

Брюксел, 11.6.2024 г.
COM(2024) 950 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ефективните правосъдни системи са от съществено значение за прилагането на правото на ЕС и за утвърждаването на върховенството на закона и на други ценности, на които се основава ЕС и които са общи за държавите членки. Когато прилагат правото на ЕС, националните съдилища действат като съдилища на ЕС. Националните съдилища са тези, които на първо място гарантират ефективното прилагане на правата и задълженията, установени в правото на ЕС (член 19 от Договора за Европейския съюз — ДЕС).

В допълнение, ефективните правосъдни системи също са от съществено значение за взаимното доверие и за подобряването на инвестиционния климат и устойчивостта на растежа в дългосрочен план. Ето защо подобряването на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи е сред приоритетите на европейския семестър — годишния цикъл на ЕС за координация на икономическите политики. Връзката между ефективните правосъдни системи, бизнес средата в държавите членки и икономиката в интерес на хората се потвърждава в годишния обзор на устойчивия растеж за 2024 г.¹, в който са определени приоритетите за политиката на ЕС в областта на икономиката и заетостта². Добре функциониращите и напълно независими правосъдни системи могат да окажат положително въздействие върху инвестициите и са от ключово значение за тяхната защита, с което допринасят за производителността и конкурентоспособността. Те са важни също и за осигуряването на ефективно трансгранично изпълнение на договори, административни решения и разрешаване на спорове, което е от съществено значение за функционирането на единния пазар³.

В този контекст в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се прави годишен преглед на показателите, като се обръща специално внимание на основните параметри на всяка ефективна правосъдна система:

- ефикасност;
- качество;
- независимост.

В информационното табло за 2024 г. са доразвити показателите и за трите аспекта, включително за практиките за подкрепа на участието на хора с увреждания като специалисти в правосъдната система и за цифровизацията на правосъдието, която изигра решаваща роля за продължаване на функционирането на съдилищата по време на пандемията от COVID-19 и за подпомагане на възстановяването им след това, както и по-общо за насърчаване на ефикасни и достъпни правосъдни системи⁴. В настоящото издание на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се укрепва бизнес измерението и на трите аспекта, като продължава представянето на данни относно ефикасността в областта на борбата с корупцията. И накрая, в информационното табло за 2024 г. се представят следващите стъпки за възстановяването на правосъдните системи от последиците от пандемията от COVID-19 върху ефикасността на тези системи.

¹ COM(2023) 901 final.

² Зачитането на върховенството на закона, по-специално на независимите, качествени и ефикасни правосъдни системи, правната сигурност и равенството пред закона също са ключови определящи фактори за бизнес среда, която насърчава инвестициите и иновациите. COM(2023) 901 final, стр. 6.

³ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Установяване и преодоляване на пречките пред единния пазар“, COM(2020) 93, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 54.

⁴ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540.

Както бе обявено в политическите насоки на председателя Фон дер Лайен, Комисията е създавала всеобхватен годишен цикъл относно върховенството на закона, за да задълбочи своето наблюдение на ситуацията в държавите членки. Цикълът относно върховенството на закона представлява превантивен инструмент, който насърчава диалога и съвместната осведоменост по въпросите в областта на върховенството на закона. В основата на цикъла е годишният доклад относно върховенството на закона, в който се предоставя обобщение на значимите събития — както положителни, така и отрицателни — във всички държави членки и в Съюза като цяло. Докладите, включително изданието за 2023 г., публикувано на 5 юли 2023 г., се основават на различни източници, включително на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието⁵. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. беше доразвито и за да се отрази нуждата от допълнителна сравнителна информация, установена по време на изготвянето на Доклада относно върховенството на закона за 2023 г., така че да се подпомогнат предстоящите доклади за върховенството на закона, включително в областта на борбата с корупцията.

Какво представлява Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е годишен сравнителен информационен инструмент. Неговата цел е да помага на ЕС и на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи, като им предоставя обективни, надеждни и сравними данни по редица показатели, свързани с оценката на i) ефикасността, ii) качеството и iii) независимостта на правосъдните системи във всички държави членки. В информационното табло не се представя едно-единствено общо класиране. В него по-скоро се прави преглед на начина на функциониране на правосъдните системи на всички държави членки въз основа на показатели, които са от общ интерес и значение за всички държави членки.

С информационното табло не се насърчава конкретен вид правосъдна система и всички държави членки се разглеждат на равни начала.

Ефикасността, качеството и независимостта са основни параметри на всяка ефективна правосъдна система, какъвто и да е моделът на националната правосъдна система или на правната традиция, на която тя се основава. Данните за тези три параметъра следва да бъдат разглеждани заедно, тъй като и трите често са взаимосвързани (инициативи, чиято цел е подобряване на един от тях, може да повлияят и на друг).

В информационното табло са представени основно граждански, търговски и административни дела, както и, при наличие на данни, някои наказателни дела (т.е. дела за изпиране на пари в съдилища на първа инстанция), за да се помогне на държавите членки в усилията им да създадат среда, която е по-ефикасна, по-подходяща за инвестиции, както и благоприятна за бизнеса и гражданите. Информационното табло е сравнителен инструмент, който се развива в хода на диалога с държавите членки и Европейския парламент⁶. С него се цели да бъдат установени основните параметри на една ефективна правосъдна система и да се предоставят съответни годишни данни.

Каква е методиката на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

При изготвянето на информационното табло се използват различни източници на информация. Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа, с която

⁵ https://commission.europa.eu/publications/2023-rule-law-report-communication-and-country-chapters_bg

⁶ Например Резолюция на Европейския парламент от 29 май 2018 г. относно Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2017 г. (P8_TA(2018)0216).

Комисията сключи договор за извършването на специално годишно проучване, предоставя голяма част от количествените данни. Данните обхващат периода 2012—2022 г. и са предоставени от държавите членки съгласно методиката на СЕРЕЈ. Проучването съдържа също така подробни коментари и специфични за всяка държава информационни документи, които дават повече контекст. Те следва да бъдат разглеждани заедно с цифровите данни⁷.

Събраните от СЕРЕЈ данни относно продължителността на производствата показват „необходимото време за разглеждане на висящите дела“ — изчислената продължителност на съдебните производства (въз основа на съотношението между висящи и решени дела). Данните относно ефикасността на съдилищата и административните органи, когато прилагат правото на ЕС в конкретни области, показват средната продължителност на производствата, изведена от действителната продължителност на съдебните дела. Следва да се отбележи, че продължителността на съдебните производства може да се различава значително в отделните населени места на дадена държава членка, особено в градските центрове, където е възможно търговските дейности да доведат до по-голям обем дела.

Другите източници на данни, които обхващат периода 2012—2023 г., са: групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи⁸, Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС)⁹, Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС (NPSJC)¹⁰, Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции в ЕС (ACA-Europe)¹¹, Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)¹², Европейската мрежа по конкуренция (ЕМК)¹³, Комитетът по съобщенията (СОСОМ)¹⁴, Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост¹⁵, Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg

⁸ С цел да подпомогне изготвянето на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието и да насърчи обмена на най-добри практики във връзка с ефективността на правосъдните системи Комисията поиска от държавите членки да определят две лица за контакт — едно от системата на съдебната власт и едно от Министерството на правосъдието. Тази неформална група провежда редовни срещи.

⁹ ЕМСС обединява националните институции на държавите членки, които са независими от изпълнителната и законодателната власт и отговарят за поддържането на съдебната власт, за да може тя да осигурява независимо правораздаване: <https://www.encj.eu/>.

¹⁰ NPSJC осигурява форум, който дава възможност на европейските институции да поискат становищата на върховните съдилища, и ги сближава, като насърчава дискусиите и обмена на идеи: <http://network-presidents.eu/>.

¹¹ ACA-Europe е съставена от Съда на ЕС и държавните съвети или върховните административни юрисдикции на всяка държава — членка на ЕС: <https://www.aca-europe.eu/index.php/en/>.

¹² ССВЕ представлява европейските адвокатури и правни общества и общите им интереси пред европейски и други международни институции. Той редовно осъществява връзка между своите членове и европейските институции, международни организации и други правни организации по света: <https://www.ccbe.eu/>.

¹³ ЕМК бе създадена като форум за дискусии и сътрудничество между европейските органи за защита на конкуренцията в случаите, в които се прилагат членове 101 и 102 от Договора за функционирането на ЕС (ДФЕС). ЕМК представлява рамката за прилагане на механизмите за тясно сътрудничество, предвидени в Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета. Комисията и националните органи за защита на конкуренцията на всички държави — членки на ЕС, си сътрудничат чрез ЕМК: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/european-competition-network_en?prefLang=bg.

¹⁴ СОСОМ е съставен от представители на държавите — членки на ЕС. Основната му роля е да дава становища по проектите на мерки, които Комисията възнамерява да приеме по въпроси, свързани с цифровия пазар: <https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C15401/consult?lang=bg>.

¹⁵ Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост е мрежа от експерти и специализирани заинтересовани страни. Тя е съставена от представители на публичния и частния сектор, които си сътрудничат в рамките на активни работни групи. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/bg/web/observatory/home>.

потребителите (СОЗП)¹⁶, Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма (EGMLTF)¹⁷, Евростат¹⁸, Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN)¹⁹, националните звена за контакт в борбата с корупцията²⁰ и Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на Европейския съюз (Мрежата NADAL)²¹.

С течение на времето методиката за информационното табло се доразвива и усъвършенства в тясно сътрудничество с групата от лица за контакт относно националните правосъдни системи, по-специално чрез въпросник (който се актуализира ежегодно) и чрез събиране на данни относно някои аспекти от функционирането на правосъдните системи.

Достъпът до данни, особено по показателите относно ефикасността на правосъдните системи, продължава да се подобрява. Това се дължи на факта, че голям брой държави членки са инвестирали в своя капацитет за изготвяне на по-добра статистика за съдебната система. Съществуващите все още затруднения при събирането или предоставянето на данни се дължат на недостатъчен статистически капацитет или на факта, че националните категории, за които се събират данни, не отговарят съвсем точно на използваните в информационното табло. Само в много малко на брой случаи пропуските в данните се дължат на липсата на предоставена информация от страна на националните органи. Комисията продължава да насърчава държавите членки да намалят допълнително тези пропуски в данните.

Как Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието подпомага европейския семестър и по какъв начин е свързано с Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ)?

С информационното табло се предоставят елементи за оценка на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи. Целта е по този начин да се помогне на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи. Като дава възможност за сравняване на информация за правосъдните системи на държавите членки, информационното табло улеснява определянето на най-добрите практики и откриването на слабости, както и проследяването на предизвикателствата и постигнатия напредък. В контекста на европейския семестър се извършват специфични за всяка държава оценки чрез двустранен диалог със съответните национални органи и заинтересовани страни. Когато установените слабости имат макроикономическо значение, анализът в рамките на европейския семестър може да мотивира Комисията да предложи на Съвета да приеме специфични за отделни държави препоръки за подобряване на националните им правосъдни системи²². По линия на МВУ бяха предоставени

¹⁶ СОЗП е мрежа от национални органи, отговарящи за прилагането на законодателството на ЕС за защита на потребителите в държавите от ЕС и ЕИП: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/consumer-protection-cooperation-network_en.

¹⁷ EGMLTF провежда редовни заседания с цел споделяне на мнения и подпомагане на Комисията при определянето на политики и изготвянето на нови законодателни актове в областта на борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=bg&do=groupDetail.groupDetail&groupID=2914>.

¹⁸ Евростат е статистическата служба на ЕС: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.

¹⁹ EJTN е основната платформа и организатор на обучения и обмен на знания на европейската съдебна власт: <https://www.ejtn.eu/en/>.

²⁰ Комисията поддържа неформална група от лица за контакт, работещи в областта на борбата с корупцията. Вж. също https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/eu-network-against-corruption_en?prefLang=bg.

²¹ <https://attorneygeneral.mt/activities/nadal-network-conference/>

²² В рамките на европейския семестър Съветът, въз основа на предложението на Комисията, отправи до седем държави членки през 2019 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PT и SK) и до осем държави членки през 2020 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK) специфични препоръки относно правосъдните им системи. През 2021 г. не бяха отправени специфични за отделните държави препоръки поради текущите процеси в рамките на МВУ. През 2022 г. имаше две държави членки (Полша и Унгария) със специфични препоръки, свързани с независимостта на съдебната власт.

повече от 648 милиарда евро под формата на заеми и безвъзмездна финансова подкрепа, от които всяка държава членка ще трябва да отдели най-малко 20 % за цифровия преход и най-малко 37 % за мерки, допринасящи за целите в областта на климата. Към настоящия момент реформите и инвестициите, предложени от държавите членки, надхвърлят тези цели, като разходите в областта на цифровите технологии се изчисляват на 26 %, а тези в областта на климата — на около 40 %. С МВУ се предоставя възможност за предприемане на действия в отговор на специфичните за всяка държава препоръки, свързани с националните правосъдни системи, и за ускоряване на националните усилия за завършване на цифровата трансформация на правосъдните системи. Плащанията към държавите членки в рамките на МВУ, който е основан на резултатите, зависят от изпълнението на ключовите етапи и целите. Предложени бяха 7 100 ключови етапа и цели, от които около две трети са свързани с инвестиции, а една трета — с реформи. Съгласно Регламента за МВУ, преди да бъдат приети плановете за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на държавите членки, Комисията трябваше да оцени дали с тях би могло да се допринесе за ефективното справяне с всички или със значителна част от предизвикателствата, посочени в съответните специфични за всяка държава препоръки, или с предизвикателствата, посочени в други документи на Комисията, приети в контекста на европейския семестър²³. През последните години, след извършването на плащанията по предварителното финансиране, както и след исканията за плащане на държавите членки и положителните оценки от страна на Комисията за задоволителното изпълнение на съответните ключови етапи и цели²⁴, на държавите членки бяха отпуснати общо 224,32 милиарда евро под формата на безвъзмездни средства и заеми по линия на МВУ. Комисията все още не е оценила изпълнението на 83 % от ключовите етапи и целите.

Защо ефективните правосъдни системи са важни за създаването на благоприятна за инвестиции бизнес среда?

Ефективните правосъдни системи, които поддържат върховенството на закона, имат положително икономическо въздействие, което е от особено значение в контекста на европейския семестър и МВУ. Когато съдебните системи гарантират ефективно упражняване на правата, вероятността кредиторите да отпускат заеми е по-голяма, разходите по сделките намаляват, а предприятията са по-склонни да инвестират, доверието е по-голямо, а склонността за извършване на опортюнистични действия — по-малка. В действителност наличието на ефективна правосъдна система е от жизненоважно значение за устойчивия икономически растеж. Тя може да подобри бизнес климата, да насърчи иновациите, да привлече преки чуждестранни инвестиции, да осигури данъчни приходи и да подкрепи икономическия растеж. Ползите от добре функциониращите национални правосъдни системи върху икономиката се потвърждават в разнообразни научни изследвания и академични трудове²⁵, включително от Международния валутен фонд (МВФ)²⁶, Европейската централна банка

²³ Член 19, параграф 3, буква б) и член 24, параграфи 3 и 5 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (ОВ L 57, 18.2.2021 г., стр. 17).

²⁴ Следва да се отбележи, че Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е един от източниците на информация, използвани за целите на европейския семестър. Тази информация не предопределя оценката на Комисията на изпълнението на ключовите етапи по линия на МВУ.

²⁵ Justice and finance: Does judicial efficiency contribute to financial system efficiency? (Правосъдие и финанси: Ефективността на съдебната система допринася ли за ефективността на финансовата система?) Muhammad Atif Khan a, Muhammad Asif Khan, Mohammed Arshad Khan, Shahid Hussain, Veronika Fenyves: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023001709>.

²⁶ МВФ, Regional Economic Outlook (Регионална икономическа перспектива), ноември 2017 г., *Europe: Europe Hitting its Stride* (Европа влиза в ритъм), стр. xviii, стр. 40 и 70: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>.

(ЕЦБ)²⁷, Европейската мрежа на съдебните съвети²⁸, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)²⁹, Световния икономически форум³⁰ и Световната банка³¹.

Резултатите от проведено проучване показват тясна зависимост между намаляването на продължителността на съдебните производства (измервана като необходимото време за разглеждане на висящи дела³²) и ръста на броя на дружествата³³, както и че увеличаването с 1 % на дела на дружествата, които възприемат правосъдната система като независима, е свързано с по-голям оборот на дружествата и по-голям ръст на производителността³⁴.

В няколко проучвания също ясно се подчертава значението на ефективността на националните правосъдни системи за дружествата. Например в едно проучване 93 % от големите дружества са отговорили, че систематично и редовно извършват преглед на състоянието на върховенството на закона (включително независимостта на съдебната власт) в държавите, в които инвестират³⁵. В друго проучване повече от половината от малките и средните предприятия (МСП) са отговорили, че разходите за съдебни производства и прекомерната им продължителност са сред основните причини да не започват съдебни производства за нарушения на права върху интелектуална собственост (ПИС)³⁶. Съобщенията на Комисията относно *установяването и преодоляването на*

²⁷ ЕЦБ, Structural policies in the euro area (Структурни политики в еврозоната), юни 2018 г., ECB Occasional Paper Series (Тематични материали на ЕЦБ) № 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>.

²⁸ Европейска мрежа на съдебните съвети и Център „Монтен“ за върховенство на закона и правораздаване към Университета в Утрехт, Economic value of the judiciary — A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases (Икономическа стойност на съдебната система — пилотно проучване за пет държави относно обема, стойността и продължителността на големите търговски дела), юни 2021 г.: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-Reports/Economic%20value%20of%20the%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf>.

²⁹ Вж. например What makes civil justice effective? (Какво прави гражданското правосъдие ефективно?), OECD Economics Department Policy Notes (Бележки по икономическата политика на Икономическия отдел на ОИСР), № 18, юни 2013 г., и The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics (Икономика на гражданското правосъдие: нови сравнителни данни и емпиричен анализ), OECD Economics Department Working Papers (работни документи на Икономическия отдел на ОИСР), № 1060, август 2013 г.

³⁰ Световен икономически форум, The Global Competitiveness Report 2019 (Доклад за глобалната конкурентоспособност за 2019 г.), октомври 2019 г.: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

³¹ Световна банка, World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law (Доклад за световното развитие за 2017 г.: Управлението и правото, глава 3: Ролята на правото), стр. 83 и 140: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

³² Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 (дни). Това е стандартен показател, разработен от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕПЕJ) към Съвета на Европа): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

³³ Vincenzo Vove и Leandro Elia, The judicial system and economic development across EU Member States (Съдебната система и икономическото развитие в държавите — членки на ЕС), Технически доклад на Съвместния изследователски център, EUR 28440 EN, Служба за публикации на ЕС, Люксембург, 2017 г.: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

³⁴ Пак там.

³⁵ Звено за разузнаване на „Икономист“, Risk and Return — Foreign Direct Investment and the Rule of Law (Риск и възвръщаемост — преките чуждестранни инвестиции и върховенството на закона), 2015 г., http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, стр. 22.

³⁶ Служба на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO), Информационно табло за интелектуалната собственост (ИС) и МСП за 2016 г.: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

пречките пред единния пазар³⁷ и плана за действие за ефективно прилагане на правилата на единния пазар³⁸ също дават представа за значението на ефективните правосъдни системи за функционирането на единния пазар, и по-специално за предприятията.

Как Комисията подпомага осъществяването на добри реформи в областта на правосъдието чрез техническа подкрепа?

Държавите членки могат да ползват техническата подкрепа на Комисията, предоставяна чрез генерална дирекция „Подкрепа на структурните реформи“ (DG REFORM) по линия на Инструмента за техническа подкрепа (ИТП)³⁹, с общ бюджет от 864,4 милиона евро за периода 2021—2027 г. От 2021 г. насам по линия на ИТП се предоставя подкрепа на проекти, пряко свързани с ефективността на правосъдието, като цифровизацията на правосъдието, реформите на съдебните карти или подобряния достъп до правосъдие. Поканата за представяне на предложения по линия на ИТП за 2024 г. включва водещ проект за техническа подкрепа относно „Укрепване на демокрацията и върховенството на закона“ с цел укрепване на капацитета на националните органи и подобряване впоследствие на правосъдните им системи, както и подобряване на качеството и ефикасността на правосъдните системи. ИТП допълва и други инструменти, а именно МВУ, тъй като с него може да се подпомогнат държавите членки при изпълнението на плановете им за възстановяване и устойчивост. МВУ включват действия, свързани с повишаване на ефективността на правосъдието: цифровизация на правосъдието, намаляване на броя на изостаналите дела и подобряване на управлението на съдилищата и делата.

Как програма „Правосъдие“ подпомага ефективността на правосъдните системи?

С общ бюджет от около 305 милиона евро за периода 2021—2027 г. по програма „Правосъдие“ се предоставя подкрепа за по-нататъшното развитие на европейското пространство на правосъдие въз основа на върховенството на закона, включително независимостта, качеството и ефикасността на правосъдната система, въз основа на взаимното признаване и взаимното доверие, както и на съдебното сътрудничество. През 2023 г. бяха предоставени около 41,1 милиона евро за финансиране на проекти и други дейности в рамките на трите специфични цели на програмата:

- 11,1 милиона евро бяха предоставени, за да се насърчи съдебното сътрудничество по гражданскоправни и наказателноправни въпроси и да се допринесе за ефективното и съгласувано прилагане и изпълнение на инструментите на ЕС, както и да се окаже подкрепа на държавите членки за връзката им със системата ECRIS-TCN,
- 16 милиона евро бяха предоставени в подкрепа на обучението на специалисти в областта на гражданското и наказателното право и правото относно основните права на ЕС, правните системи на държавите членки и върховенството на закона,

³⁷ COM(2020) 93 и SWD(2020) 54.

³⁸ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Дългосрочен план за действие за по-добро изпълнение и ефективно прилагане на правилата на единния пазар“, COM(2020) 94, и по-специално действия 4, 6 и 18.

³⁹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/tsi>

Регламентът за ИТП беше приет през март 2021 г. В съответствие с член 5 той има за цел да подкрепя: „...институционална реформа и ефективна и ориентирана към услугите публична администрация и електронно управление, опростяване на правилата и процедурите, одит, увеличаване на капацитета за усвояване на финансовите средства от Съюза, насърчаване на административното сътрудничество, **ефективно прилагане на принципите на правовата държава, реформа на съдебната система**, изграждане на капацитет на органите за защита на конкуренцията и на антитръстовите органи, укрепване на финансовия надзор и засилване на борбата срещу измамите, корупцията и изпирането на пари“ (без подчертаване в оригинала).

- 14 милиона евро бяха предоставени за насърчаване на достъпа до правосъдие (включително европейския портал за електронно правосъдие), правата на жертвите и правата на лицата, заподозрени или обвинени в извършването на престъпление, и за подпомагане на разработването и използването на цифрови инструменти, както и за поддържане и разширяване на европейския портал за електронно правосъдие (в допълнение към програмата „Цифрова Европа“).

Защо Комисията наблюдава цифровизацията на националните правосъдни системи?

Цифровизацията на правосъдието е от ключово значение за повишаване на ефективността на правосъдните системи и изключително ефикасен инструмент за улесняване на достъпа до правосъдие и за повишаване на качеството на правосъдието. Пандемията от COVID-19 изведе на преден план необходимостта държавите членки да ускорят реформите за модернизация в тази област.

От 2013 г. насам Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието съдържа определена сравнителна информация по отношение на цифровизацията на правосъдието в държавите членки, например относно онлайн достъпа до съдебни решения или онлайн подаването на исокове и последващите действия.

В съобщението на Комисията *„Цифровизация на правосъдието в ЕС — Инструментарииум от възможности“*⁴⁰, прието през декември 2020 г., се представя стратегия, която има за цел подобряване на достъпа до правосъдие и на ефективността на правосъдните системи чрез използване на технологиите. Както е посочено в съобщението, от 2021 г. в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието бяха включени редица допълнителни показатели. Целта е да се осигури цялостно и своевременно задълбочено наблюдение на областите на напредък и на предизвикателствата, които държавите членки срещат в своите усилия за цифровизация на правосъдните си системи. С Регламент (ЕС) 2023/2844 относно цифровизацията на съдебното сътрудничество по трансгранични гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси⁴¹ се дава възможност на физическите и юридическите лица да комуникират по електронен път с компетентните съдебни органи в контекста на трансгранични производства, както и да плащат съдебни такси по електронен път. В този контекст чрез Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието ще се следи напредъкът, постигнат от държавите членки при прилагането на регламента.

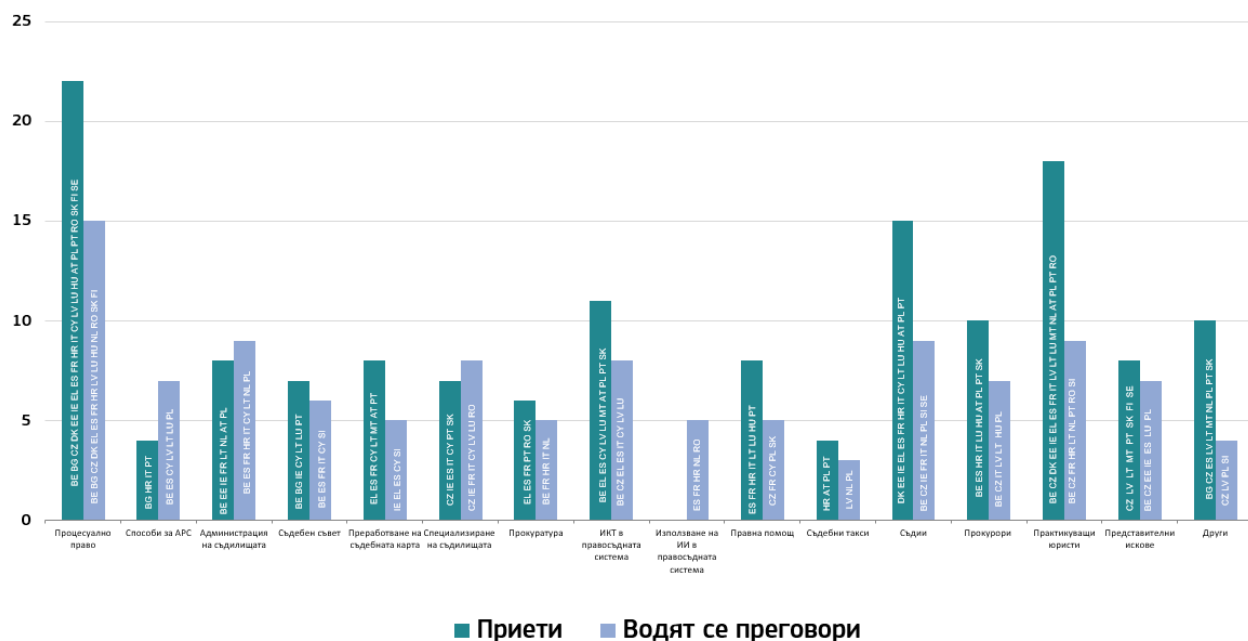
⁴⁰ COM(2020) 710 final.

⁴¹ Регламент (ЕС) 2023/2844 на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2023 г. относно цифровизацията на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по трансгранични гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси и за изменение на определени актове в областта на съдебното сътрудничество, PE/50/2023/REV/1, ОВ L, 2023/2844, 27.12.2023 г.

2. КОНТЕКСТ: РАЗВИТИЕ ВЪВ ВРЪЗКА С РЕФОРМИТЕ В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ПРЕЗ 2023 Г.

През 2023 г. голям брой държави членки продължиха да полагат усилия за допълнително повишаване на ефективността на националните си правосъдни системи. На графика 1 е представен актуализиран обзор на приетите и планираните мерки в няколко области на правосъдните системи в държавите членки, които реформират своите правосъдни системи.

Графика 1: Законодателни и регулаторни дейности по отношение на правосъдните системи през 2023 г. (приети мерки/инициативи, по които се водят преговори, по държави членки) (източник: Европейската комисия)⁴²

През 2023 г. процесуалното право продължи да е обект на особено внимание в много държави членки със значителен обем текуща или планирана законодателна дейност. Наблюдаваше се значителна активност във връзка с реформите относно правилата за практикуващите юристи и статута на съдиите. Инерцията от предходните години по отношение на законодателството относно използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) се запази и през 2023 г. Пет държави членки планират да използват изкуствен интелект в своите правосъдни системи, но според сведенията през 2023 г. не са били приети законодателни актове в тази посока. Прегледът потвърждава заключението, че реформите в областта на правосъдието отнемат време — понякога минават няколко години от оповестяването до приемането на законодателните и регулаторните мерки и тяхното прилагане на място.

⁴² Информацията за 26 държави членки е събрана в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи. Германия обясни, че се провеждат редица съдебни реформи, но обхватът и мащабът на процеса на реформи са различни в 16-те федерални провинции.

3. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННОТО ТАБЛО НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА 2024 Г.

Ефикасността, качеството и независимостта са основните параметри за наличието на ефективна правосъдна система. В информационното табло са представени показатели и за трите параметъра.

3.1. Ефикасност на правосъдните системи

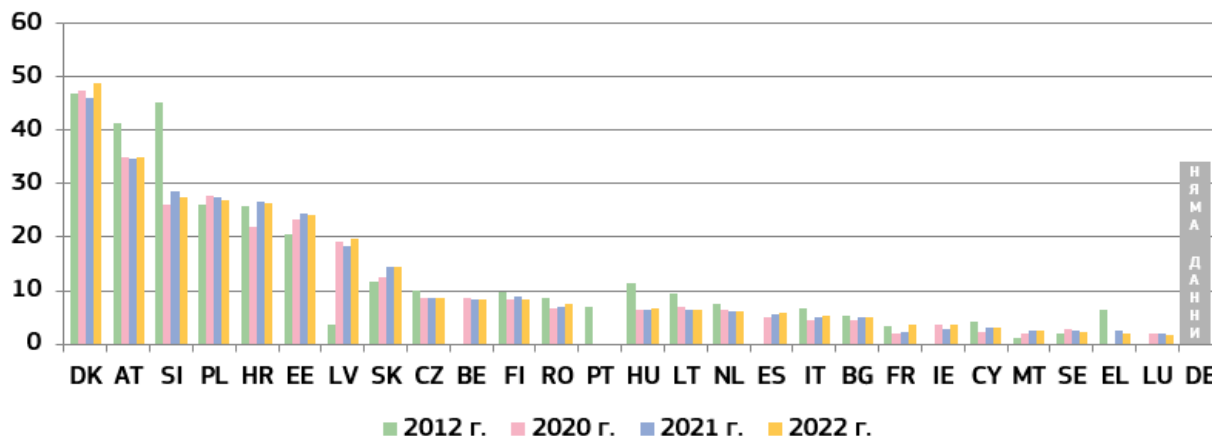
В информационното табло са представени показатели за ефикасността на производствата в областта на гражданското, търговското и административното право в широк смисъл, както и в специфични области, в които административните органи и съдилищата прилагат правото на ЕС⁴³.

През 2022 г. свързаните с ефикасността показатели, по-специално броят на новозаведените дела, делът на приключените производства и необходимото време за разглеждане на висящите дела, показаха първите резултати от усилията за възстановяване от въздействието на пандемията от COVID-19, които засегнаха държавите членки по различен начин (например от гледна точка на времето или тежестта)⁴⁴.

3.1.1. Развятия във връзка с натовареността на съдилищата

Натовареността на националните правосъдни системи е намаляла значително в 3 държави членки в сравнение с предходната година, като същевременно се е увеличила или е останала стабилна в 23 държави членки. Като цяло тя продължава да варира значително между отделните държави членки (графика 2).

Графика 2: Брой на новозаведените граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ⁴⁵)

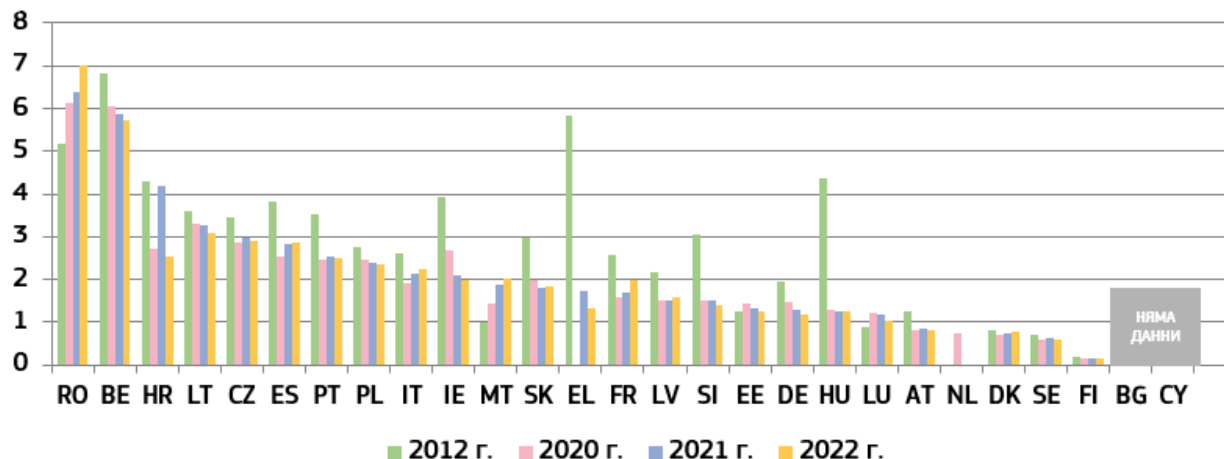
(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни.

⁴³ Изпълнението на съдебните решения също е важно за ефикасността на правосъдната система. Не са налице обаче широко достъпни сравними данни.

⁴⁴ Повече подробности за ситуацията в отделните държави членки са представени в проучването от 2022 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС, — профили на държавите, проведено от секретариата на CEPEJ за Комисията: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg.

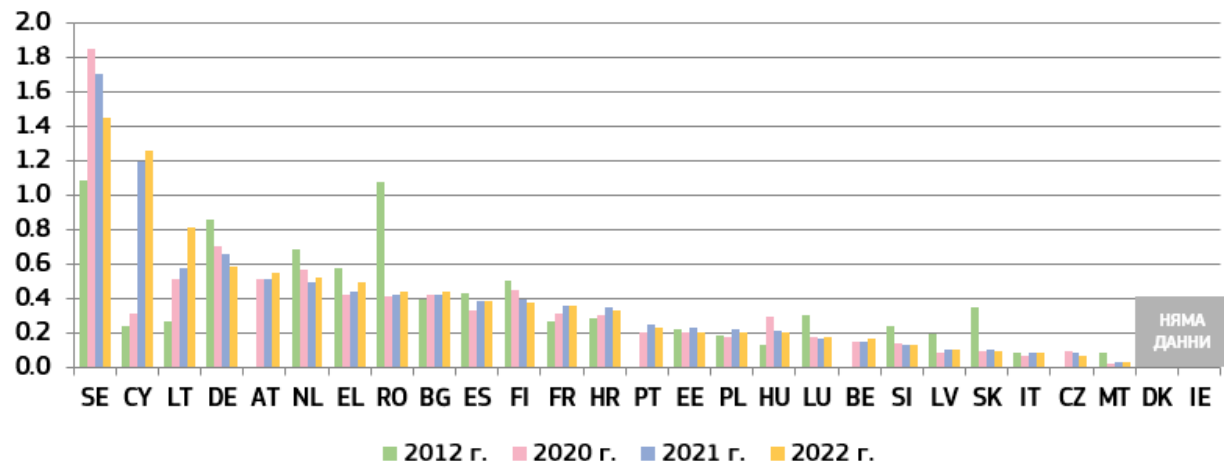
⁴⁵ Проучване от 2022 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС, изготвено от секретариата на CEPEJ за Комисията: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#documents.

Графика 3: Брой на новозаведените спорни граждански и търговски дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)

(*) Съгласно методиката на CEPEJ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, например неоспорвани заповеди за плащане. Промени в методиката в **EL** и **SK**. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 4: Брой на новозаведените административни дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)

(*) Съгласно методиката на CEPEJ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, регионални или национални органи. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. През 2018 г. в **RO** някои административни процедури са премахнати от съдебната процедура. Промени в методиката в **EL**, **SK** и **SE**. В **SE** делата във връзка с миграция са включени в рамките на административните дела (приложено със задна дата за 2017 г.).

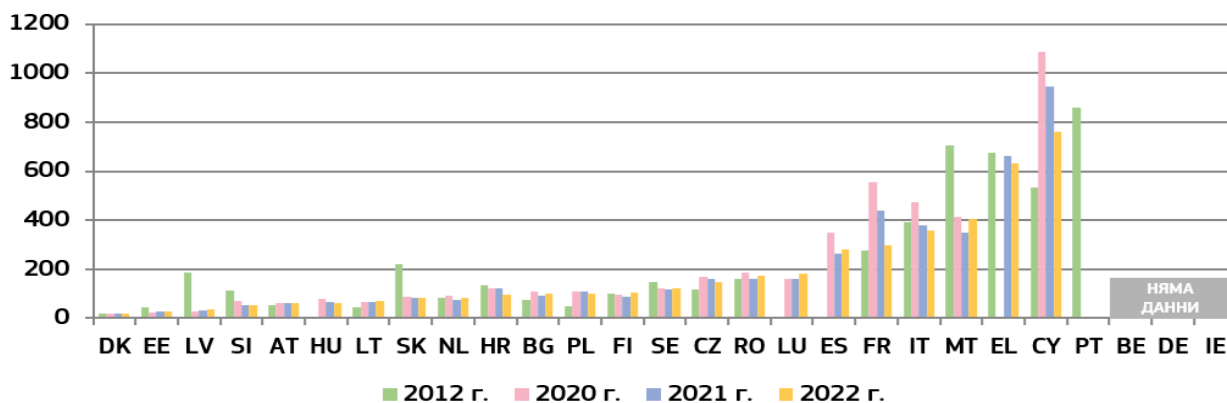
3.1.2. Общи данни за ефикасността

Показателите относно ефикасността на производствата по граждански, търговски и административни дела в широк смисъл са: i) прогнозната продължителност на производствата (необходимо време за разглеждане на висящите дела); ii) делът на приключените производства; и iii) броят на висящите дела.

— Прогнозна продължителност на производствата —

Продължителността на производствата изразява времето (в дни), което се смята за необходимо за решаване на делото от съда, т.е. времето, което е било нужно на съда да вземе решение на първа инстанция. Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 (дни)⁴⁶. Той е изчислено количество, което показва прогнозното минимално време, необходимо за решаване на делото от съда, като същевременно се запазват текущите условия на труд. Колкото по-висока е стойността, толкова по-голяма е вероятността от по-дълго време за решаване на делото от съда. Графиките се отнасят предимно до производства в съдилища на първа инстанция, като в тях се сравняват данни за 2012, 2020, 2021 и 2022 г., когато такива данни са налични⁴⁷. На графики 7 и 9 е показано необходимото време за разглеждане на висящите дела през 2022 г. по отношение на спорните производства по граждански и търговски дела, както и административните дела на всички съдебни инстанции.

Графика 5: Време, което се смята за необходимо за решаване на граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2020—2022 г.(*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

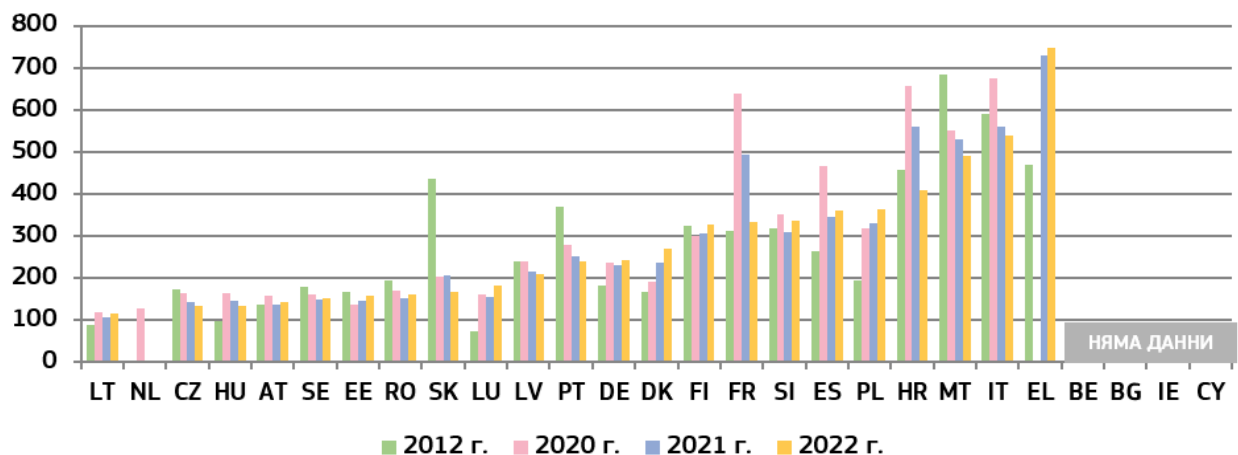

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. LV: рязкото намаляване се дължи на реформа на съдебната система, проверки за грешки и изчистване на данни в информационната система на съда. PT: На 1 септември 2013 г. влезе в сила новият Граждански процесуален кодекс, с който се установява нов режим за действията по правоприлагане в Португалия. Той се основава на нова парадигма, в която се предвижда, че производствата, които се провеждат в съда, трябва ясно да се отличават от тези, които се провеждат извън него. Органите все още работят по прилагането на въпросния механизъм. Адаптирането на събраните данни обаче не е станало възможно до момента и затова не може да се предоставят необходимите данни за тази графика.

⁴⁶ Продължителността на производствата, делът на приключените производства и броят висящи дела са стандартни показатели, дефинирани от СЕРЕЈ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

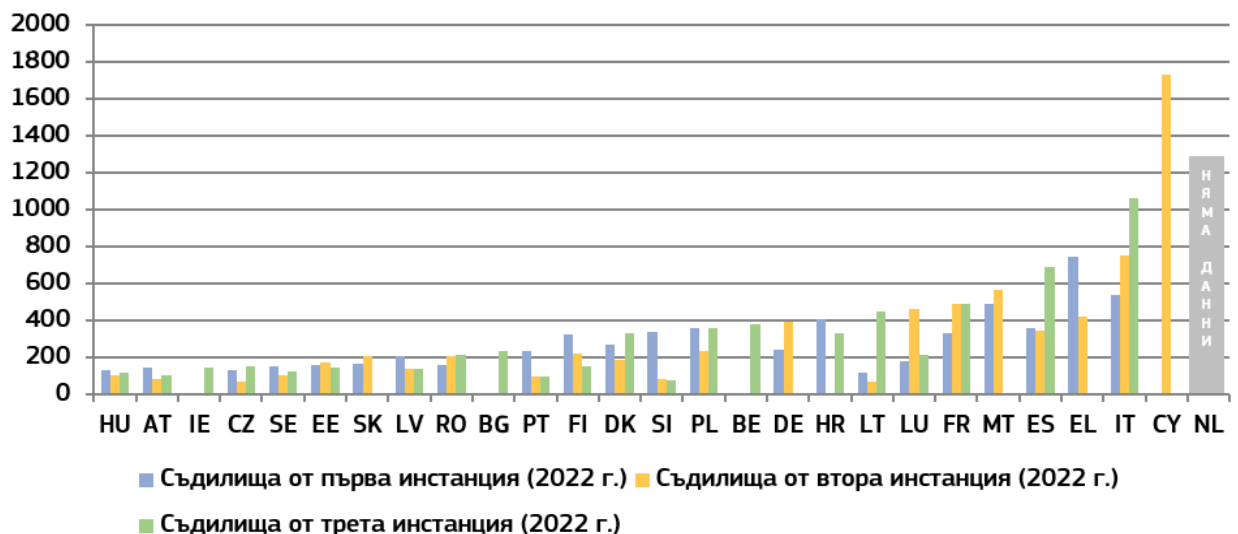
⁴⁷ Годините са избрани така, че да се запази осемгодишната перспектива спрямо 2012 г. като базова година и същевременно графиките да не се препълват с информация. Данните за 2010, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 и 2019 г. се съдържат в доклада на СЕРЕЈ.

Графика 6: Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела на първа инстанция през 2012, 2020—2022 г.(*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)

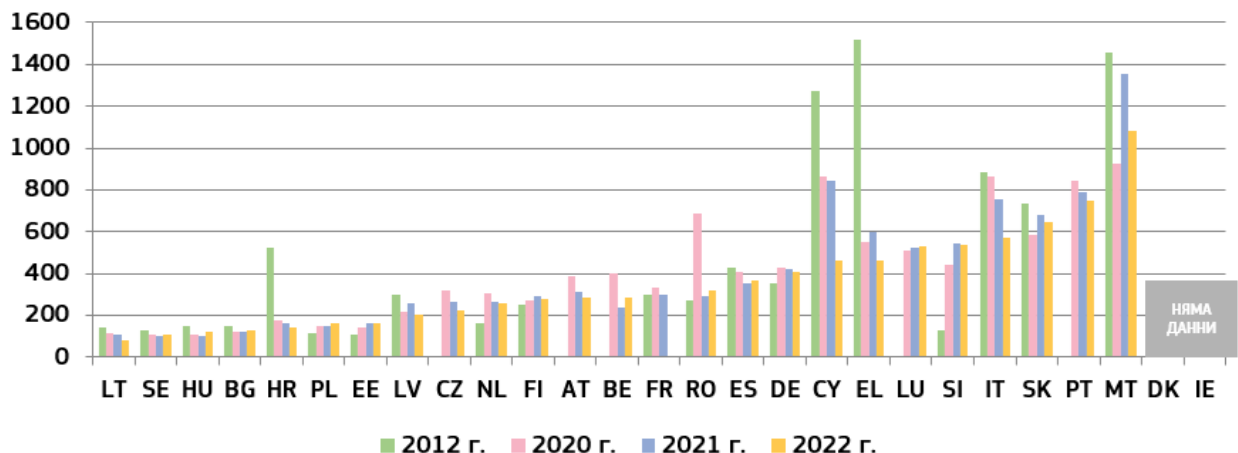
(*) Съгласно методиката на CEPEJ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, например неоспорвани заповеди за плащане. Промени в методиката в **EL** и **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **IT**: временното забавяне на съдебната дейност поради строгите ограничителни мерки за справяне с пандемията от COVID-19 се отрази на необходимото време за разглеждане на висящите дела. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 7: Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни производства по граждански и търговски дела на всички съдебни инстанции през 2022 г.(*) (на 1-ва, 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)

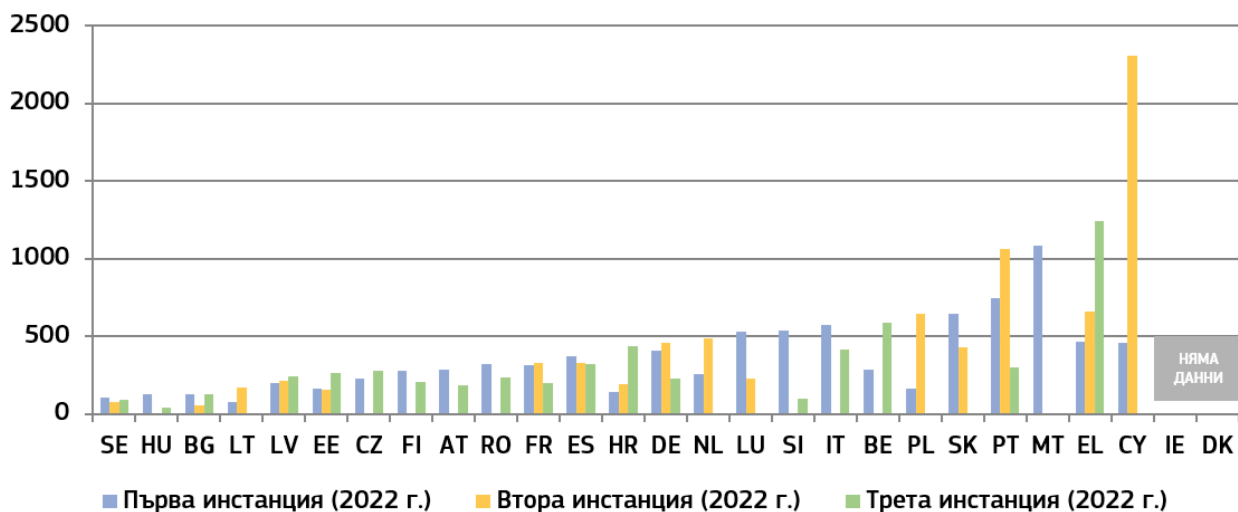
(*) Редът е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за първоинстанционните и второинстанционните съдилища в **BE** и **BG**, за второинстанционните съдилища в **NL**, за второинстанционните и третоинстанционните съдилища в **AT**, както и за третоинстанционните съдилища в **DE** и **HR**. Няма третоинстанционни съдилища в **DE** и **MT**. В някои държави членки достъпът до третоинстанционен съд може да бъде ограничен.

Графика 8: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на първа инстанция през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, регионални или национални органи на държавната власт. Промени в методиката в **EL** и **SK**. Всякиите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. **CY**: през 2018 г. броят на разрешените дела се е увеличил вследствие на делата, които са разглеждани заедно, оттеглянето на 2 724 консолидирани дела и създаването на административен съд през 2015 г.

Графика 9: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на всички съдебни инстанции през 2022 г. (*) (на 1-ва инстанция и, когато е приложимо, на 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

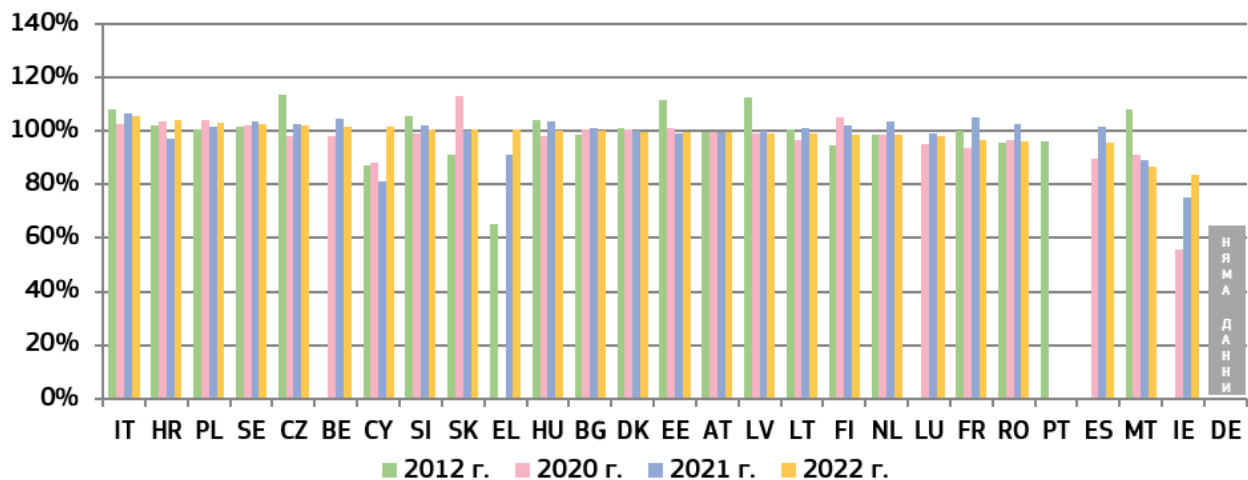

(*) Редът е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за второинстанционните съдилища в **BE**, **CZ**, **HU**, **MT**, **AT**, **PL**, **RO**, **SI**, **SK** и **FI**, за третоинстанционните съдилища в **CY**, **LT**, **LU** и **MT**. Върховният съд или друг най-висш съд е единствената инстанция за обжалване в **CZ**, **IT**, **CY**, **AT**, **SI** и **FI**. Няма третоинстанционен съд за този тип дела в **LT**, **LU** и **MT**. Върховният административен съд е първата и единствена инстанция за някои дела в **BE**. В някои държави членки достъпът до третоинстанционните съдилища може да бъде ограничен. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно.

— Дял на приключените производства —

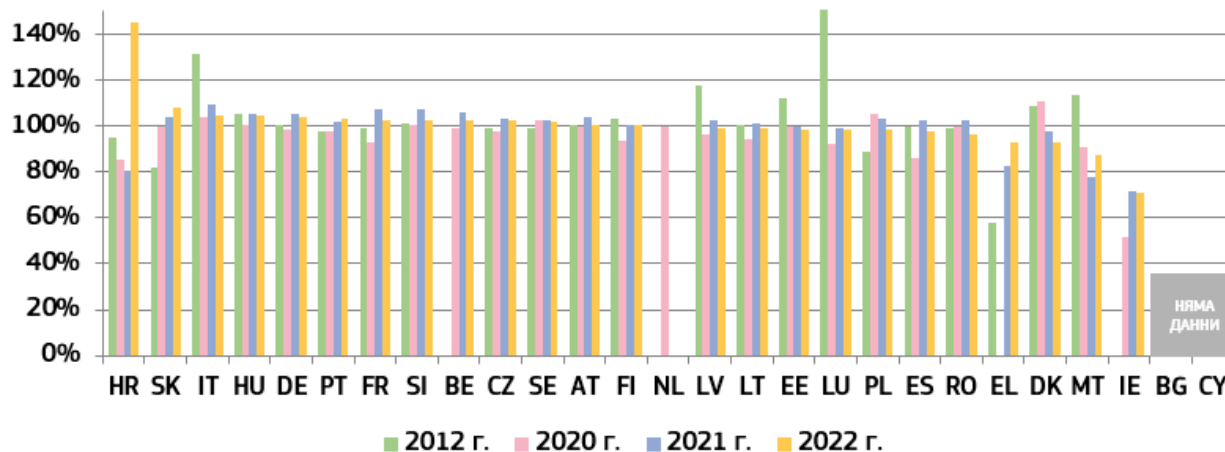
Делът на приключените производства е съотношението на броя решени дела спрямо броя новозаведени дела. Чрез него се измерва дали даден съд се справя с обема новозаведени дела. Когато делът на приключените производства е около 100 % или по-висок, това означава, че съдебната система е способна да реши поне толкова дела, колкото са заведени. Когато този дял е под 100 %, това означава, че съдилищата решават по-малък брой дела от броя на новозаведените дела.

Графика 10: Дял на решените граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в % — стойностите над 100 % показват, че броят на решените дела е по-голям от този на новозаведените дела, а стойностите под 100 % показват, че броят на решените дела е по-малък от този на новозаведените) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

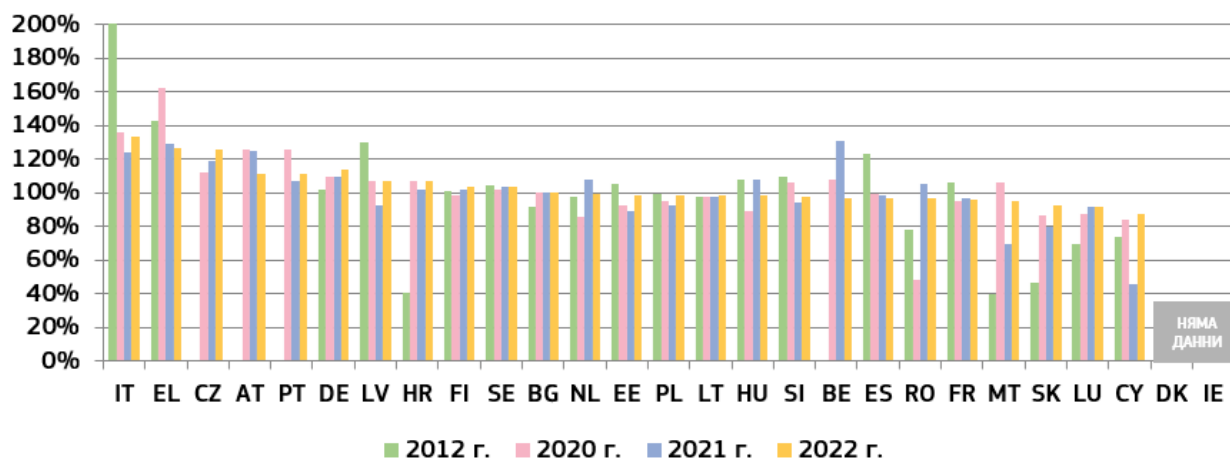
(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK, IE: очаква се броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика. IT: през 2013 г е въведена различна класификация на гражданските дела.

Графика 11: Дял на решените спорни граждански и търговски дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в %) (източник: проучване на CEPEJ)

(*) Промени в методиката в **EL** и **SK**. **IE**: очаква се броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика. **IT**: през 2013 г. е въведена различна класификация на гражданските дела. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 12: Дял на решените административни дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в %) (източник: проучване на CEPEJ)

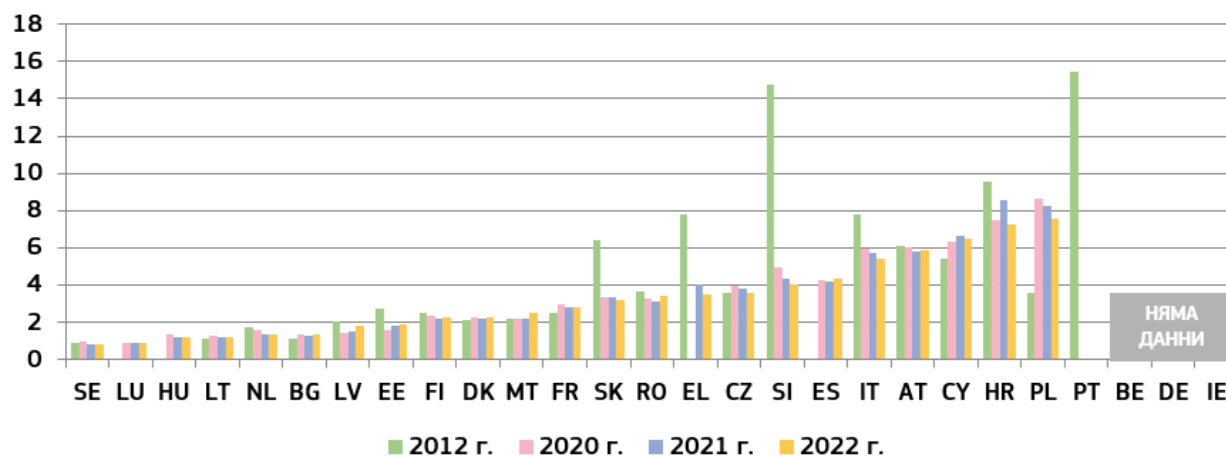

(*) Предшните стойности за някои държави членки са намалени за целите на представянето (**IT** през 2012 г. = 279.8 %); Промени в методиката в **EL** и **SK**. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. В **CY** броят на решените дела се е увеличил вследствие на делата, които са разглеждани заедно, оттеглянето на 2 724 консолидирани дела и създаването на административен съд през 2015 г.

— Висящи дела —

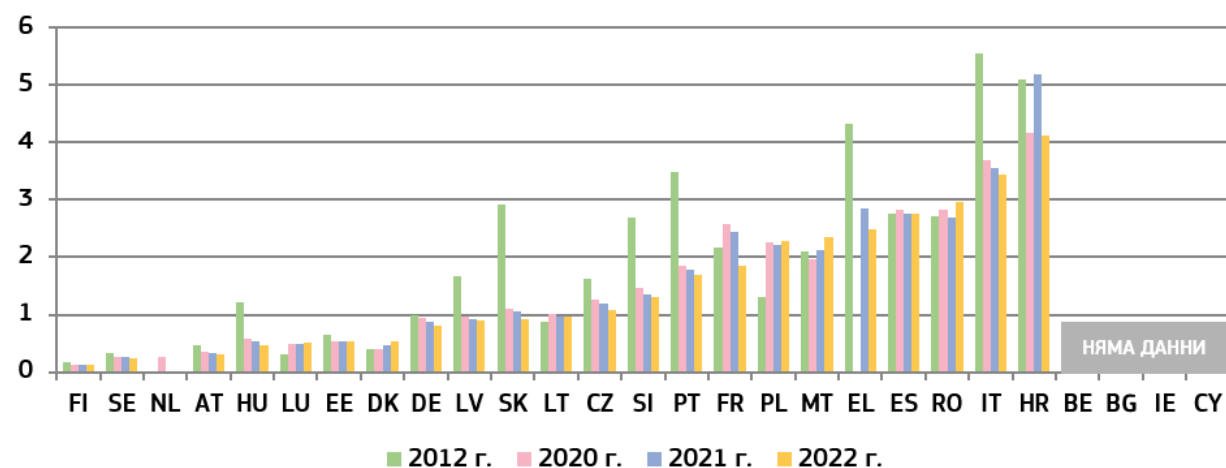
Броят висящи дела изразява броя на делата, които в края на съответната година все още не са разгледани. Той се отразява също и на необходимото време за разглеждане на висящите дела.

Графика 13: Брой на висящите граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

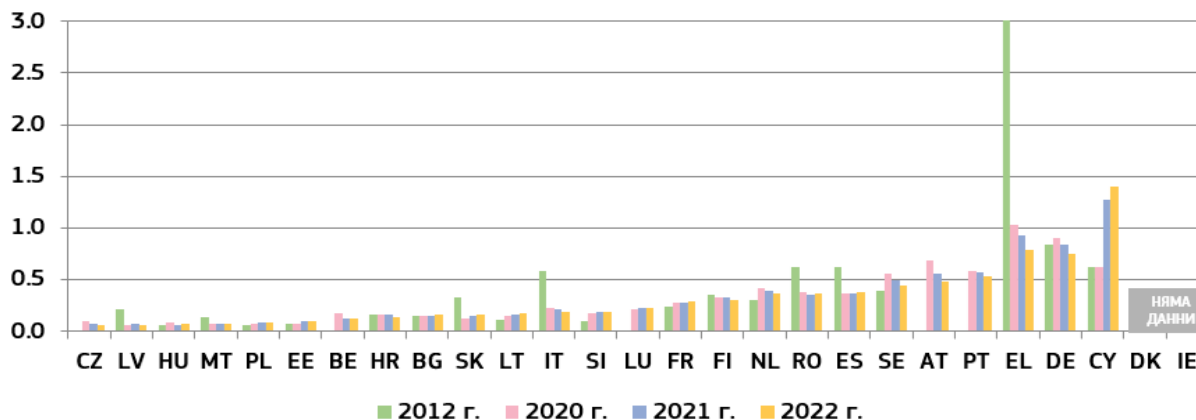
(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. IT: през 2013 г е въведена различна класификация на гражданските дела.

Графика 14: Брой на висящите спорни производства по граждански и търговски дела през 2012 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Промени в методиката в EL и SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. IT: през 2013 г е въведена различна класификация на гражданските дела. Данните за NL включват безспорните производства.

Графика 15: Брой на новозаведените административни дела през 2012, 2020—2022 г. (*)
(на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕJ)

(*) Предшните стойности за някои държави членки са намалени за целите на представянето (EL през 2012 г. = 3,5). Промени в методиката в EL и SK. Всякиите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. DK и IE не отчитат административните дела отделно.

3.1.3. Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

Този раздел допълва общите данни за ефикасността на правосъдните системи и в него се представя средната продължителност на производствата⁴⁸ в специфични области на правото на ЕС. Информационното табло за 2024 г. е изготвено въз основа на предходни данни относно конкуренцията, електронните комуникации, марката на ЕС, потребителското право и борбата с изпирането на пари. Миналата година беше добавена шеста област с цел да бъдат обхванати данните за антикорупционните производства, и събирането на данни се извършва вече втора година⁴⁹. Областите, които понастоящем са шест, са избрани поради тяхното значение за единния пазар и бизнес средата. В настоящото издание се продължава обзорът на ефикасността на административните органи с актуализирани графики относно областта на конкуренцията и защитата на потребителите. В общ план сериозните забавяния на съдебните и административните производства може да имат отрицателни последици върху упражняването на правата, произтичащи от законодателството на ЕС, например в случаите, когато подходящите средства за правна защита вече не могат да бъдат използвани или когато сериозните финансови вреди станат непоправими. По-специално за предприятията административните забавяния и несигурността в някои случаи могат да доведат до значителни разходи и да подкопаят планираните или съществуващите инвестиции⁵⁰.

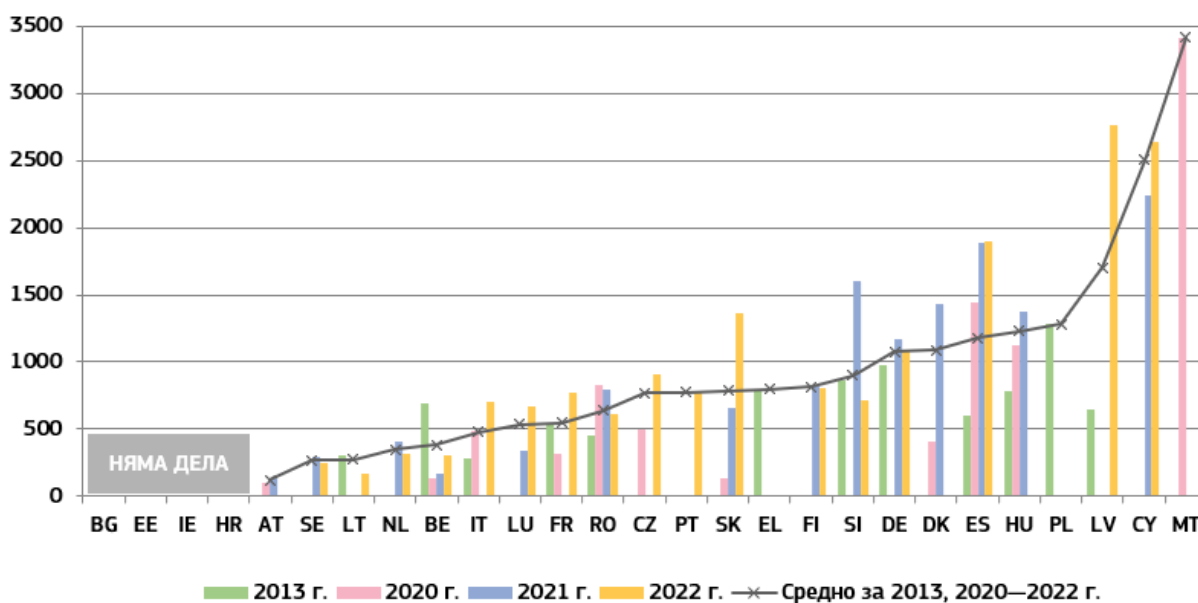
⁴⁸ Продължителността на производствата в специфични области е изчислена в календарни дни, считано от деня на внасянето на иска или жалбата в съда (или деня, в който обвинителният акт е станал окончателен) до деня на постановяване на съдебното решение (графики 16—23). Стойностите са подредени въз основа на среднопретеглената стойност на данните за 2013 г. и 2020—2022 г. за графики 16, 18, 19 и 20, и за 2014 г. и 2020—2022 г. за графики 21 и 22. За графика 17 данните обхващат 2020—2021 г. Що се отнася до графика 23, данните обхващат единствено 2021—2022 г. Когато няма налични данни за всички години, средната стойност отразява представените в графиката налични данни, изчислени въз основа на всички дела, извадка от дела или, в много малко държави, приблизителни изчисления.

⁴⁹ Предложение за Директива относно борбата с корупцията COM(2023) 234 и Съвместно съобщение относно борбата с корупцията JOIN(2023) 12 final.

⁵⁰ Графика 18 от Retention and Expansion of Foreign Direct Investment, Political Risk and Policy Responses (Запазване и разширяване на преките чуждестранни инвестиции, политически рискове и политически отговори), 2019 г., Група на Световната банка.

Ефективното прилагане на конкурентното право е от ключово значение за постигането на привлекателна бизнес среда, тъй като гарантира еднакви условия на конкуренция за предприятията. Така се насърчават икономическата инициатива и ефективността, създава се по-голям избор за потребителите и се спомага за понижаване на цените и подобряване на качеството. На графика 16 е представена средната продължителност на делата, заведени срещу решения на националните органи за защита на конкуренцията, прилагачи членове 101 и 102 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС)⁵¹. На графика 17 е представена средната продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията при прилагането на членове 101 и 102 от ДФЕС.

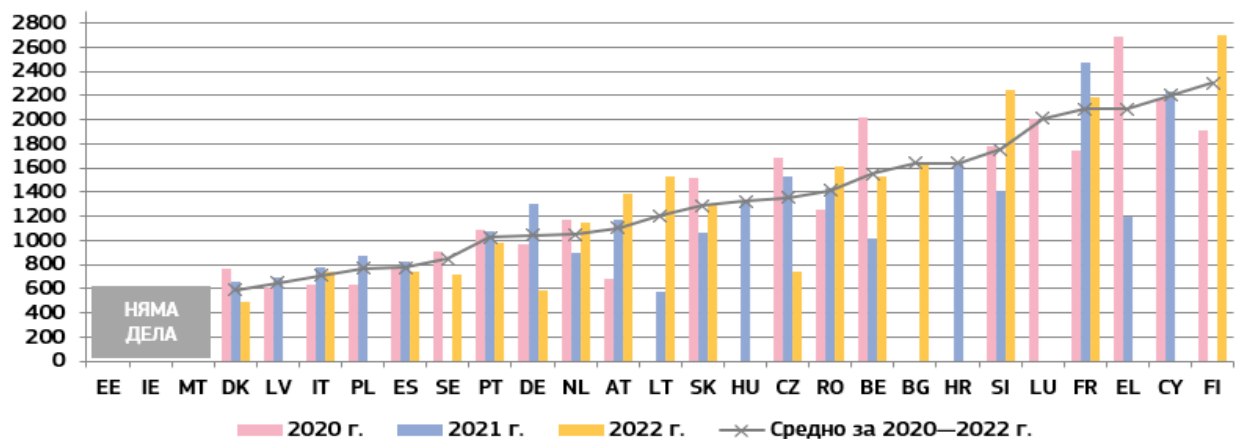
Графика 16: Конкуренция: средна продължителност на съдебния контрол през 2013 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)

(*) **IE** и **AT**: сценарият не е приложим, тъй като органите не разполагат с правомощия да вземат съответните решения. **AT**: данните включват делата, разглеждани от съда по спорове в областта на картелното право, свързани с нарушение на членове 101 и 102 от ДФЕС, но които не са образувани въз основа на жалба срещу националния орган за защита на конкуренцията. В **IT** са използвани прогнозни данни за продължителността. Празна колона може да означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година. Броят на делата е нисък (под пет годишно) в много държави членки. Това може да направи годишните данни зависими от едно изключително дълго или кратко дело (например **MT**, където е имало само едно дело).

⁵¹ Вж. Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 г. относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора (текст от значение за ЕИП), ОВ L 1, 4.1.2003 г., стр. 1—25, по-специално членове 3 и 5.

Графика 17: Конкуренция: средна продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията през 2020—2022 г.(*) (в дни)
(източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)

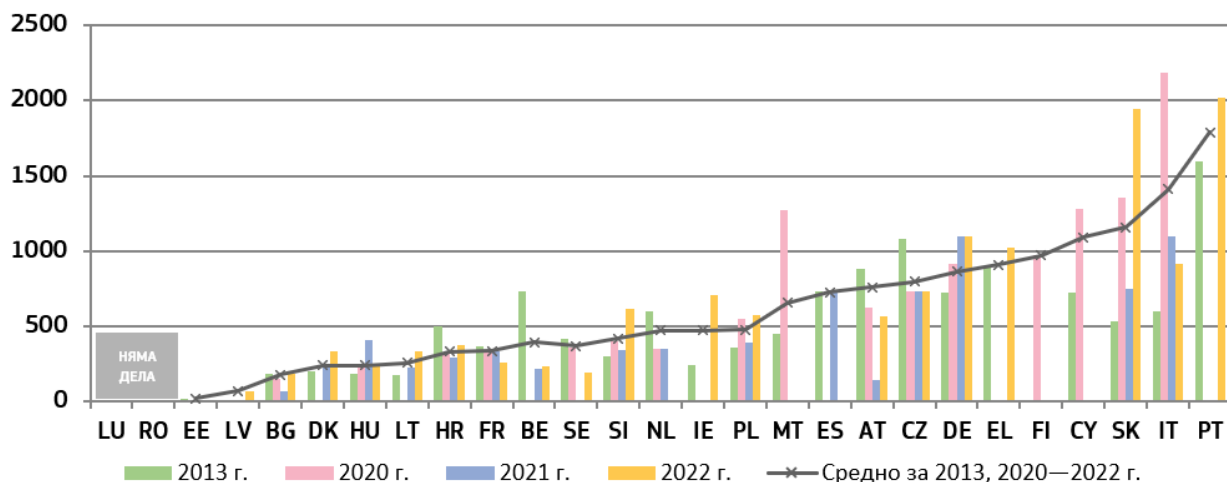
(*) Резултатите за всички три години (2020, 2021 и 2022 г.) са актуализирани с оглед на споразумение между всички държави членки относно това кога считат дадено дело за образувано. Поради тази причина данните на горната графика не могат да бъдат сравнени с данните, публикувани в предишните издания на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието. **CZ:** Административното производство пред чешкия национален орган по конкуренция (НОК) се състои от две инстанции. Втората инстанция представлява производството по обжалване в рамките на органа. След като се приеме решението на първа инстанция, страните в производството имат право да подадат жалба до председателя на чешкия НОК, който след това постановява решение на втора инстанция. Решението на втора инстанция на председателя на чешкия НОК подлежи на съдебен контрол. **DK:** През 2021 г. е извършена промяна в датския режим на конкуренция в резултат на транспонирането на Директивата „ЕМК+“. Част от промяната се състои в промяна в системата за налагане на глоби, като глобите се превърнаха от наказателноправна в гражданскоправна санкция. Вследствие на това разглеждането на съдебните дела се прехвърли за разглеждане от прокурора към датския Орган за защита на конкуренцията и потребителите (DCCA), който понастоящем отнася делата до гражданските съдилища с иск за глоба, след като е взел решение по същество, а именно че предприятието е нарушило правилата за конкуренция. Като част от въвеждането на глоби по гражданскоправен ред DCCA вече има правомощието да решава извънсъдебни дела с глоба по гражданскоправен ред в случаите, когато предприятието признава нарушението на правилата за конкуренция, съществува съдебна практика относно размера на глобата за сравними нарушения, като нарушението и доказателствата за нарушението са ясни. Това ново правомощие доведе до увеличаване на броя на решенията, взети от DCCA през 2022 г. **IT:** през 2022 г. девет производства, образувани от италианския Орган за защита на конкуренцията (три по член 101 от ДФЕС и шест по член 102 от ДФЕС), не са взети предвид, тъй като са приключили с поемане на задължения. През 2021 г. шест производства, образувани от италианския Орган за защита на конкуренцията (пет по член 101 от ДФЕС и едно по член 102 от ДФЕС), не са взети предвид, тъй като са приключили с поемане на задължения. Производство I833 — *Gare Consip per acquisizione beni e servizi per informatica e telecomunicazioni*, образувано от италианския орган за защита на конкуренцията съгласно член 101 от ДФЕС, не се взема под внимание, тъй като в края на производството не са установени нарушения на член 101 от ДФЕС. **CY:** Продължителността на производствата се дължи на забавяния, причинени от оттегляне и повторно разглеждане на дела и повторения на процедури с цел спазване на приложимото административно право и съдебни решения. Други фактори, също допринесли за продължителността на производствата, са естеството и сложността на делата, удължаването на сроковете по искане на страните и пандемията от COVID-19. **LV:** За 2020 г. това конкретно дело беше официално образувано на 28 декември 2018. Едва на 16 юли 2020 г. беше признато, че потенциалното нарушение може да засегне търговията между държавите членки. **AT:** конкурентното право се прилага в смесена административна/съдебна система, при която (административният) Федерален орган за защита на конкуренцията разследва случаи на предполагаеми нарушения и, когато е целесъобразно, подава молби до съда по спорове в областта на картелното право за решения по същество. Ето защо продължителността на производствата съгласно новоприетата методика понастоящем обхваща общата продължителност на производствата пред административния НОК и съдебния НОК. Разследванията и производствата, довели до решения през 2021 и 2022 г., бяха възпрепятствани и забавени от последиците и ограниченията, причинени от пандемията от COVID-19. Освен това данните включват производства, свързани с мащабен картел в строителния сектор. Поради размера на това

дело производствата, образувани в резултат на едно и също първо действие по разследване, бяха (и все още са) водени и приключвани последователно, като средната продължителност на производствата постепенно се промени. **PT**: по отношение на производства, които са довели до няколко окончателни решения на различни дати (напр. поетатни решения за различни задължения по едно и също дело, всички решения за спогодби или комбинация от решения, включващи спогодба и „обичайна“ процедура), като НОК отчита всяко решение (и съответна продължителност) отделно. При този подход се следват инструкциите на въпросника, с които се изисква брой на окончателните решения, и се вземат предвид подобренията в ефективността, постигнати в производствата, включващи процедури за постигане на спогодба. **SK**: въведено е двуинстанционно административно производство за въпроси в областта на конкурентното право. Продължителността на производството се изчислява от първото действие по разследване до окончателния административен акт на втора инстанция.

— Електронни комуникации —

Законодателството на ЕС в областта на електронните комуникации има за цел да повиши конкурентоспособността, да допринесе за развитието на единния пазар и да генерира инвестиции, иновации и растеж. Положителният ефект за потребителите може да бъде постигнат чрез ефективно прилагане на това законодателство, което може да доведе до по-ниски цени за крайните потребители и до услуги с по-високо качество. На графика 18 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на националните регулаторни органи, прилагащи правото на ЕС в областта на електронните комуникации⁵². Графиката обхваща широк спектър от дела — от по-сложен съдебен контрол, включващ анализ на пазара, до по-праволинейни въпроси, отнасящи се до потребителите.

Графика 18: Електронни комуникации: средна продължителност на съдебния контрол през 2013 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Комитетът по съобщенията)

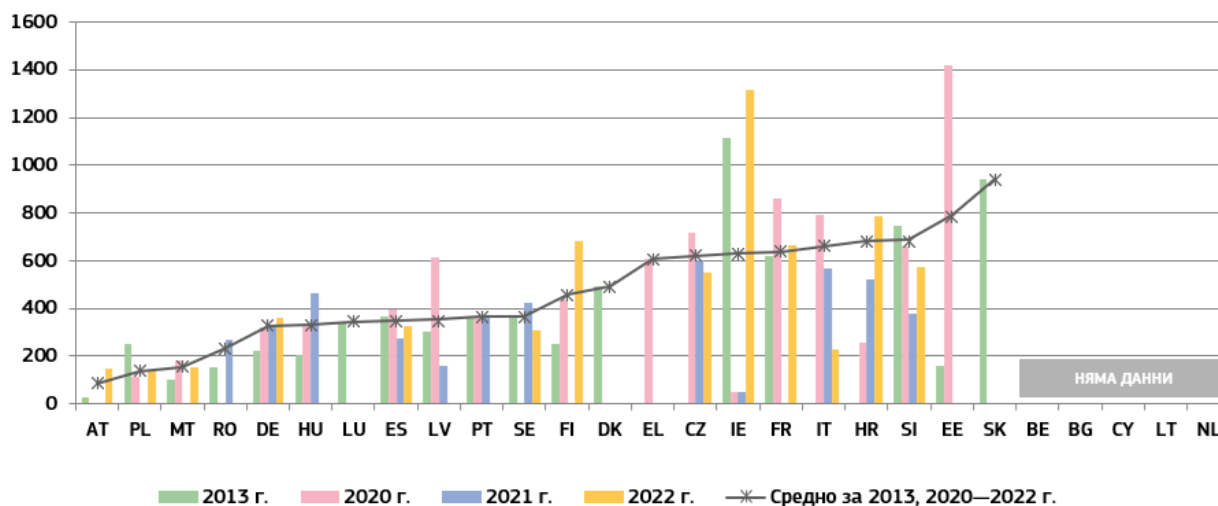
(*) Броят на делата варира в различните държави членки. Празна колона означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година (с изключение на **PT** за 2020 г. и **RO**, за която няма данни). В някои случаи поради ограничения брой на съответните дела (**BG, CY, MT, NL, SK, FI, SE**) годишните данни може да се окажат зависими от дадено изключително дълго или кратко производство и това да доведе до големи различия между отделните години. **DK**: с жалбите на първа инстанция се занимава квазисъдебен орган. **EE**: Средната продължителност на делата за съдебен контрол през 2013 г. е 18 дни. **ES, AT** и **PL**: делата се разглеждат от различни съдилища в зависимост от предмета на делото.

⁵² Изчислението е направено въз основа на продължителността на делата по жалби срещу решения на националните регулаторни органи, прилагащи националните закони за прилагане на регулаторната рамка на ЕС в областта на електронните комуникации (Директива 2002/19/ЕО (Директива за достъпа), Директива 2002/20/ЕО (Директива за разрешението), Директива 2002/21/ЕО (Рамкова директива), Директива 2002/22/ЕО (Директива за универсалната услуга), както и друго приложимо право на ЕС, като например програмата за политиката в областта на радиочестотния спектър и решенията на Комисията в областта на радиочестотния спектър, с изключение на Директива 2002/58/ЕО за правото на неприкосновеност на личния живот и електронните комуникации.

— Марка на ЕС —

Ефективното прилагане на правата на интелектуална собственост е от основно значение за стимулирането на инвестициите в иновации. Законодателството на ЕС относно марката на ЕС⁵³ предоставя съществена роля на националните съдилища, които действат като съдилища на ЕС и вземат решения, засягащи единния пазар. На графика 19 е показана средната продължителност на делата за нарушения на марката на ЕС при съдебни спорове между частни лица.

Графика 19: Марка на ЕС: средна продължителност на делата за нарушение на марката на ЕС през 2013 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост)

(*) **FR, IT, LT, LU:** за данните за някои години е използвана извадка от дела. **DK:** данни от всички дела за марки (не само марки на ЕС), разглеждани от Морския и търговски съд; за 2018 и 2019 г. няма данни за средната продължителност поради промени в системата за събиране на данни. **EL:** данни въз основа на среднопретеглената продължителност на делата в две съдилища. **ES:** при изчисляването на средната продължителност са включени дела относно други права върху интелектуалната собственост на ЕС.

— Защита на потребителите —

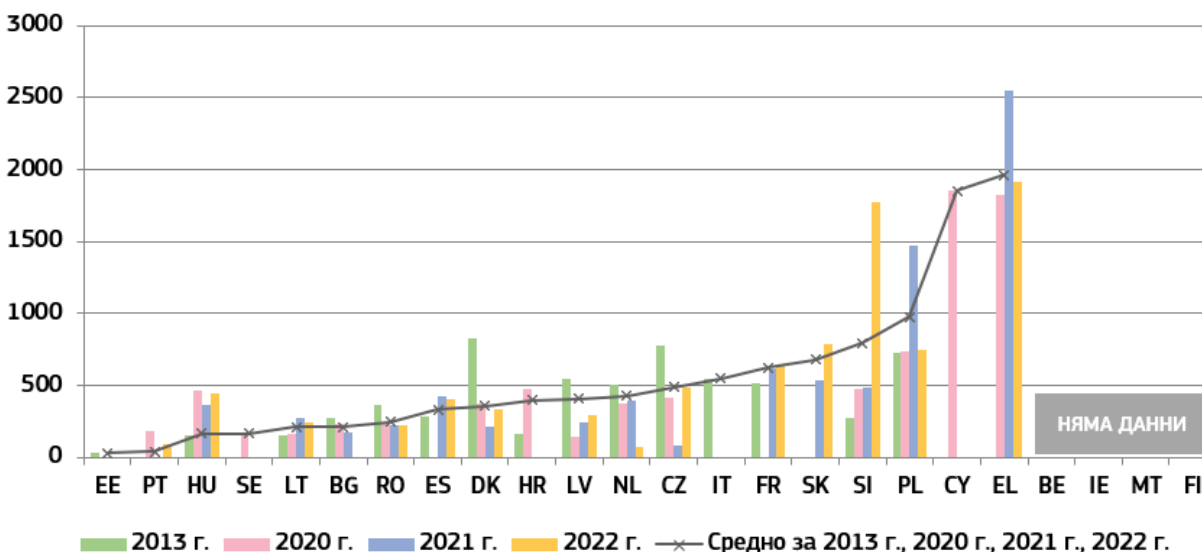
Ефективното прилагане на правото в областта на защитата на потребителите гарантира, че потребителите се ползват от правата си и че предприятията, които нарушават потребителското право, не получават несправедливи облаги. Органите за защита на потребителите и съдилищата имат ключова роля за прилагането на правото на ЕС в областта на защитата на потребителите⁵⁴ в рамките на отделните национални системи за правоприлагане. На графика 20 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на органите за защита на потребителите, прилагащи правото на ЕС.

⁵³ Регламент (ЕС) 2017/1001 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2017 г. относно марката на Европейския съюз (ОВ L 154, 16.6.2017 г., стр. 1—99).

⁵⁴ Графики 20 и 21 са свързани с прилагането на Директивата относно неравноправните клаузи в потребителските договори (93/13/ЕИО), Директивата относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции (1999/44/ЕО), Директивата относно нелоялните търговски практики (2005/29/ЕО), Директивата относно правата на потребителите (2011/83/ЕС) и транспониращите ги национални разпоредби.

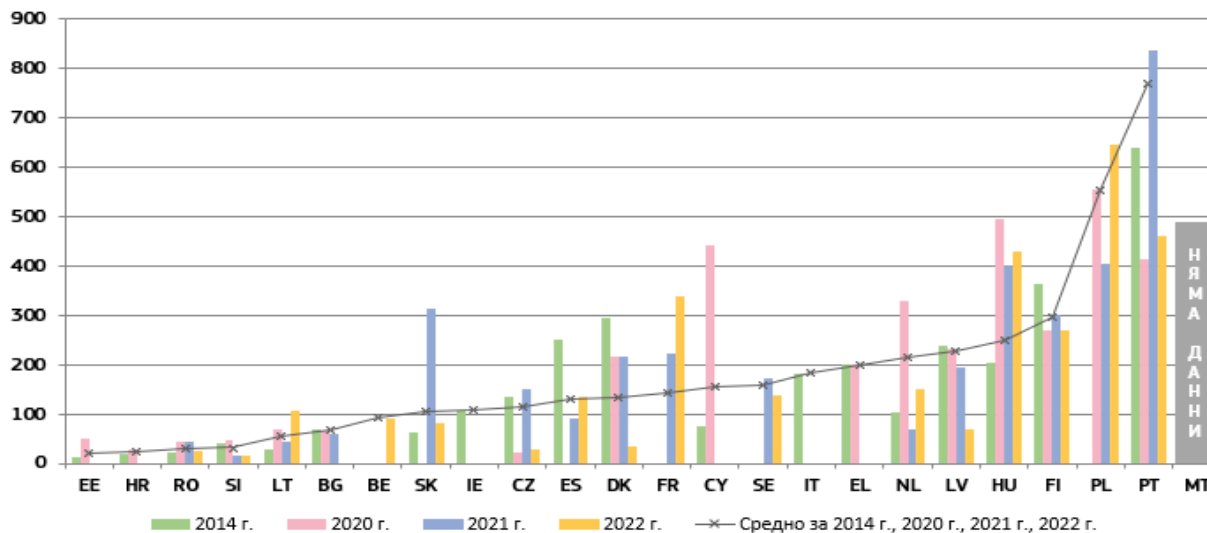
За потребителите или дружествата ефективното прилагане може да обхваща цяла верига от участници — не само съдилища, но и административни органи. Продължителността на производствата пред органите за защита на потребителите е представена, за да се внесе повече яснота относно тази верига на правоприлагане. На графика 21 е показана средната продължителност, т.е. времето, необходимо за вземане на административни решения от националните органи за защита на потребителите през 2014 г. и 2020—2022 г. от момента на образуване на делото. Съответните решения включват обявяване на нарушения на материалното право, разпореждане на временни мерки, заповеди за преустановяване на нарушаващите действия и въздържане от такива действия, започване на съдебни производства или приключване на дела.

Графика 20: Защита на потребителите: Средна продължителност на съдебния контрол през 2013 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)

(*) *DE, LU, AT*: сценарият не е приложим, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. Броят на съответните дела за 2020 г. е малък (под пет) в *IE* и *FI*. *EL* и *RO* са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за някои години.

Графика 21: Защита на потребителите: средна продължителност при вземането на административни решения от органите за защита на потребителите през 2014 г., 2020—2022 г. (*) (на I-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)

(*) DE, LU, AT: сценарият не е приложим, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. DK, EL, FR, RO и FI са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за някои години.

— Изпиране на пари —

Освен за лишаването на престъпниците от ресурси за извършване на незаконните им дейности и за ефективното разбиване на организирани престъпни групи, предотвратяването и борбата с изпирането на пари⁵⁵ са от решаващо значение за надеждността, целостта и стабилността на финансовия сектор, доверието във финансовата система и наличието на лоялна конкуренция на единния пазар⁵⁶. Изпирането на пари може да обезкуражи чуждестранните инвеститори, да доведе до нарушения в международните капиталови потоци и да окаже отрицателно въздействие върху макроикономическите резултати на държавите, което ще доведе до загуби на благосъстояние, а оттам и до изразходване на ресурси от по-продуктивни икономически дейности⁵⁷. Съгласно Директивата за борба с изпирането на пари държавите членки са длъжни да водят статистика за ефективността на своите системи за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма⁵⁸. В сътрудничество с държавите членки чрез актуализиран въпросник бяха събрани данни за съдебните фази на националните режими за борба с изпирането на пари. На графика 22 е показана средната продължителност на съдебните дела на първа инстанция за престъпления, свързани с изпиране на пари.

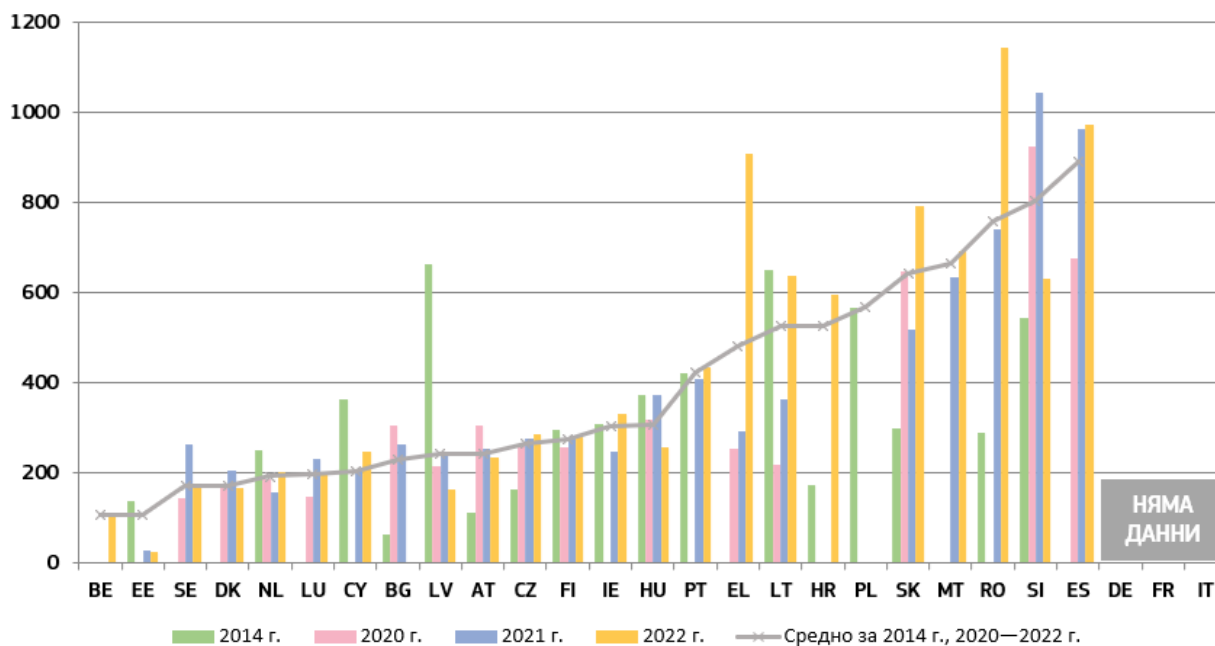
⁵⁵ В законодателството на ЕС се предприемат действия за борба с изпирането на пари посредством Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред.

⁵⁶ Съображение 2 от Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма.

⁵⁷ Бюлетин на МВФ, 8 март 2018 г.: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

⁵⁸ Член 44, параграф 1 от Директива (ЕС) 2015/849. Вж. също преработения член 44 от Директива (ЕС) 2018/843, която влезе в сила през юни 2018 г. и трябваше да бъде транспонирана от държавите членки до януари 2020 г.

Графика 22: Изпирание на пари: средна продължителност на съдебните дела през 2014 г., 2020—2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма)

(*) Няма данни за 2022 г.: **BG, DE, IE** и **PL**. За **PT**: базата данни е сортирана по съответните критерии за всеки отделен съдебен окръг, за да се достигне до информацията, свързана с делата за изпирание на пари; по отношение на средния брой дни са отчетени датата на извършване на нарушението и датата на окончателното решение или приключването на делото. **CY**: делата за тежки престъпления пред наказателния съд се разглеждат средно в рамките на една година. Делата за по-леки престъпления пред районните съдилища се разглеждат за по-дълго време. **SK**: данните съответстват на средната продължителност на цялото производство, включително в апелативния съд.

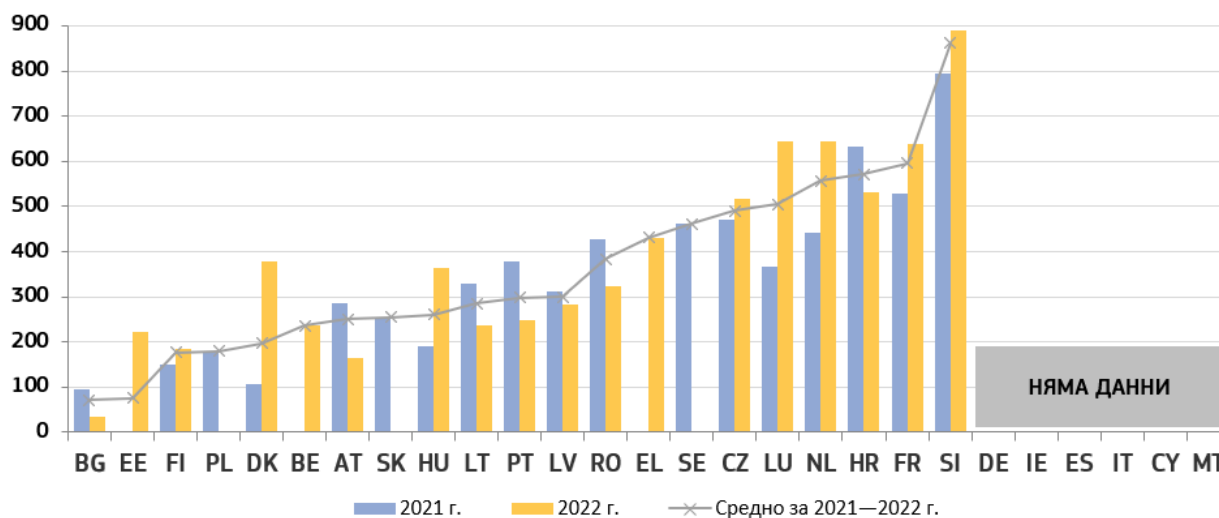
— Борба с корупцията —

Корупцията е пречка за устойчивия икономически растеж, като отклонява ресурси от ползотворни резултати, подкопава ефективността на публичните разходи и задълбочава социалните неравенства. Тя възпрепятства ефективното и гладко функциониране на единния пазар, създава несигурност при извършването на стопанска дейност и възпира инвестициите. Корупцията е особено сложна за преодоляване, тъй като, за разлика от повечето престъпления, и двете страни по дадено дело за корупция като цяло имат интерес да я запазят в тайна. Това също така допринася за общата трудност да се определи количествено действителният мащаб на явлението корупция в целия ЕС. Корупцията представлява особено тежко престъпление с трансгранично измерение, уредено в член 83, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз, на което може да се противодейства ефективно само чрез общи минимални правила, обхващащи целия Европейски съюз. На 3 май 2023 г. Комисията представи предложение за Директива относно борбата с корупцията по наказателноправен ред, придружено от съвместно съобщение относно борбата с корупцията⁵⁹. С предложението за директива се актуализират

⁵⁹ Предложение за Директива относно борбата с корупцията COM(2023) 234 и Съвместно съобщение относно борбата с корупцията JOIN(2023) 12 final.

и хармонизират правилата на ЕС относно определенията и наказанията за корупционни престъпления, за да се гарантират високи стандарти срещу всички корупционни престъпления (т.е. подкуп, но също и злоупотреба с имущество, търговия с влияние, злоупотреба със служебно положение, както и възпрепятстване на правосъдието и незаконно обогатяване, свързано с корупционно престъпление) с цел подобро предотвратяване на корупцията и подобряване на правоприлагането. В сътрудничество с държавите членки през 2022 г. беше разработен нов въпросник с цел да се съберат данни относно продължителността на съдебните производства пред първоинстанционните съдилища по дела, свързани с подкупи, които са представени в графика 23 по-долу⁶⁰.

Графика 23: Корупция (подкупи): средна продължителност на съдебните дела през 2021 г. и 2022 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и националните звена за контакт за борба с корупцията)

(*) *DE, IE, ES, IT, CY, MT, PL, SK и SE* не са отговорили на този въпрос. *NL*: при това изчисление срокът започва да тече от датата, на която прокуратурата е призовала обвиняемия да се яви в съда: срокът изтича в деня, в който съдията от първата инстанция произнесе окончателната присъда. Средното време за разглеждане на посочените по-горе 35 дела е 645 дни. Все пак трябва да се вземе предвид фактът, че делото често не е готово за изслушване в момента, в който започва да тече срокът. Поради това е необходимо известно време, преди делото да бъде представено за изслушване. Средният период от време от първото изслушване до постановяването на окончателната присъда е 194 дни.

⁶⁰ Вниманието при този случай на събиране на данни беше насочено към първоинстанционните наказателни съдилища, които обикновено допринасят в най-голяма степен за общата продължителност на наказателните производства до постановяването на окончателно съдебно решение.

3.1.4. Обобщение относено ефикасността на правосъдните системи

Ефикасните правосъдни системи управляват натовареността и изоставането си при разглеждането на дела, а постановяването на решения става без излишно забавяне. Поради това основните показатели, използвани в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за наблюдение на ефикасността на правосъдните системи, са **продължителността на производствата** (необходимото време за разглеждане на висящите дела или средният срок в дни, необходим за решаване на дадено дело), **дельтът на приключените производства** (съотношението между броя на решените дела и броя на новозаведените дела) и броят на **висящите дела** (които в края на годината остава да бъдат разгледани).

Общи данни за ефикасността

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. съдържа данни за ефикасността за период от повече от 10 години (2012—2022 г.). Този период от време позволява да се установят някои тенденции и да се вземе предвид фактът, че при реформите в областта на правосъдието често е необходимо време, за да се прояви тяхното въздействие.

Данните от 2012 до 2022 г. за гражданските, търговските и административните дела показват положителни тенденции в повечето случаи. След отчетения през 2020 г. спад в ефикасността, който е възможно да се дължи на пандемията от COVID-19, през 2021 г. се наблюдава връщане към нивата на ефикасност от 2019 г., а през 2022 г. — по-нататъшно подобрение. Това показва ефектът от мерките, предприети от държавите членки, за да направят своите системи по-устойчиви на бъдещи смущения и да се справят с непосредствените проблеми, създадени от годините на пандемията от COVID-19.

В държавите членки, за които в контекста на европейския семестър се счита, че са изправени пред специфични предизвикателства, е налице известно положително развитие⁶¹.

- От 2012 г. насам, въз основа на наличните данни за тези държави членки и въпреки пандемията от COVID-19, в 11 държави членки **продължителността на съдебните производства на първа инстанция** в широката категория „всички дела“ (графика 5) намалява или е останала стабилна. При категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графика 6) продължителността на съдебните производства на първа инстанция продължи да намалява или остана стабилна в 10 държави членки. На графики 5 и 6 е показано намалението на продължителността на производствата съответно за 8 и 18 държави членки в сравнение с предходната година, в някои случаи под нивата от 2020 г. При административните дела (графика 8) от 2012 г. насам продължителността на производствата е намаляла или е останала стабилна в около 20 държави членки. В сравнение с предходната година през 2022 г. продължителността на производствата при административните дела е намаляла в 14 държави членки.

⁶¹ В рамките на европейския семестър Съветът, въз основа на предложението на Комисията, отправи до седем държави членки през 2019 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PT и SK) и до осем държави членки през 2020 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK) специфични препоръки относно правосъдните им системи. През 2021 г. нямаше специфични препоръки поради текущия процес в рамките на МВУ. През 2022 г. имаше две държави членки (PL и HU) със специфични препоръки, свързани с независимостта на съдебната власт. От 2023 г. в специална специфична препоръка е отразено изпълнението на националните планове за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на всяка държава членка. Освен това през 2023 г. за две държави членки (HU, PL) беше посочена правосъдната система. Новите предизвикателства, които не са обхванати от ПВУ, също могат да бъдат разгледани в конкретни специфични препоръки. През 2023 г. единствено Полша получи специфична препоръка за правосъдната си система, която бе основана на специфичната препоръка от 2022 г.

- В информационното табло се представят данни за **продължителността на производствата на всички съдебни инстанции** за спорните производства по граждански и търговски дела (графика 7), както и за административните дела (графика 9). Данните показват, че в пет от държавите членки, за които е установено, че срещат затруднения във връзка с продължителността на производствата в първоинстанционните съдилища, съдилищата от по-висша инстанция са работили по-ефикасно. При все това в пет други държави членки, които срещат затруднения, средната продължителност на производствата в съдилищата от по-висша инстанция е дори по-голяма, отколкото в първоинстанционните съдилища.
- В широката категория „всички дела“ и в категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графики 10 и 11) общият брой на държавите членки, в които **делът на приключените производства** е над 100 %, е останал същият, както през миналата година. 20 държави членки, включително тези, които се сблъскват с предизвикателства, са отчетли висок дял на приключените производства (над 97 %) през 2022 г. Това означава, че като цяло съдилищата са в състояние да се справят с новозаведените дела в тези категории. Що се отнася до административните дела (графика 12), през 2022 г. в 9 държави членки делът на приключените производства е останал като цяло същият, както през 2021 г. Макар че делът на приключените производства по отношение на административните дела като цяло е по-нисък в сравнение с други категории дела, 10 държави членки продължават да постигат добър напредък. По-специално седем от държавите членки, срещащи затруднения, отчетват увеличение на дела на приключените административни производства от 2012 г. насам.
- От 2012 г. насам ситуацията остава стабилна или продължава да се подобрява в четири от държавите членки, срещащи най-големи затруднения при справянето с **изостаналите дела**, независимо от категорията на делата (графика 13). През 2022 г., макар да е увеличен броят на висящите дела, броят на висящите дела в шест държави членки е останал стабилен при спорните производства по граждански и търговски дела (графика 14) и при административните дела (графика 15). Въпреки това все още се наблюдават значителни различия между държавите членки с относително малко на брой висящи дела и тези с висок брой висящи дела.

Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

Данните за средната продължителност на производствата в специфични области на правото на ЕС (графики 16—23) дават представа за функционирането на правосъдните системи по тези конкретни видове търговски спорове.

Данните за ефикасността в специфични области на правото на ЕС се събират въз основа на тясно определени сценарии, така че броят на съответните дела може да е малък. Въпреки това в сравнение с изчислената продължителност на производствата, представена в общите данни относно ефикасността, тези данни показват действителната средна продължителност на всички съответни дела в специфични области в рамките на една година. Поради това заслужава да се отбележи, че държави членки, в които общите данни за ефикасността не изглежда да показват затруднения, отчетват въпреки това значително по-дълга средна продължителност на производствата в специфични области на правото на ЕС. В същото време продължителността на производствата в различни специфични области също може да се различава значително в рамките на една и съща държава членка.

Друга графика, въведена през миналата година, е насочена към продължителността на наказателните производства, по-специално свързаните с подкупи, чрез които се разкрива равнището на ефикасността в тази област на правото на ЕС.

И накрая, информационното табло за 2024 г. дава представа за ефективността на цялата верига на правоприлагане, което е важно за положителната бизнес и инвестиционна среда. Например във връзка с делата, свързани с конкурентното право, е изготвена графика, насочена към продължителността на производствата пред националния орган за защита на конкуренцията и съдебния контрол на решенията на този орган.

Данните, отнасящи се до специфични области на правото на ЕС, показват следните тенденции.

- Що се отнася до **съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията** (графика 16), с нарастването на общата натовареност на съдилищата в целия ЕС продължителността на производствата по съдебен контрол е намаляла или се е запазила стабилна в пет държави членки, а в пет е нараснала. Въпреки тази умерено положителна тенденция през 2022 г. пет държави членки отчитат средна продължителност над 1 000 дни. При **производствата пред националните органи за защита на конкуренцията** (графика 17) седем държави членки отчитат продължителност под 1 000 дни. Измежду държавите членки, за които е посочено, че изпитват проблеми с ефикасността на съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията, три са сред държавите с най-висока ефикасност по отношение на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията.
- Що се отнася до **електронните комуникации** (графика 18), натовареността на съдилищата намалява спрямо предходните години, като се запазва наблюдаваната през 2020 г. положителна тенденция за спад на продължителността на производствата. През 2022 г. пет държави членки отчитат намаляване на средната продължителност на производствата или стойностите остават стабилни спрямо 2021 г., а в девет държави членки се наблюдава увеличаване.
- Що се отнася до **делата за нарушения на марката на ЕС** (графика 19), през 2022 г. общата натовареност е намаляла леко в сравнение с 2021 г. Въпреки това, макар че три държави членки са успели да се справят по-ефикасно с натовареността на съдилищата си, като отчитат намалена или стабилна продължителност на производствата, в пет държави членки се наблюдава ясно увеличение на средната продължителност на производствата.
- Що се отнася до **правото на ЕС в областта на защитата на потребителите**, може да се види евентуалното комбинирано въздействие на веригата на правоприлагане, състояща се както от административния, така и от съдебния контрол (графики 20 и 21). През 2022 г. шест държави членки отчитат, че органите за защита на потребителите издават решение по дела, обхванати от потребителското право на ЕС, средно за по-малко от три месеца, а в четири други държави членки — за повече от шест месеца. Когато решенията на органите за защита на потребителите са оспорвани в съда, тенденциите по отношение на продължителността на съдебния контрол на административното решение през 2022 г. се различават в сравнение с 2021 г., като в пет държави членки има увеличение, а в четири — намаление. В две държави членки средната продължителност на съдебния контрол продължава да бъде над 1 000 дни.

- Ефективните мерки за борба с **изпирането на пари** са от решаващо значение за защитата на финансовата система, гарантирането на лоялна конкуренция и предотвратяването на отрицателни икономически последици. Твърде продължителните съдебни производства могат да възпрепятстват способността на ЕС да се бори срещу изпирането на пари или да намалят ефективността на усилията в тази област. На графика 22 са представени актуализирани данни за продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с изпирането на пари. От нея е видно, че докато в 12 държави членки съдебните производства на първа инстанция отнемат средно до една година, в 5 държави членки тяхната продължителност е средно до 2 години, а в 4 държави членки те отнемат средно до 3,5 години⁶².
- **Корупцията** е особено тежко престъпление с трансгранично измерение. Тя води до отрицателни икономически последици и може да ѝ се противодейства ефективно само чрез общи минимални правила, обхващащи целия ЕС. В информационното табло са представени графики относно продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с подкупи. Графика 23 показва различните равнища на наличие на данни сред държавите членки и разликите в средната продължителност на производствата пред първоинстанционните наказателни съдилища. Ако се разгледат данните за 2022 г., в единадесет държави членки производствата приключват в рамките на около година, докато в останалите седем, за които са налични данни, производствата могат да отнемат до две години. Като цяло сложността във връзка с наказателното преследване на престъпления, свързани с подкупи, и произнасянето по тези дела отразява тежестта на този вид престъпление. Това е отразено и в продължителността на производствата.

3.2. Качество на правосъдните системи

Не съществува един-единствен начин за измерване на качеството на правосъдните системи. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. продължават да се разглеждат фактори, които като цяло се смятат за уместни за подобряване на качеството на правосъдието. Те се разпределят в четири категории:

- 1) достъп до правосъдие за обществеността и предприятията;
- 2) подходящи финансови и човешки ресурси;
- 3) въвеждане на инструменти за оценка;
- 4) цифровизация.

⁶² С Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред ще бъдат премахнати някои правни пречки, които биха могли да забавят наказателното преследване, например правилото, според което наказателно преследване за изпиране на пари може да започне едва след приключване на производството за свързаното предикатно престъпление. Държавите членки трябваше да транспонират директивата до 8 декември 2020 г.

3.2.1. Достъп до правосъдие

Необходима е достъпност по цялата верига на правораздаване, за да се даде възможност на всички хора, включително на хората с увреждания, да получат съответната информация — за правосъдната система, за начините да се подаде иск и свързаните с това финансови аспекти, за актуалното състояние на производствата от началото до приключването им — и да имат достъп онлайн до решението.

— *Правна помощ, съдебни такси и такси за правни услуги* —

Разходите за водене на съдебни спорове са ключов фактор, който определя достъпа до правосъдие. Високите разходи за водене на съдебни спорове, включително съдебните такси⁶³ и таксите за правни услуги⁶⁴, могат да възпрепятстват достъпа до правосъдие. Разходите за водене на съдебни спорове по граждански и търговски дела не са хармонизирани на равнище ЕС. Те се регулират от националното законодателство и следователно се различават в отделните държави членки.

Достъпът до правна помощ е основно право, залегнало в Хартата на основните права на ЕС⁶⁵. То дава възможност за достъп до правосъдие на лицата, които в противен случай не биха могли да поемат или предплатят разходите за водене на съдебни спорове. В повечето държави членки предоставянето на правна помощ е обусловено от доходите на кандидата⁶⁶.

На графика 24 е показана възможността за получаване на пълна или частична правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, включващо иск на стойност 6 000 EUR. В графиката се съпоставят установените във връзка с предоставянето на правна помощ прагове на доходите, изразени като процент от установения от Евростат праг на бедността за всяка държава членка⁶⁷. Например, ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ е определен на 20 %, това означава, че кандидат за помощ, чийто доход е с 20 % по-висок от установения от Евростат праг на бедността за неговата държава членка, отговаря на условията за получаване на правна помощ. Ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ обаче е определен под 0, това означава, че лице, чийто доход е под прага на бедността, може да не отговаря на условията за получаване на правна помощ.

⁶³ За съдебна такса се счита сумата, която трябва да се заплати за образуване на ненаказателно съдебно производство в съд или трибунал.

⁶⁴ Такси за правни услуги са възнагражденията на адвокатите за услугите, които предоставят на клиентите си.

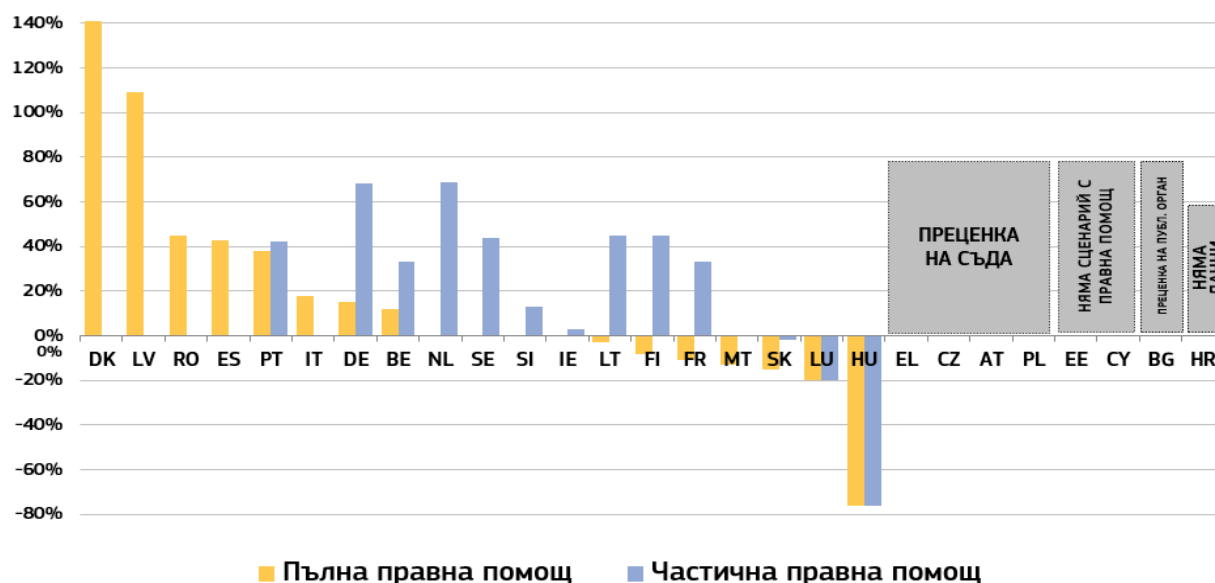
⁶⁵ Член 47, параграф 3 от Хартата на основните права на ЕС.

⁶⁶ Държавите членки използват различни методи за установяване на прага за допустимост, например различни референтни периоди (месечен/годишен доход). В 14 държави членки също така е налице праг, свързан с личния капитал на кандидата за правна помощ. Това не е отчетено в тази графика. В BE, BG, IE, ES, FR, HR, HU, LT, LU, NL и PT определени групи лица (например лица, които получават определени помощи) получават автоматично право на правна помощ по граждански/търговски спорове. Допълнителните критерии, които държавите членки могат да използват, като например въпросите по съществуването на делото, не са отразени в тази графика. Макар това да няма пряко отношение към показаната графика, в няколко държави членки (AT, CZ, DE, DK, IT, NL, PL, SI) правна помощ може да се предоставя не само на физически лица.

⁶⁷ С цел да се съберат съпоставими данни, прагът на бедността, установен от Евростат за всяка държава членка, е преобразуван в месечен доход. Прагът за риска от изпадане в бедност (РИБ) е определен на 60 % от медианния национален приравнен разполагаем доход на домакинствата. Европейско изследване на доходите и условията на живот, таблица на Евростат [ilc_li01, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en).

Девет държави членки използват система за правна помощ, която покрива 100 % от процесуалните разходи (пълна правна помощ) и която се допълва от система, покриваща части от разходите (частична правна помощ), като за последната се прилагат критерии за допустимост, различни от приложимите за системата за пълна правна помощ. Девет държави членки използват само система за пълна правна помощ или система за частична правна помощ. В четири държави членки съдилищата разполагат със свобода на преценка дали да предоставят правна помощ.

Графика 24: Праг на доходите за предоставяне на правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, 2023 г. (*) (разлики в % спрямо прага на бедността, установен от Евростат) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)⁶⁸)

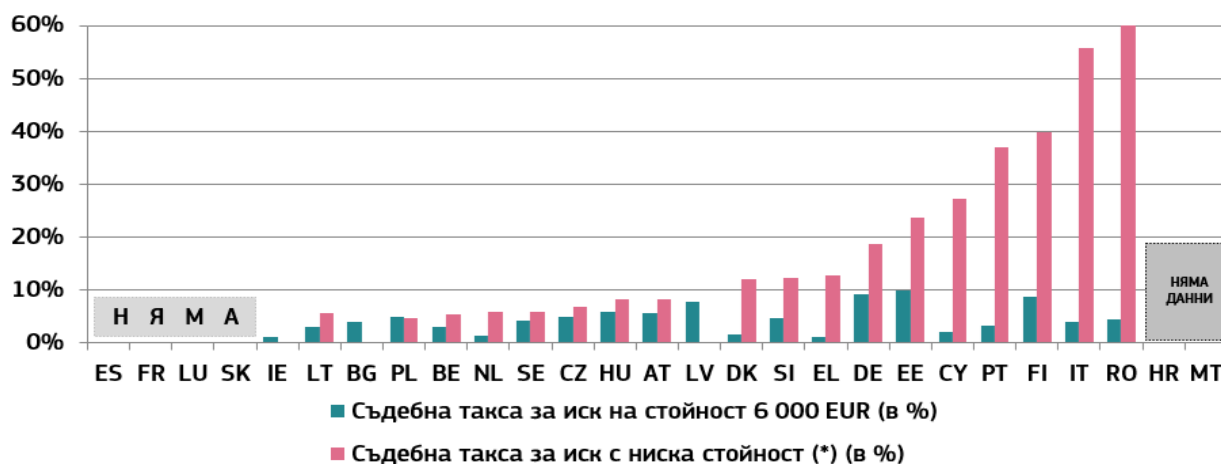
(*) Изчисленията са основани на стойностите на праговете за риска от изпадане в бедност (РИБ) за 2022 г. **BE, DE, ES, FR, HR, IE, IT, LT, LU, NL, SI, SK, FI:** за правната помощ трябва да се вземат предвид и разполагаемите активи на кандидата. **EL:** получателят на правна помощ е лице, чийто капиталов годишен доход не надхвърля 2/3 от най-ниските годишни заплати, както са предвидени в действащото законодателство. **LU:** Въведен е режим на частична правна помощ. Няма конкретен праг, като предоставянето на правна помощ зависи от цялостното финансово и семейно положение на кандидата. **HR:** не са предоставени данни.

Получателите на правна помощ често са освободени от заплащането на съдебни такси. Само в шест държави членки (България, Чехия, Гърция, Австрия, Малта и Полша) получателите на правна помощ не са автоматично освободени от заплащането на съдебни такси. В Чехия съдът решава за всеки отделен случай дали да освободи получателя на правна помощ от заплащането на съдебни такси. В Люксембург страните по делото, на които е предоставена правна помощ, не е необходимо да заплащат такси за съдебен изпълнител. На графика 25 се сравнява размерът на съдебната такса за двата сценария, представен като част от стойността на иска. Ако например на графиката по-долу съдебната такса е 10 % от иск на стойност 6 000 EUR,

⁶⁸ Данните за 2023 г. са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на следния конкретен сценарий: спор между потребител и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат). Като се има предвид, че условията за предоставяне на правна помощ зависят от положението на кандидата за правна помощ, е използвана следната хипотеза: несемейно работещо лице на възраст 35 години, без задължения за издръжка на зависимо лице или без застраховка за правни разноски, с постоянни доходи и живеещо в апартамент под наем.

потребителят ще трябва да заплати съдебна такса в размер на 600 EUR, за да бъде образувано съдебно производство. При иска с ниска стойност като основа се взема установеният от Евростат праг за риска от изпадане в бедност (РИБ) за всяка държава членка.

Графика 25: Съдебна такса за образуване на съдебно производство по конкретно дело в областта на потребителското право, 2023 г. (*) (размер на съдебната такса като процент от стойността на иска) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)⁶⁹)

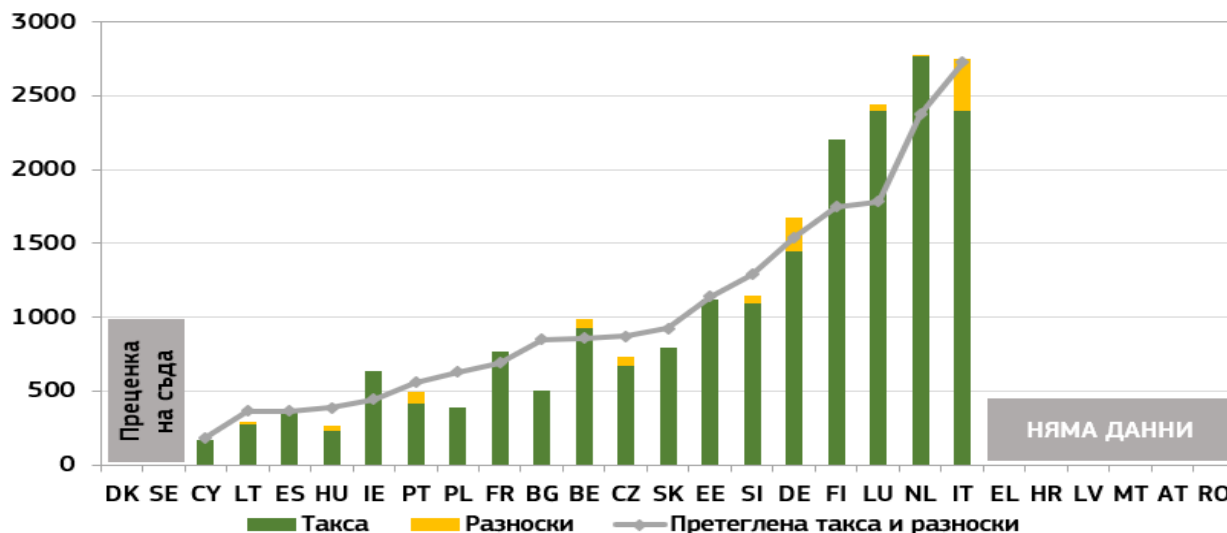
(*) Изчисленията са основани на стойностите на праговете за риска от изпадане в бедност (РИБ) за 2022 г. „Иск с ниска стойност“ означава иск, чиято стойност съответства на установения от Евростат праг на бедността за едно лице за всяка държава членка, преобразуван в месечен доход (напр. за 2022 г. тази стойност е варирала от 269 EUR в BG до 2 266 EUR в LU). BE: вноска във Фонда за правна помощ от втора линия в размер на 24 EUR; деловодни такси: 50 EUR или 165 EUR. След това, ако делото бъде прекратено/има осъдителна присъда: евентуално 1 350 EUR като парично обезщетение за разходи по производството. NL: размерът на съдебните такси е за страна по делото с годишен доход под 30 000 EUR. SE: Съдебната такса се плаща, ако стойността на иска надвишава 2 329 EUR.

На графика 26 е представена за първи път ставката на правната помощ, платена на адвокати в наказателно производство за конкретно наказателно дело въз основа на работа по казус⁷⁰. Анкетираният са посочили каква сума биха получили адвокатите от държавния бюджет при описания сценарий с фиктивен характер.

⁶⁹ Данните, отнасящи се до праговете за доходите, валидни през 2022 г., са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на следния сценарий: потребителски спор между физическо лице и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат).

⁷⁰ Г-н X е гражданин на Вашата държава, той е неженен, безработен и няма деца. Той е хванат на местопрестъплението, докато продава зелен растителен материал пред гимназия в столицата на Вашата държава. Полицаяте са открили у него пари в брой и 12 найлонови плика, които могат да се затварят и отварят, всеки от които е съдържал по 5 грама зелен растителен материал, наподобяващ марихуана. Той е отведен в полицейското управление и задържан. Вие сте назначен за негов служебен адвокат. Пътували сте 30 минути (10 км) с автомобила си до полицейския участък. Прекарвали сте 3 часа, за да консултирате г-н X и да му помагате по време на разговора му с полицията. Пътували сте 30 минути (10 км) с Вашето моторно превозно средство обратно до Вашия офис. На следващия ден сте присъствали на изслушването за освобождаване под гаранция (1 час); пътували сте 2x30 минути (2x10 км). Г-н X Ви се е обадил два пъти по време на предварителното му задържане; всеки разговор е продължил по 20 минути. Разговаряли сте със следователя по телефона 20 минути. Отделили сте 2 часа за разглеждане на досието и 1 час за съставяне на молба за освобождаването му под гаранция. Впоследствие сте присъствали на 3 заседания пред първоинстанционния съд, всяко от които е продължило 2 часа и всяко е включвало 2 пътувания по 30 минути (3x2x10 км). Отделили сте и 3 x 1 час за подготовка за всяко от съдебните заседания и 3 x 1 час за предварителна подготовка за срещата с клиента.

Графика 26: Ставка на правната помощ, платена на адвокатите на защитата по конкретно наказателно дело, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)⁷¹)

(*) Данните се събират въз основа на работа по конкретен казус. Всички суми са в евро, а когато е необходимо, са конвертирани от национални валути⁷². За да се вземат предвид икономическите различия между държавите членки, добавената стойност на хонорара и разхода е разделена на сравнителните индекси за равнищата на цените, изразени в проценти, като средната стойност за ЕС е 100 %, за DK е 149 % и за BG е 59 %⁷³. По този начин се извършват корекции на сумата на хонорара и разноските, получавана от адвокатите. AT: австрийската система за правна помощ се финансира от държавата и е основана на солидарността на всички австрийски адвокати, като всички те участват съгласно основана на ротацията схема в системата за правна помощ. По принцип отделните адвокати не получават пряко възнаграждение за предоставени услуги по правна помощ. Вместо това австрийската държава изплаща ежегодно еднократна сума на австрийската адвокатска колегия за всички услуги по правна помощ, предоставени от всички адвокати. Австрийската адвокатска колегия разпределя тази сума между регионалните адвокатски колегии въз основа на броя на вписаните адвокати, които са предоставили услуги по правна помощ, и на броя на случаите на предоставяне на правна помощ от страна на регионалните адвокатски колегии. Паричните средства се използват за социалноосигурителната и пенсионната схема на адвокатите, която не се финансира от държавата.

— Достъп до процедури по наследяване —

Охранителните съдебни процедури, като например в областта на наследяването или семейното право, често се извършват от нотариуси, като целта е да се облекчат съдилищата и по този начин потенциално да се повишат ефикасността и качеството на правосъдната

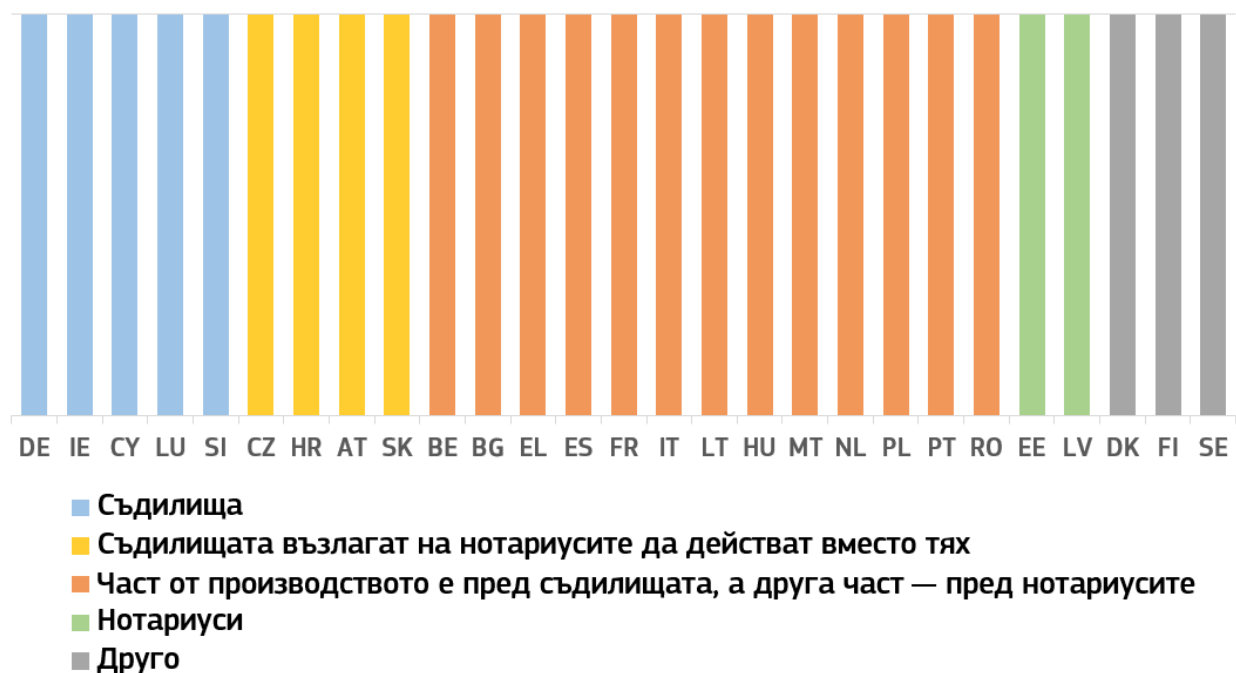
⁷¹ Данните, отнасящи се до праговете за доходите, валидни през 2022 г., са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на следния сценарий: потребителски спор между физическо лице и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат).

⁷² Конвертирането е извършено с помощта на референтните валутни курсове за евро на Европейската централна банка, приложими на 30 юни 2023 г. — 1,9558 BGN, 23,742 CZK, 7,4474 DKK, 371,93 HUF, 4,4388 PLN, 4,9635 RON, 11,8055 SEK.

⁷³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00120/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_ppp

система. На графика 27 е направено първоначално изследване в тази насока, като е посочено кои органи участват в процедурите по наследяване в държавите членки.

Графика 27: Органи, участващи в процедури по наследяване, 2023 г.(*) (източник: европейски портал за електронно правосъдие⁷⁴)

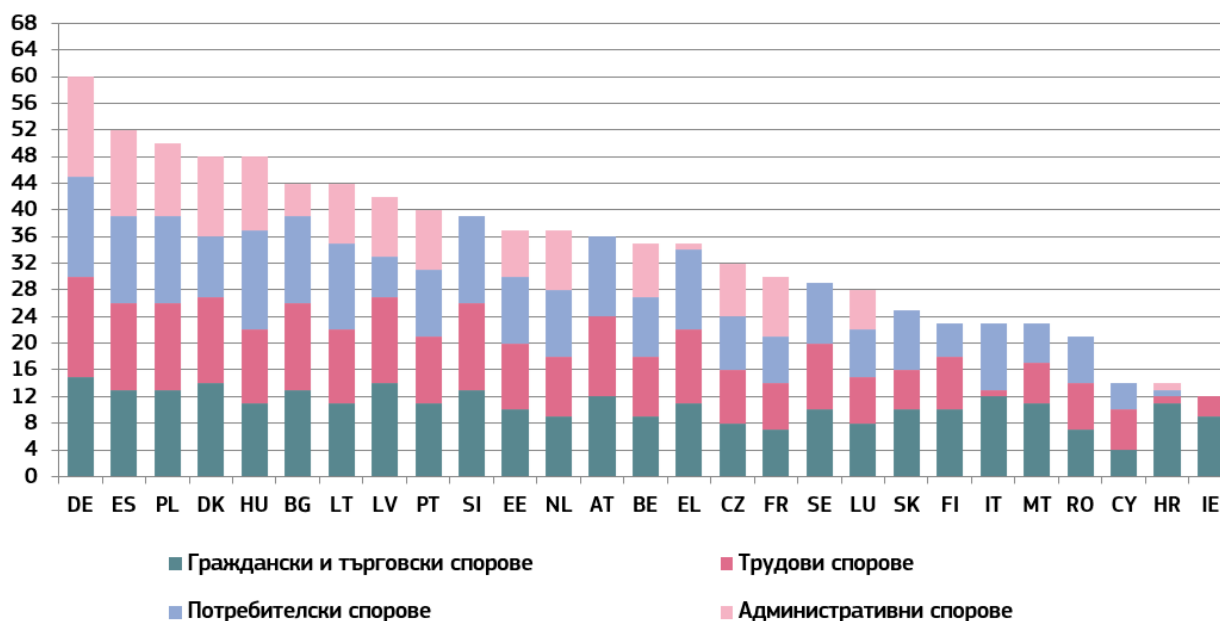
(*) Данните са извлечени от европейския портал за електронно правосъдие и валидирани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи. **BE:** Няма правно задължение за провеждане на консултации с нотариус във всеки отделен случай, с изключение на определен тип случаи (напр. саморъчно или международно завеждане, съдебна делба или делба на недвижимо имущество). В определени ситуации може да се наложат действия от страна на общ съд или мирови съдия. **BG:** приемането на наследство обикновено става под формата на писмено заявление до районния съдия. Нотариусите играят изключително важна роля за обявяването на завежданията, описването на състоянието на завежданието, отбелязването на неговото разпечатване и прилагането на книгата, приподписана на всяка страница от съответните страни. **CZ:** районният съд е компетентен да разглежда всички производства по наследяване, но обикновено инструктира нотариус да ръководи производството. В такъв случай нотариусът предприема действия и взема решения от името на съда в рамките на производството. **DK:** съдът по наследствените въпроси (в рамките на районния съд) гарантира, че наследството на починалото лице се урежда и разпределя правилно. На практика често самите наследници разпределят наследствената маса. В някои случаи делата за наследяване трябва да бъдат ръководени от довереник, който обикновено е адвокат. Довереникът отговаря за уреждането и разпределянето на наследството в сътрудничество със съда по наследствените въпроси. Съдът по наследствените въпроси може да решава дали разпределението трябва да бъде извършено от довереник. **DE:** по принцип компетентен по делата за наследяване е съдът по наследствените въпроси към местния съд по последното обичайно местопребиваване на наследодателя в Германия. **EE:** нотариусите осъществяват надзор по отношение на производствата по наследяване, ако последното местопребиваване на наследодателя е било в Естония. Ако последното местопребиваване е било в друга държава, естонските нотариуси разглеждат производствата за имуществото в Естония, когато това не може да бъде извършено в чужбина или когато

⁷⁴ <https://e-justice.europa.eu/166/BG/succession>

чуждестранното производство изключва Естония, или не се признава в Естония, независимо от разпоредбите на ЕС. **IE:** наследствената служба в Дъблин и четиринадесет районни наследствени служби се занимават с издаването на документи за удостоверяване на завещание в случаите, в които е налице завещание, както и писмо за управление на наследственото имущество — в случаите, в които не е налице завещание. Тези служби са част от ирландската служба за управление на съдилищата. **EL:** наследственият съд или районният граждански съд на столицата на държавата е компетентен по въпроси, свързани с наследяването. Нотариусите, гръцките консулски органи и данъчните органи също са компетентни да изготвят и съхраняват завещания. **ES:** при липсата на разпореждане с имущество нотариусите определят правото на страните да наследят наследствената маса съгласно закона. Евентуалните спорове между засегнатите страни се уреждат от съдилищата. **FR:** въпросите, свързани с наследяването, се уреждат от нотариусите — тяхното участие е задължително, ако наследствената маса включва недвижимо имущество, и незадължително, ако няма недвижимо имущество. В случай на спор окръжният съд разполага с изключителна териториална и свързана с предмета компетентност. **HR:** производствата по наследяване на първа инстанция се провеждат пред общински съд или пред нотариус в качеството му на довереник на съда. **IT:** обявяването на приемане или отказ се извършва посредством декларация, която се издава от нотариус или от служител на компетентния съд, в района на който е открито наследството. **CY:** Компетентният орган е районният съд по последното местожителство на наследодателя/починалия. **LT:** нотариусът и съдът на мястото, където е открито наследството, са компетентни по въпросите, свързани с наследяването. **LU:** наследникът или наследниците възлагат всички сделки по уреждането на наследствената маса на нотариус, който е избран от тях или е определен от наследодателя. **HU:** правните въпроси, свързани с наследството, обикновено се уреждат в рамките на наследствени производства, провеждани от нотариус. Ако възникне правен спор между заинтересованите страни, той се урежда не от нотариуса, а в рамките на съдебно производство. **MT:** съдилищата разполагат с обща компетентност да се произнасят по спорове, свързани с наследяване. Когато няма несъгласия или спорове във връзка с наследяването, обикновено се прибегва до услугите на нотариуси и адвокати. **NL:** нотариусът е компетентният орган по отношение на наследственото право. Ако наследникът иска да се откаже от наследството или да го приеме, при условие че данъците не надхвърлят придобиваното право, той трябва да представи декларация пред съда. **AT:** за целите на съдопроизводството по въпроси, свързани с наследяването, районният съд използва услугите на нотариус, действащ в качеството на съдебен комисар. **PL:** заявителите отнасят въпросите, свързани с наследяването, до нотариус или до съда, в чийто район е последното местопребиваване на наследодателя. **PT:** ако наследствената маса се оспорва, описът може да бъде извършен или от съдилищата, или от нотариалните кантори. **RO:** компетентните органи за охранителните производства по наследяване са нотариусите, докато първоинстанционните съдилища отговарят за исковите производства по наследяване. **SK:** районният съд определя нотариус за разглеждане на делото. Като цяло действията на нотариуса се считат за действия на съда с някои изключения. **FI:** компетентността по въпросите, свързани с управлението на наследственото имущество, е разделена между различни органи. Районният съд участва, но само по отношение на дела, свързани с наследственото имущество. **SE:** разпределението на наследственото имущество най-често се извършва без участието на властите. Споровете, свързани с наследственото имущество, също се решават от компетентен съд с обща юрисдикция.

На графика 28 са представени усилията на държавите членки за насърчаване на доброволното използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове (АРС) с помощта на конкретни стимули. Те могат да се различават в зависимост от съответната област на правото⁷⁵.

Графика 28: Насърчаване и стимулиране на използването на способи за АРС, 2023 г. (*)
(източник: Европейската комисия⁷⁶)

(*) Максимален брой точки: 68 точки. Обобщени показатели въз основа на следните показатели: 1) уебсайт, предоставящ информация относно АРС; 2) информационни кампании в медиите; 3) брошури за широката общественост; 4) предоставяне от съда на специални информационни сесии за АРС при поискване; 5) съдебен координатор за АРС/медиация; 6) публикуване на оценки за използването на АРС; 7) публикуване на статистически данни за използването на АРС; 8) правната помощ покрива частично или изцяло направените разходи за АРС; 9) пълно или частично възстановяване на съдебните такси, включително държавните такси, ако АРС е довело до успешно разрешаване на спора; 10) не се изисква адвокат за процедурата по АРС; 11) съдията може да действа като медиатор; 12) споразумението, постигнато от страните, се признава от съда; 13) възможност за образуване на производство/подаване на иск и представяне на документални доказателства онлайн; 14) страните могат да бъдат информирани за започването и за различните етапи на процедурите по електронен път; 15) възможност за онлайн плащане на приложимите такси; 16) използване на технологии (приложения за изкуствен интелект, чатботове) за улесняване на подаването и разрешаването на споровете; и 17) други средства. За всеки един от тези 17 показателя се присъжда по една точка за всяка област на правото. **IE**: административните дела попадат в категорията на гражданските и търговските дела. **EL**: при процедурите за възлагане на обществени поръчки има възможност за АРС пред административните апелативни съдилища. **ES**: АРС е задължително по трудовоправни казуси. **PT**: при граждански/търговски спорове съдебните такси се възстановяват само когато делото се разглежда от мирови съдия. **SK**: словакият правен ред не допуска използването на АРС за административни цели. **FI**: потребителските и трудовите спорове също се считат за граждански дела. **SE**: съдиите имат процесуална автономия по отношение на АРС. Съдията е длъжен да се стреми към доброволно уреждане на спора, освен ако това е неуместно поради естеството на делото.

⁷⁵ Способите за насърчаване и стимулиране на използването на АРС не включват случаите, в които съществуват задължителни изисквания за използване на АРС преди сезирането на съда. Такива изисквания могат да породят опасения по отношение на тяхната съвместимост с правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в Хартата на основните права на ЕС.

⁷⁶ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. бе представена специална графика относно специфичните практики за улесняване на равния достъп до правосъдие за хората с увреждания и тази линия е продължена в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2023 г. с по-задълбочен преглед на избрани специфични практики, с които се улеснява равният достъп до правосъдие за лицата, изложени на риск от дискриминация като цяло, както и за две конкретни групи лица: възрастните хора и жертвите на насилие над жени и домашно насилие. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. се прави преглед на избрани специфични практики за подкрепа на участието на хора с увреждания като специалисти в правосъдната система.

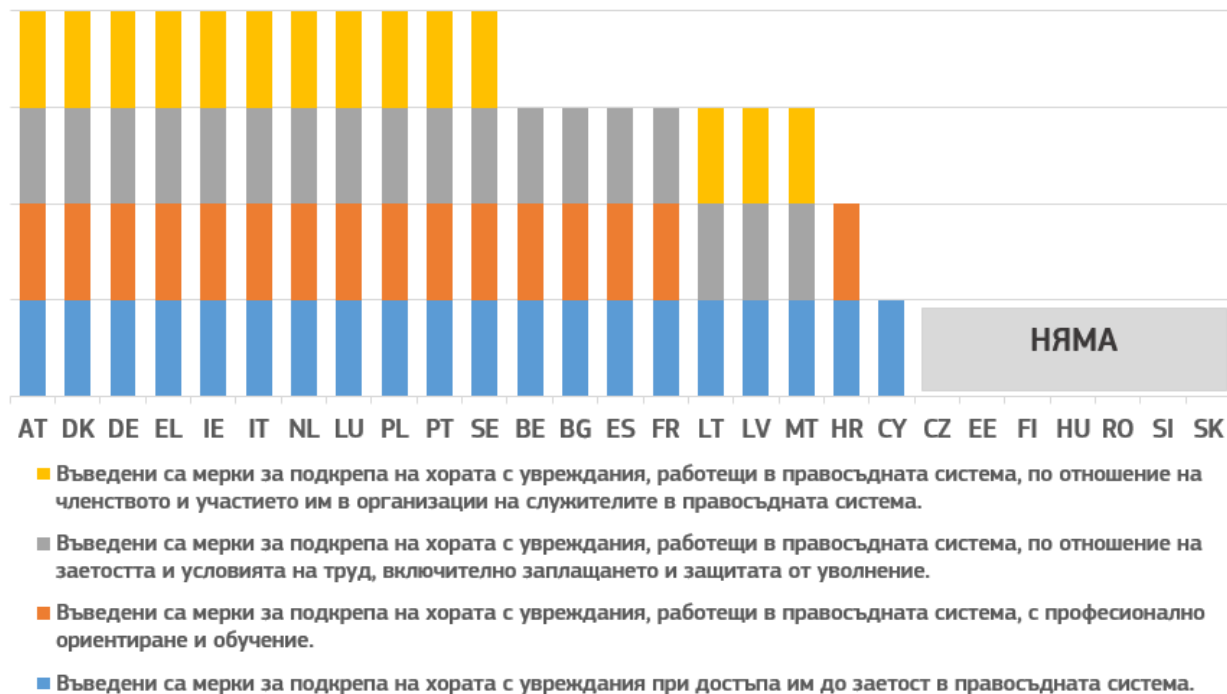
С Директива 2000/78/ЕО на Съвета („Директивата за равно третиране в областта на заетостта“)⁷⁷ се забранява пряката и непряката дискриминация в областта на заетостта и професиите, основана, *inter alia*, на увреждане. С Директивата за равно третиране в областта на заетостта също така се изисква от работодателите да осигурят разумни улеснения за хората с увреждания. Това е също в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания⁷⁸. В този контекст Европейската комисия пое ангажимент в своята Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. да подкрепи държавите членки при насърчаването на участието на хора с увреждания като специалисти в правосъдната система и да събере добри практики за подпомогнато вземане на решения⁷⁹. На графика 29 са показани редица подходящи в това отношение мерки, подкрепящи участието на хора с увреждания като практикуващи специалисти в правосъдната система наравно с останалите.

⁷⁷ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 г. за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите, ОВ L 303, 2.12.2000 г., стр. 16—22.

⁷⁸ Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания (2006 г.). Сборник договори, 2515, 3.

⁷⁹ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Съюз на равенство: Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г., COM(2021) 101 final.

Графика 29: Специфични практики за подкрепа на участието на хора с увреждания като специалисти в правосъдната система, 2023 г. (източник: Европейската комисия⁸⁰)

BE: в тази област съществуват общи разпоредби, които се прилагат, когато лице с увреждания работи на държавна служба. **CZ:** въведен е „Национален план за насърчаване на равните възможности за хората с увреждания за периода 2021—2025 г.“, приет от правителството, с който изрично се подкрепя заетостта на хората с увреждания в публичния сектор, включително в съдилищата. Съществуват общи условия за хората с увреждания съгласно Закон № 262/2006 Сб., Кодекса на труда и Закон № 435/5004 Сб. относно заетостта. **DK:** в датската съдебна система също така е налице политика за равенство, съгласно която всеки, независимо от неговата възраст, пол, увреждане, раса, религия или етническа принадлежност, трябва да бъде третиран по равен начин по отношение на заетостта, повишаването в длъжност и др., както и по отношение на професионалното и личностното развитие. **FR:** за кандидатите с увреждания може да бъдат взети специални мерки, например допълнително време, или специални мерки за подготовката или провеждането на тестовете (член 34-1 от Указ № 72-355 от 4 май 1972 г. относно Националното училище на съдебната власт). В законодателството относно отварянето, модернизацията и отчетността на съдебната власт, което подлежи на решението на Конституционния съвет, е установен принцип на равно третиране на магистратите с увреждания в рамките на статута на съдиите и прокурорите. Така органите по назначаването и ръководителите на съдилищата трябва, доколкото това е съвместимо със специфичните характеристики на организацията на съдебната система, да предприемат подходящи мерки във всяка конкретна ситуация, за да позволят на членовете на съдебната власт, които са с увреждания, да набележат перспективи за професионално развитие и да заемат длъжности на високо равнище, както и да преминават през пригодно към нуждите им обучение през целия си професионален живот. **IE:** в общите разпоредби на законодателството в областта на заетостта са въведени мерки в подкрепа на хората с увреждания (които включват хората, работещи в службата за управление на съдилищата и в правосъдната система). **EL:** прилагат се разпоредбите на Кодекса за държавната служба, с които се защитават както техният статут, така и условията на труд (гъвкаво работно време, представителство от синдикална организация, заплата, защита от неправомерно уволнение и др.). Законодателството в областта на заетостта като цяло защитава трудовия статут на хората с увреждания. В проведеното през 2022 и 2023 г. планиране на Института за обучение към Националния център за публичната администрация и местната власт беше включена програма за обучение относно правата на хората с увреждания.

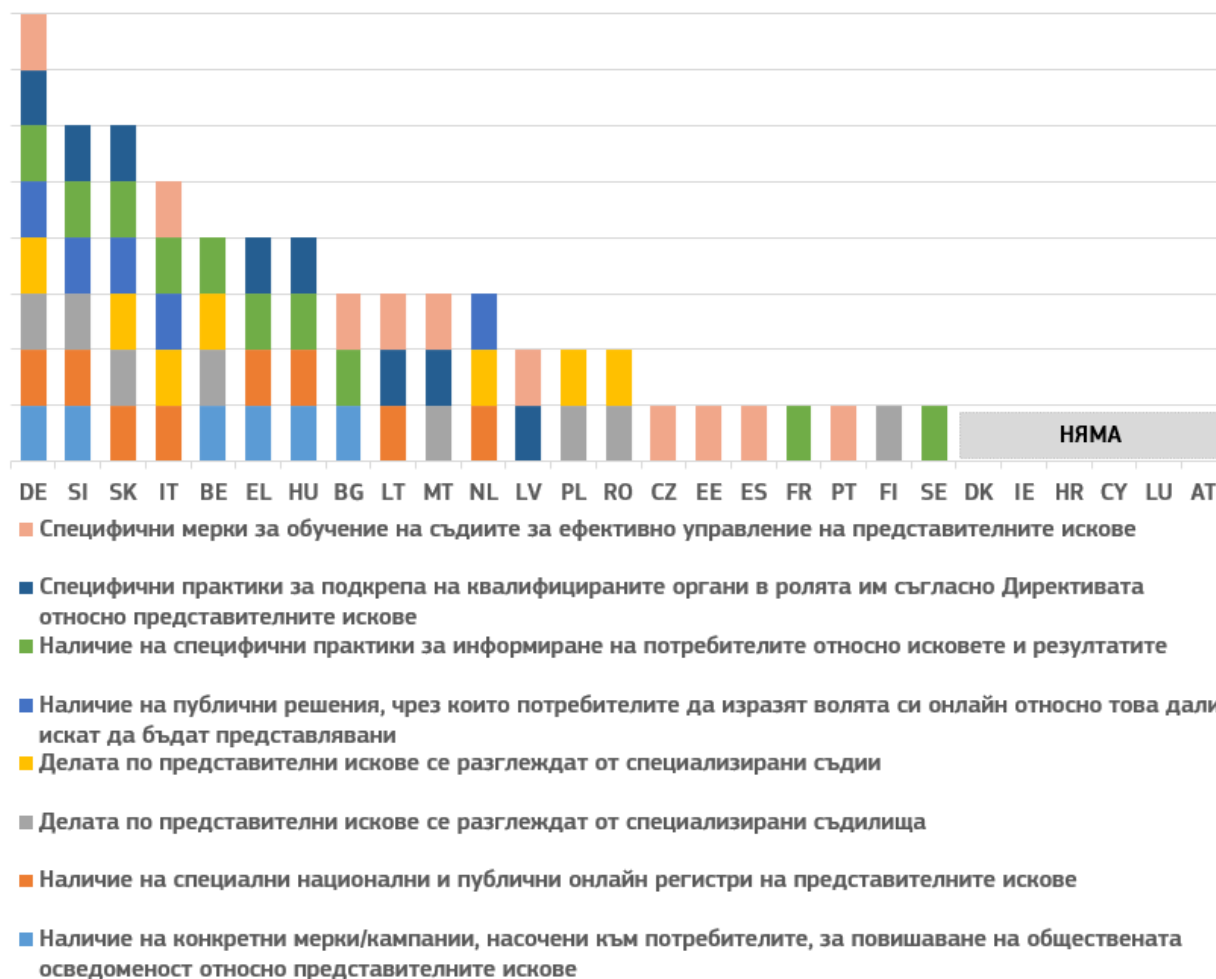
⁸⁰ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

LT: специфичните особености, свързани с осъществяването на трудовите правоотношения със служители с увреждания, са предвидени в Кодекса на труда. В Закона за здравословни и безопасни условия на труд също са установени гаранции за хората с увреждания. В процедурата за намаляване на натовареността на съдиите, одобрена от Съдебния съвет през 2019 г., се предвижда, че ако съдия отправи искане до председателя на съда за намаляване на натовареността и приложи към него заключението на здравно заведение, с което се обосновава определянето на ниво на трудоспособност под 100 % за въпросния съдия, неговата натовареност се намалява. **LV:** член 7 от Закона за труда гласи, че с оглед да се насърчи въвеждането на принципа за равни права по отношение на хората с увреждания, работодателят е длъжен да предприеме необходимите мерки в съответствие с обстоятелствата, така че да пригоди работната среда, да улесни възможността хората с увреждания да встъпват в трудови правоотношения, да изпълняват работни задължения, да бъдат повишавани в по-висока длъжност или да бъдат изпращани за професионално обучение или за продължаване на образованието, доколкото тези мерки не поразяват неприемлива тежест за работодателя. **LU:** за да се улесни достъпът на хората с увреждания до мястото им на работа в рамките на правосъдната система, средствата за тяхното придвижване от дома до работата и обратно се планират заедно със специализирана служба за превоз. **ADEM** (Administration de l'emploi) отговаря за професионалното ориентиране и обучение на хората с увреждания. **Service national de la sécurité dans la Fonction publique** и нейната **Service psychosocial** са звената за връзка по въпроси, свързани със заетостта и условията на труд, включително заплащането и защитата от уволнение за всеки специалист в рамките на правосъдната система. **MT:** Комисията за правата на хората с увреждания (КПХУ) има за цел да гарантира защитата на трудовите права на всички хора с увреждания, независимо в коя част на публичния или частния сектор са наети. КПХУ гарантира това чрез предлагане на законодателни изменения и образование на населението относно правата на хората с увреждания, както и чрез мониторинг и предприемане на мерки за равенство, като например Схемата за данъчни облекчения за достъпност на работното място, която помага на работодателите да осъществяват необходимите структурни промени, за да се гарантира достъпност за служителите с увреждания. **NL:** Консултантите в областта на човешките ресурси (Banenafspraak) (про)активно търсят подходящи кандидати с увреждания за свободни позиции в прокуратурата. Възможно е да бъдат поискани адаптации, които са необходими за обучение или курс. Хората с увреждания почти винаги се назначават на редовни длъжности с редовен трудов договор, така че получават степенята и условията за наемане на работа като държавен служител (в съответствие с CAO Rijk). **AT:** всички мерки обхващат цялата публична администрация. Извън тях няма специфични мерки за съдебната власт. **PL:** подкрепата за хората с увреждания във връзка с достъпа до заетост, от гледна точка на заетостта и условията на труд, както и до професионално ориентиране и обучение, са регламентирани в правни актове от общо естество, които се прилагат и за хората, постъпващи на работа в съдебната система. **PT:** Националната стратегия за приобщаването на хората с увреждания за периода 2021—2025 г. обхваща публичния и частния сектор. В Закон № 38/2004 е определен общият правен режим за хората с увреждания. В Декрет-закон № 29/2001 е установена системата от квоти за заетост за хора с увреждания със степен на функционална неработоспособност, равна на 60 % или повече, във всички органи на централната, автономната регионална и местна администрация, а в Закон № 4/2019 е установена система от квоти за заетост за хора с увреждания със степен на неработоспособност, равна на 60 % или повече, като се има предвид назначаването им на работа от частния и публичния сектор извън обхвата на Декрет-закон № 29/2001. **RO:** не съществуват специални разпоредби по тази тема, тъй като хората с увреждания се третират по същия начин като всички останали хора. **SI:** Словения няма специално законодателство за подкрепа на участието на хора с увреждания като специалисти в правосъдната система, но има закони и разпоредби, с които като цяло се подкрепя наемането на работа на тази група лица. Хората с увреждания се наемат въз основа на Закона за професионална рехабилитация и заетост на лица с увреждания, който се прилага за всички работодатели в Словения. **SK:** Въведени са общи разпоредби за заетостта на хората с увреждания, които се прилагат и за правосъдната система. **FI:** в съдилищата се взема предвид достъпността на помещенията и на документите. Не са въведени допълнителни специални мерки за подпомагане на достъпа на хората с увреждания до заетост в рамките на правосъдната система.

С графика 30 се допълват графики 20 и 21 относно ефикасността на производствата в областта на потребителското право, като се показват конкретни избрани мерки, предприети от държавите — членки на ЕС, за повишаване на информираността относно новия европейски модел на колективна защита⁸¹, чиято цел е подобряване на достъпа на потребителите до правосъдие в ситуации на масова вреда.

⁸¹ Както е въведен с Директива (ЕС) 2020/1828 относно представителни искове, https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive_bg, за защита на колективните интереси на потребителите.

Графика 30: Специфични практики за представителни искове за защита на колективните интереси на потребителите, 2023 г.(*) (източник: Европейската комисия⁸²)

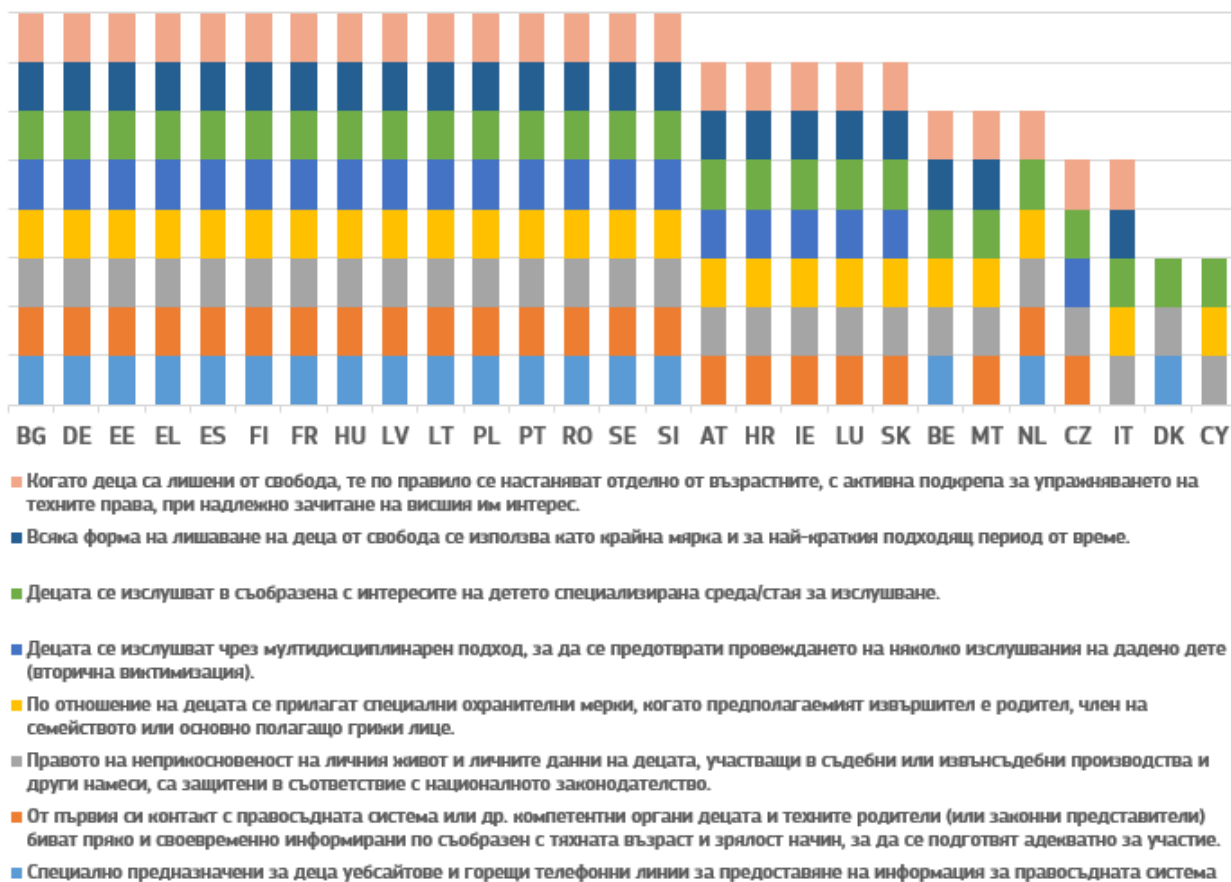

(*) Няма докладвани данни относно обучение за: **IE, EL, FR, LU, PL, BE**: специални състави във френскоговорящите и нидерландскоговорящите съдилища (от първа инстанция) в Брюксел, които водят търговския регистър, и в Апелативния съд в Брюксел (от втора инстанция) разполагат с изключителна компетентност за разглеждане на колективни искове. **EL**: представителните искове се разглеждат от многочленен първоинстанционен съд. Не се предвиждат специализирани съдилища или съдии. **LV**: Центърът за защита на правата на потребителите започва да прилага законодателството в областта на представителните искове в практиката. **MT**: в член 8 от Закона за представителните искове (потребители) (глава 635) е посочена процедурата относно представителните искове, включително начина, по който потребителите могат да се присъединят към представителен иск. **NL**: няма специализирани съдилища, но е създадена национална експертна група от съдии от няколко съдилища. **SI**: установена е изключителната компетентност на четири районни съдилища — Любляна, Марибор, Целе и Копер. **SK**: общински съд Братислава IV, районен съд Банска Бистрица и общински съд Кошице са компетентни да разглеждат колективни искове. Потребителите могат да се присъединяват към колективни искове чрез всеки нотариус в Словакия.

⁸² Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи и Европейската мрежа за съдебно обучение.

В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. е разширен анализът на правосъдието, съобразено с интересите на детето. На графика 31 се разглеждат разнообразни специфични практики за правораздаване, съобразено с интересите на детето (както граждански, така и наказателни дела/производства за правораздаване при непълнолетни лица). На графика 32 е разгледан по-широк набор от съществуващите специфични практики, когато дете участва като жертва или като заподозряно/обвиняемо лице.

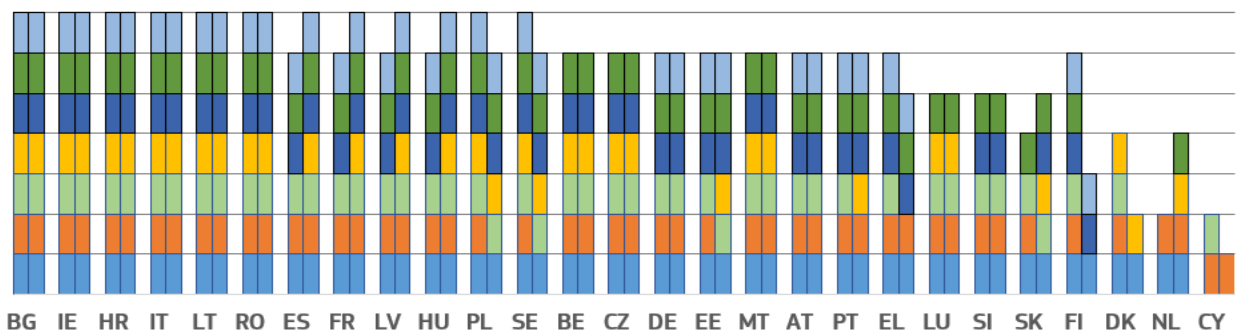
Графика 31: Специфични практики за правораздаване/производства, съобразени с интересите на детето (както граждански, така и наказателни дела/производства за правораздаване при непълнолетни лица), 2023 г.*) (източник: Европейската комисия⁸³)

(*) Деца: лица на възраст под 18 години.

⁸³ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 32: Специфични практики за производства, съобразени с интересите на детето, когато участват деца като жертви или като заподозрени/обвиняеми лица, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁸⁴)

За всяка държава членка двете колони представляват участието на деца като (от ляво надясно):

1. жертви

2. заподозрени или обвиняеми

- Гарантира се, че наказателните производства с участието на деца се разглеждат като такива с неотложен характер
- Гарантира се, че по време на цялото производство децата се придружават от своя законен представител (родител или настойник/попечител) или друго назначено от тях подходящо лице
- Специфичните нужди на децата по отношение на закрилата, образованието, обучението и социалната интеграция се вземат предвид при всяко решение по време на производството въз основа на индивидуална оценка на положението на детето
- Децата винаги получават помощ от адвокат (т.е. независимо от това дали детето активно иска такава помощ)
- Въведени са специфични мерки за осигуряване на аудио-визуален запис на разпитите на деца, видеоконферентна връзка или друг вид изслушване на деца чрез комуникация от разстояние
- Децата се изслушват в съобразена с интересите на детето специализирана среда и могат да участват ефективно в изслушването
- На децата се предоставя съобразена с техните интереси информация относно техните права и производствата

(*) Деца: лица на възраст под 18 години.

3.2.2. Ресурси

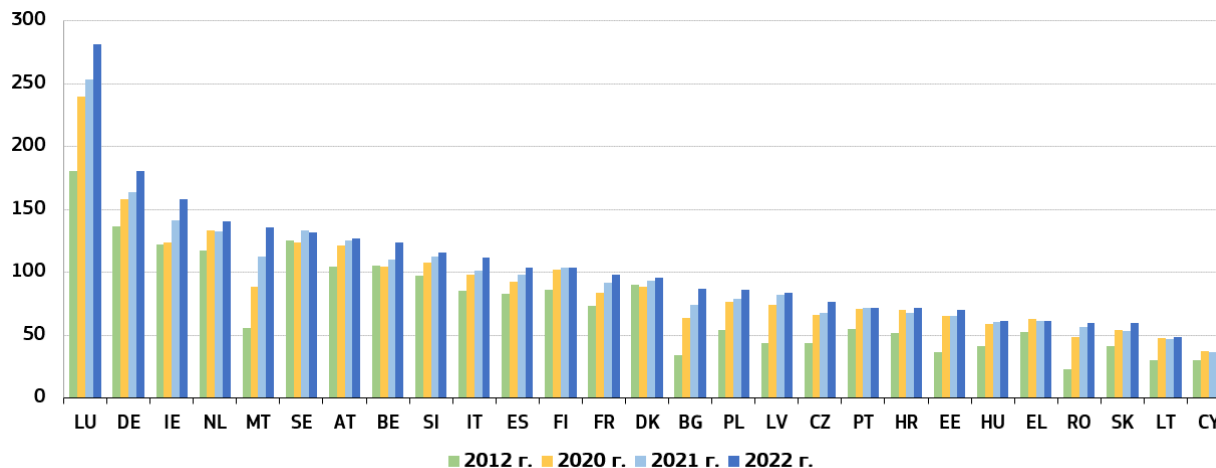
За да може правосъдната система да функционира правилно, е нужно да има достатъчно ресурси, включително необходимите инвестиции в материални и технически инфраструктури, както и високо квалифицирани и обучени служители от всички категории, получаващи адекватни възнаграждения. Липсата на подходяща материална база, инструменти или служители с необходимите квалификации, умения и достъп до продължаващо обучение излага на риск качеството на производствата и на съдебните решения.

— Финансови ресурси —

Графиките по-долу показват действителните държавни разходи за функционирането на правосъдната система (с изключение на затворите) както на глава от населението (графика 33), така и като дял от брутния вътрешен продукт (БВП) (графика 34).

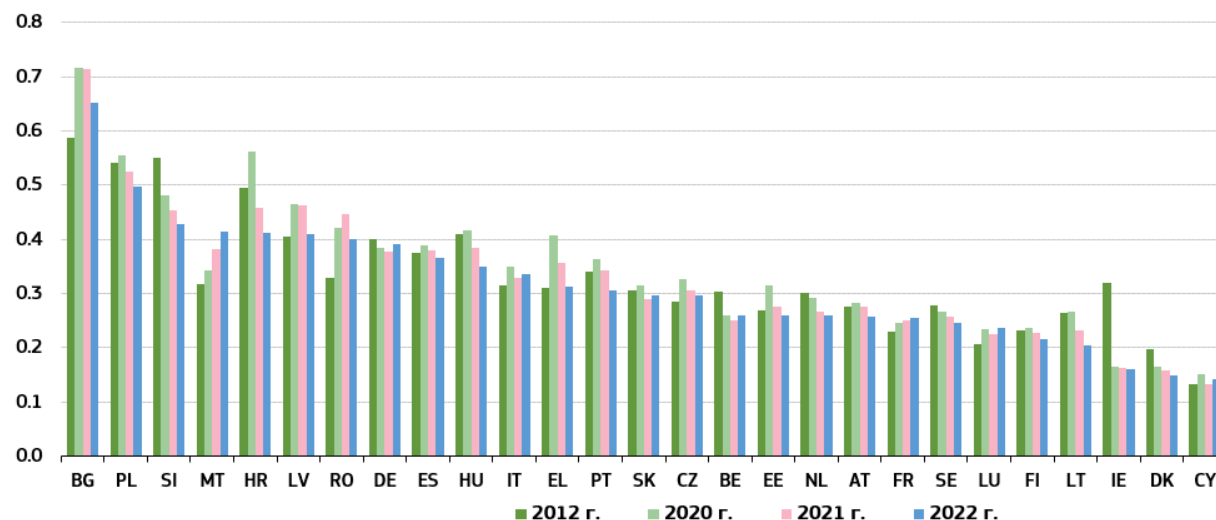
⁸⁴ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 33: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата в EUR на глава от населението, 2012, 2020—2022 г. (*) (източник: Евростат)

(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2022 г. (от най-висок към най-нисък). Данните за периода 2021—2022 г. за EL, ES, FR и NL са предварителни. Данните за BE, CY, HU, PT и RO за 2022 г. са предварителни. Данните за 2019—2022 г. за DE са предварителни. В данните за BG и PL има прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

Графика 34: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата като процент от БВП, 2012, 2020—2022 г. (*) (източник: Евростат)

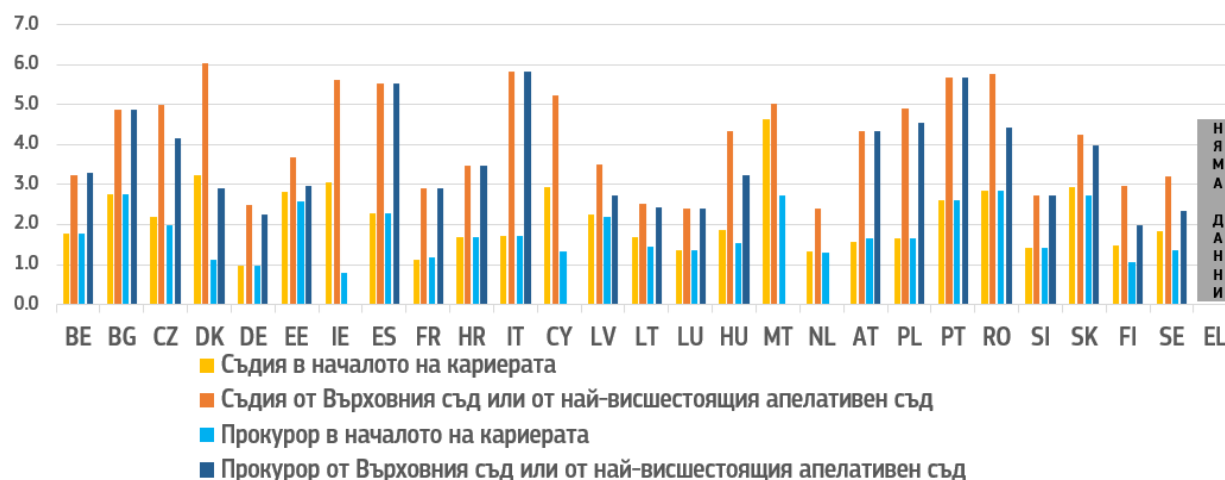

(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2021 г. (от най-висок към най-нисък). Предварителни са данните за BE, DE, ES, FR и PT за други години.

На графика 35 е представено съотношението на годишните заплати на съдиите и прокурорите в сравнение със средната годишна заплата в страната. За всяка държава колоните представят тези съотношения за съдиите и прокурорите в началото на тяхната кариера и в най-високата ѝ точка. По силата на член 19, параграф 1 от ДЕС държавите членки трябва да гарантират, че техните съдилища като цяло и съдиите поотделно са независими в областите, обхванати от правото на Съюза. Макар че според Съда на ЕС временното намаляване на възнагражденията в контекста на мерките за бюджетни ограничения не се счита за нарушение на тази разпоредба,

той заяви, че получаването от членовете на съдебната власт на заплащане, съответстващо на значимостта на изпълняваните функции, представлява присъща гаранция за независимостта на съдебната власт⁸⁵.

Графика 35: Съотношение на годишните заплати на съдиите и прокурорите в сравнение с годишната средна брутна заплата в страната през 2022 г.(*) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа)

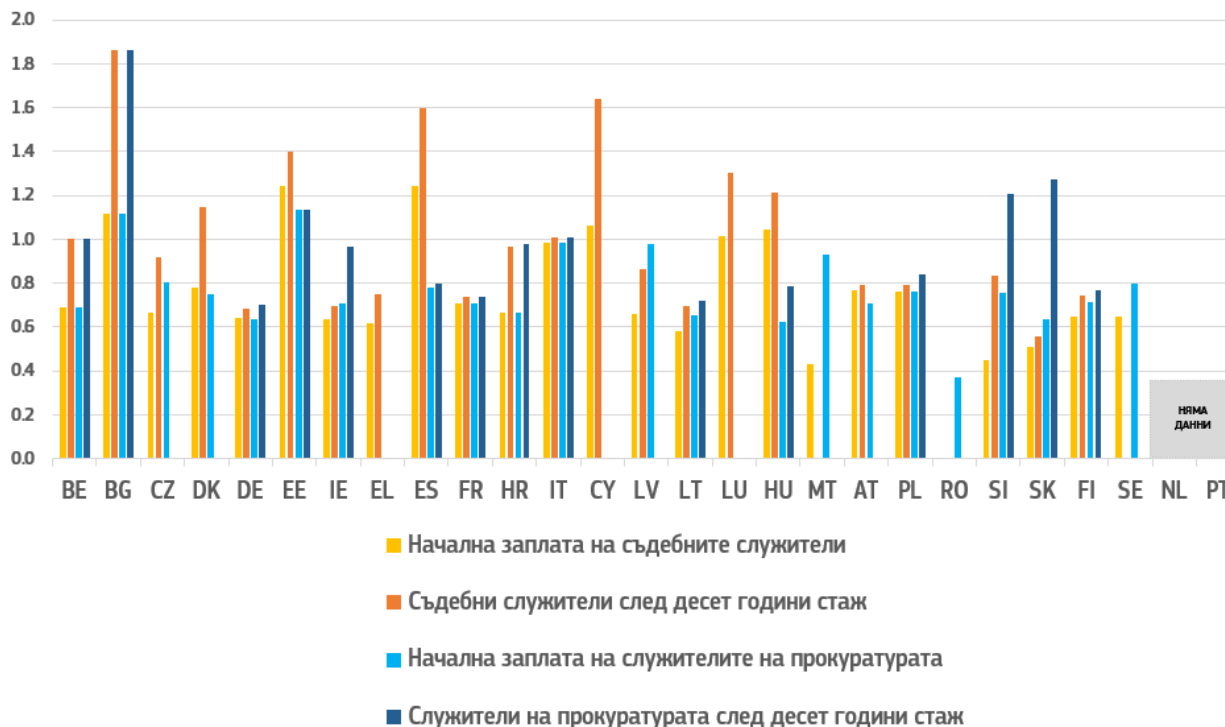
(*) Конкретните коментари на държавите членки по отношение на данните са достъпни в проучването на CEPEJ⁸⁶.

На графика 36 за първи път е представено съотношението на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата в сравнение със средната годишна заплата в държавата. За всяка държава в първите две колони са представени съотношенията за съдебните експерти в началото на кариерата им и след десет години служба, а в третата и четвъртата колона са представени съотношенията за експертите от прокуратурата в началото на кариерата им и след десет години служба.

⁸⁵ Решение на Съда на Европейския съюз, дело C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, (ECLI:EU:C:2018:117), т. 45: „Също както несменяемостта на членовете на съответния орган (вж. по-конкретно решение от 19 септември 2006 г., *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, т. 51), фактът, че те получават заплащане, съответстващо на значимостта на изпълняваните от тях функции, представлява присъща гаранция за независимостта на съдебната власт“.

⁸⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg

Графика 36: Съотношение на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата с коригирана годишна средна брутна заплата на пълен работен ден в държавата през 2022 г. (*) (източник: Европейската комисия и Евростат⁸⁷)

(*) Показател, разработен в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи. Данните за заплатите се отнасят за минималната брутна годишна начална заплата, през 2022 г., в евро, и минималната брутна годишна заплата след десет години опит, през 2022 г., в евро. Брутната заплата се изчислява преди плащането на социално осигуряване и данъци. Включени са бонуси, които се изплащат редовно на всички служители, без оглед на личното им положение (например 13-та заплата, която се изплаща без изключение на служителите в съда/прокуратурата). От сумата са изключени бонусите, свързани с личното положение (например семейни надбавки в зависимост от броя на децата). Ако не е посочено друго, се използва стойността на минималната работна заплата от категориите служители, попадащи в съответната група персонал. Съотношението е изчислено спрямо показателя на Евростат „Средна коригирана заплата на служител на пълен работен ден“, патя_10_fte, за 2022 г. „Съдебни служители“ означава експертите в съдилищата на първа инстанция, които допринасят за съдебното производство/участват във вземането на решения, като помощник-съдии, Rechtspfleger, помощници на съдиите auxilliaires de justice, съдебни секретари. „Служители на прокуратурата“ означава експертите от най-ниското ниво на прокуратурите, които допринасят за производството/участват във вземането на решения, като помощник прокурори, стажант-прокурори. Конкретните категории, посочени от отделните държави членки в рамките на тези две по-широки групи и представени в диаграмата, са съответно; С: означава съдебни служители, П: означава служители на прокуратурата. **BE:** griffier/greffier (С), secretaris/secrétaire (П). Предоставените данни включват възнаграждение за отпуск и бонус в края на годината. **BG:** съдебен помощник (С), прокурорски помощник (П). **CZ:** висш съдебен изпълнител (С), служители на прокуратурата (П). **DK:** помощник-съдия (С), стажант-прокурор (П). Заплатата на

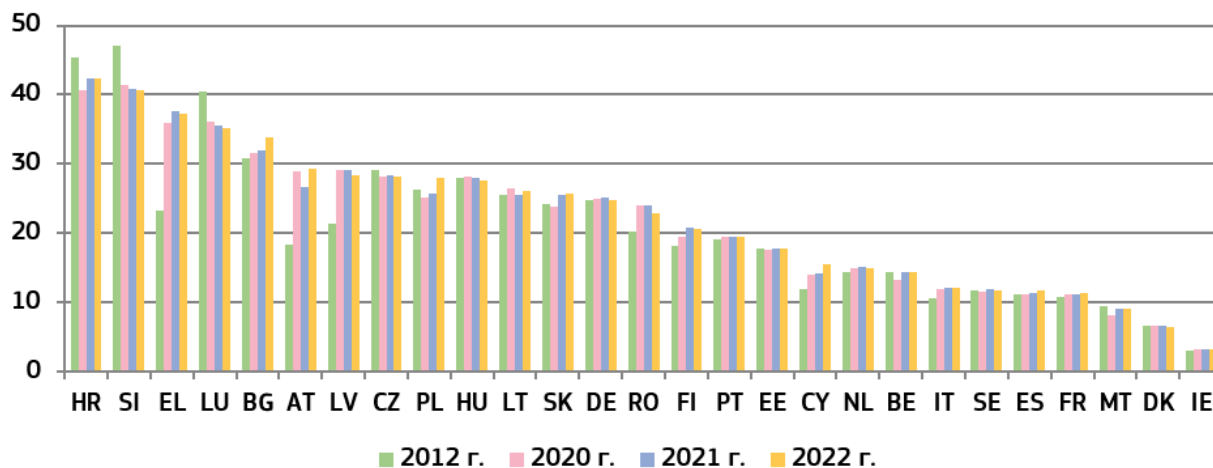
⁸⁷ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи и Евростат. Данните за годишната средна брутна заплата, използвани за изчисляване на съотношенията в графики 35 и 36, са от различни източници (данните в графика 35 са предоставени от СЕРЕЈ, като се използва информацията, предоставена от националните им кореспонденти, докато източникът на данните за графика 36 е Евростат). Поради това не е възможно директно съпоставяне на съотношенията в двете графики.

помощник-съдията след десет години опит е основана на средната заплата. **DE**: не е посочено. **EE**: съдебен служител (С), помощник-прокурор (П). **IE**: съдебен помощник (С), длъжностно лице на прокуратурата (П). **EL**: съдебен секретар (С). **ES**: *Letrados de la Administración de Justicia* (С), *Cuerpo de Auxilio Judicial* (П). **FR**: съдебен помощник/съдебни служители (С), съдебен помощник/съдебни служители (П). **HR**: съдебен помощник (С), прокурорски помощник (П). **IT**: съдебни служители към област III и икономически сегмент F1 (С), съдебни служители към област III и икономически сегмент F2 (С), служители на прокуратурата към област III и икономически сегмент F1 (П), служители на прокуратурата към област III и икономически сегмент F2 (П). **CY**: секретар (П). **LV**: помощник-съдия (С), адвокат-консултант, адвокат в областта на наказателното право, адвокат-анализатор (П). Съдебните служители включват само помощниците на съдиите. В тази категория не е посочен обхват на заплатите. По отношение на категорията „помощник-съдия“ в посочените данни е отбелязана максималната заплата през 2022 г. Възнагражденията на всички помощник-съдии в първоинстанционните съдилища са еднакви. Например, ако помощник-съдията получи най-високата оценка в процеса на годишното оценяване, тогава той може да получи максималната заплата още през първата година на работа. По отношение на служителите на прокуратурата данните показват средната стойност на заплатата за посочените длъжности. Служителите и на двете нива на прокуратурата имат фиксирана заплата, която не зависи от годините работа в прокуратурата. **LT**: Съдебни помощници (старши съдебни помощници) (С), помощници на прокурори и помощници на главните прокурори (П). Стойностите на заплатите на съдебните и прокурорските помощници и администраторите представляват средни стойности на конкретните заплати в дадена категория. **LU**: *Référéndaires: Employé A1* (J), *Référéndaires: Employé A1* (J). **HU**: представител на прокуратурата (П). **MT**: съдебен помощник (С), стажант-адвокат (П). **NL**: Няма налични данни, тъй като липсва показател на Евростат за средна коригирана заплата на служител на пълен работен ден. **AT**: Обучаващи се съдии/юрисконсулти/одитори/съдебни служители (*Rechtspfleger*) (С), обучаващ се прокурор (П). Данните представляват законоустановените заплати. Членовете на персонала или различните групи заплати са групирани заедно в една категория членове на персонала, като посочената средна стойност се базира на законоустановената заплата и ставките на възнагражденията. **PL**: помощник-съдия (С). Данните представляват средни стойности на конкретните заплати в дадена категория. **RO**: стажант прокурор (П). В *RO* съществува само категория „стажант-прокурор“, но не и „помощник-прокурори“, нито други категории експертен персонал, който има принос за производствата/участва във вземането на решения. Ето защо е посочена само началната заплата за стажант-прокурори. Категорията „съдебни служители в първоинстанционните съдилища“ не е съществувала в Румъния през 2022 г., поради което не се предоставят данни за тази категория. **SI**: съдебен помощник (С), старши юридически съветник (П). **SK**: помощник (С), стажант-юрист (П). **FI**: стажант-съдия (С), помощник на прокурора (П). **SE**: съдебен служител стъпка 1 (С), стажант-прокурор (П).

— Човешки ресурси —

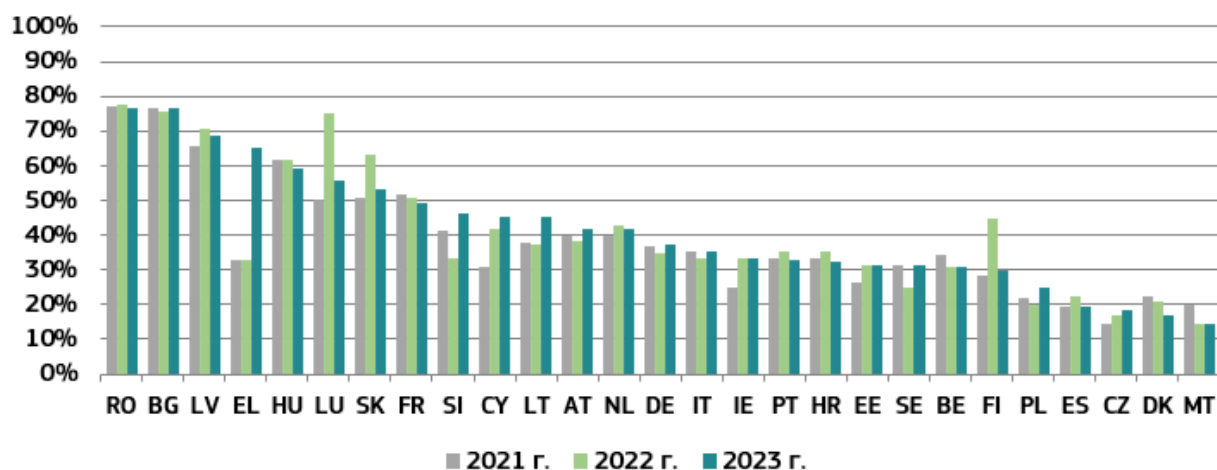
Наличието на подходящи човешки ресурси е от много голямо значение за качеството на правосъдната система. Разнообразието сред съдиите, включително балансът между половете, носи допълнителни знания, умения и опит и отразява обществената действителност.

Графика 37: Брой на съдиите, 2012, 2020—2022 г. (*) (на 100 000 души от населението)
(източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа)

(*) Категорията се състои от съдии на пълно работно време съгласно методиката на СЕРЕЈ. В нея не са включени *Rechtspfleger*/съдебните администратори, които съществуват в някои държави членки. **AT**: данните за административното правосъдие се въвеждат от 2016 г. насам. **EL**: от 2016 г. насам данните за броя на професионалните съдии включват всички категории съдии по наказателни и граждански дела, както и административните съдии. **IT**: регионалните одитни комисии, местните данъчни комисии и военните съдилища не са взети под внимание. Административното правосъдие се взема предвид от 2018 г. насам.

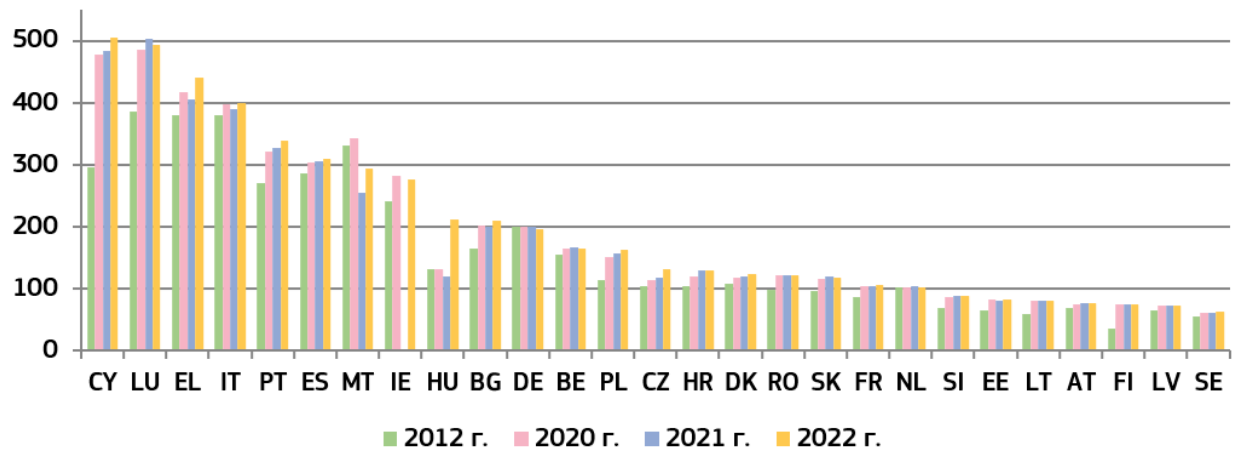
Графика 38: Дял на жените професионални съдии във върховните съдилища, 2021—2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁸⁸)

(*) Данните са подредени по числените стойности за 2023 г., от най-високите до най-ниските.

⁸⁸ Европейски институт за равенство между половете, база за статистически данни за равенството между половете: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natert_wmid_natert_supcrt/datatable.

Графика 39: Брой на адвокатите, 2012, 2020—2022 г.(*) (на 100 000 души от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа)

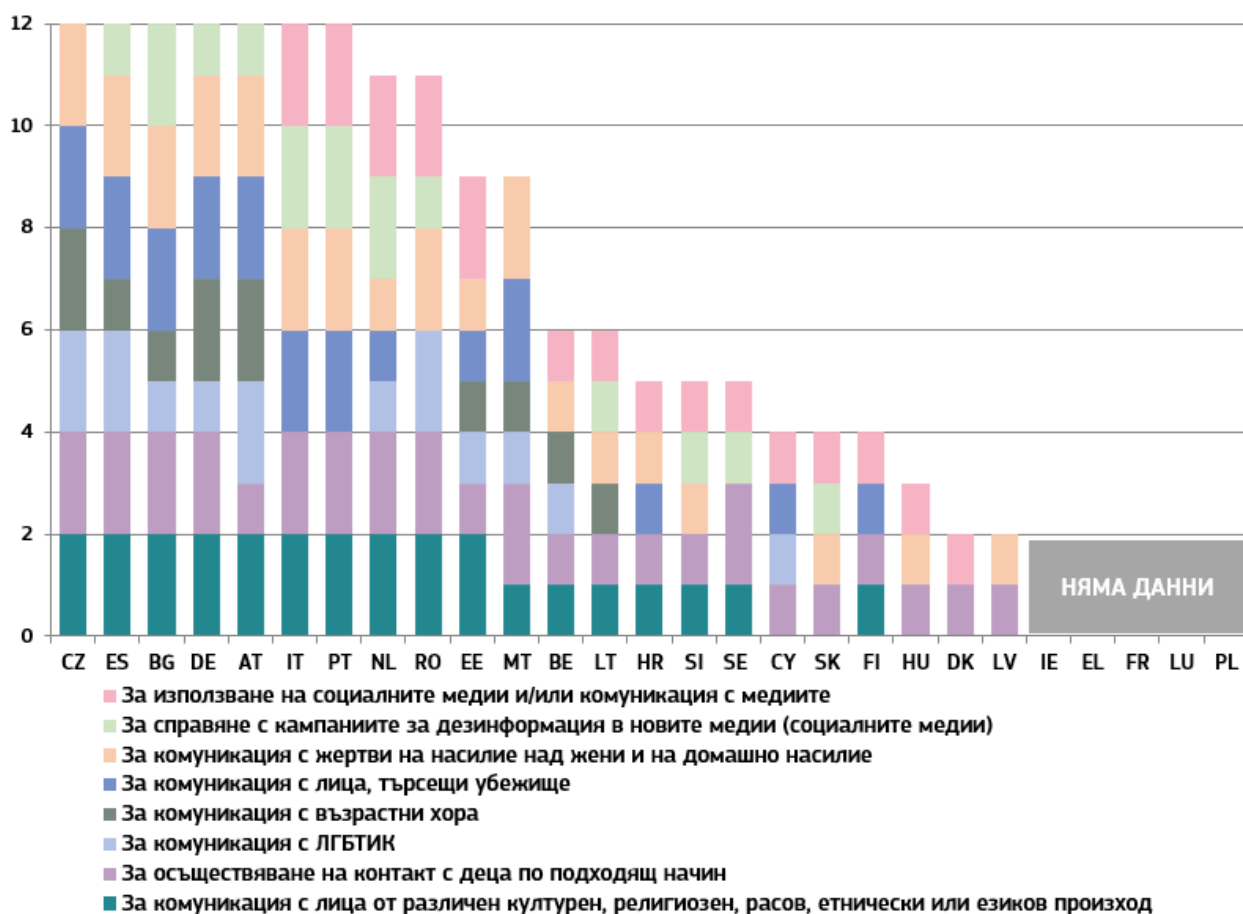

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ адвокатът е лице, получило необходимия ценз и право съгласно националното законодателство да педира и да извършва действия от името на клиентите си; да упражнява юридическа професия; да се явява пред съдилищата или да консултира и представява своите клиенти по правни въпроси (Препоръка Rec (2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно свободата на упражняване на адвокатската професия). **DE:** не се прави разграничение между различни групи адвокати. **FI:** от 2015 г. насам броят на адвокатите включва както броя на адвокатите, работещи в частния сектор, така и броя на адвокатите, работещи в публичния сектор.

— Обучение —

Обучението на съдиите има важен принос за качеството на съдебните решения, както и на услугите в сферата на правораздаването, предоставяни на гражданите. Посочените по-долу данни обхващат обучението на съдиите за комуникация със страните и за социалните медии.

Графика 40: Наличие на обученията за съдии в областта на комуникацията, 2023 г. (*)
(източник: Европейската комисия⁸⁹)

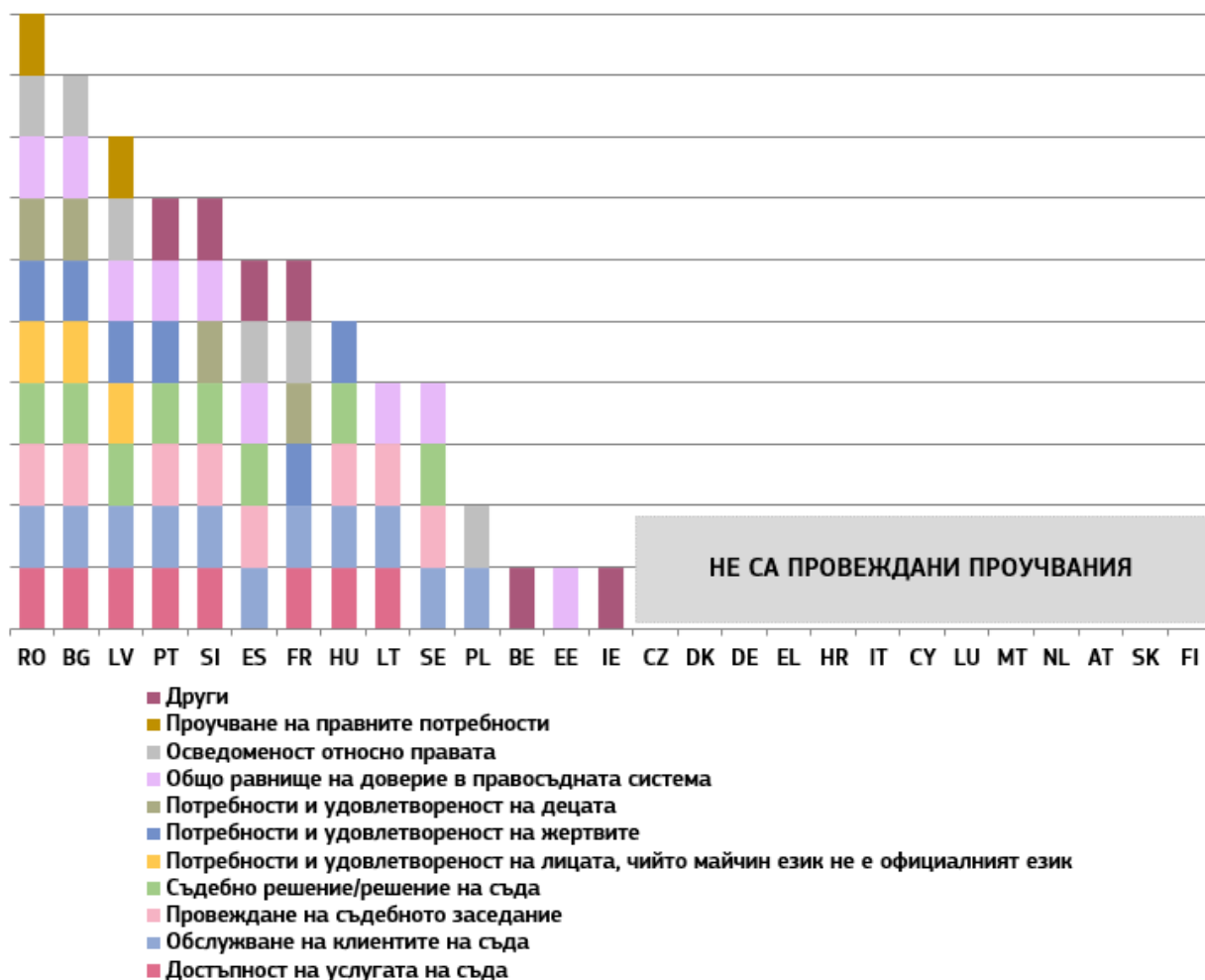
(*) Максимален брой точки: 16 точки. На държавите членки е дадена 1 точка, ако осигуряват първоначално обучение и 1 точка, ако предлагат продължаващо обучение (максимум 2 точки за всеки вид обучение) по посочените по-горе теми.

⁸⁹ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с Европейската мрежа за съдебно обучение.

3.2.3. Инструменти за оценка

Редовната оценка би могла да подобри способността на правосъдната система да реагира на настоящи и бъдещи предизвикателства, като по този начин се повишава нейното качество. Извършването на проучвания (графика 41) е от голямо значение за оценяването на работата на правосъдните системи от гледна точка на практикуващите юристи и ползвателите на услугите на съдилищата.

Графика 41: Теми на проучвания, проведени сред ползватели на услугите на съдилищата или сред практикуващи юристи, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹⁰)

(*) На държавите членки е дадена по една точка за всяка посочена тема на проучване, независимо дали проучването е било проведено на национално равнище, на регионално равнище или на равнището на съдилищата.

⁹⁰ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

3.2.4. Цифровизация

Използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) може да укрепи правосъдните системи на държавите членки и да ги направи по-достъпни, ефикасни, устойчиви и подготвени да се справят с настоящите и бъдещите предизвикателства. Пандемията от COVID-19 изведе на преден план редица предизвикателства, които засягат функционирането на съдебната власт, и показва, че е необходимо националните правосъдни системи да подобрят допълнително своята цифровизация.

В предишни издания на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието бяха представени сравнителни данни за някои аспекти на ИКТ в правосъдните системи. Както бе обявено в съобщението на Комисията относно цифровизацията на правосъдието в ЕС от 2 декември 2020 г.⁹¹, информационното табло бе разширено значително с допълнителни данни за цифровизацията в държавите членки. Това следва да даде възможност за по-задълбочено наблюдение на областите на напредък и на нерешените предизвикателства.

За да може правосъдието да е леснодостъпно за гражданите, е необходимо информацията относно националните правосъдни системи да бъде не само лесно достъпна, но и да е адаптирана спрямо конкретни групи от обществото, които иначе биха срещнали трудности при достъпа до тази информация, включително хора с увреждания. На графика 42 е показано наличието на информация онлайн и на конкретни обществени услуги, които могат да помогнат на гражданите да получат достъп до правосъдие.

⁹¹ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540.

Графика 42: Наличие на информация онлайн относно съдебната система, предназначена за широката общественост, 2023 г.(*) (източник: Европейската комисия⁹²)

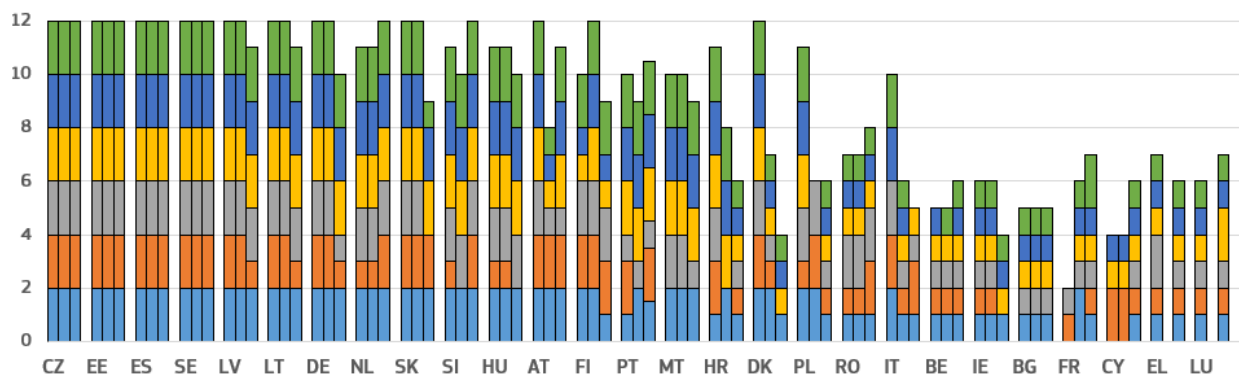

(*) DE: всяка федерална провинция, както и органите на федерално равнище вземат самостоятелно решение каква информация да бъде предоставена онлайн.

⁹² Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Използването на цифрови решения по граждански/търговски, административни и наказателни дела често изисква подходящо регулиране в националните процесуални правила. На графика 43 са представени предвидените в законодателството възможности за различни участници да използват технологии за комуникация от разстояние (например видеоконферентна връзка) за съдебни и свързани със съда процедури и е отразена настоящата ситуация по отношение на допустимостта на цифровите доказателства.

Графика 43: Процесуални правила, позволяващи използването на цифрови технологии в съдилищата по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹³)

За всяка държава членка трите колони представляват процесуалните права, позволяващи използването на цифрови технологии в съдилищата по следните видове дела (от ляво надясно):

1. граждански/търговски дела
2. административни дела
3. наказателни дела.

- Възможен е устен превод при използването на технологии за комуникация от разстояние
- Вещите лица могат да бъдат изслушвани чрез технологии за комуникация от разстояние
- Свидетелите могат да бъдат изслушвани чрез технологии за комуникация от разстояние
- Устната фаза на производството може да се проведе изцяло посредством технологии за комуникация от разстояние
- Допустимост на доказателствата, представени само в цифров формат
- Страните/ответниците/подсъдимите/жертвите могат да бъдат изслушвани чрез технологии за комуникация от разстояние

(*) За всяка държава членка в първата колона се представят процесуалните правила за граждански/търговски дела, във втората колона — за административни дела, а в третата колона — за наказателни дела. Максимален брой точки: 12 точки. За всеки критерий са присъдени по две точки, ако е налице такава възможност съответно по всички граждански/търговски, административни и наказателни дела (по наказателните дела възможността за изслушване на страните е разделена, за да се обхванат както обвиняемите, така и жертвите). Точките се разделят на две, когато не е налице такава възможност по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **EL, LU**: няма за административни дела.

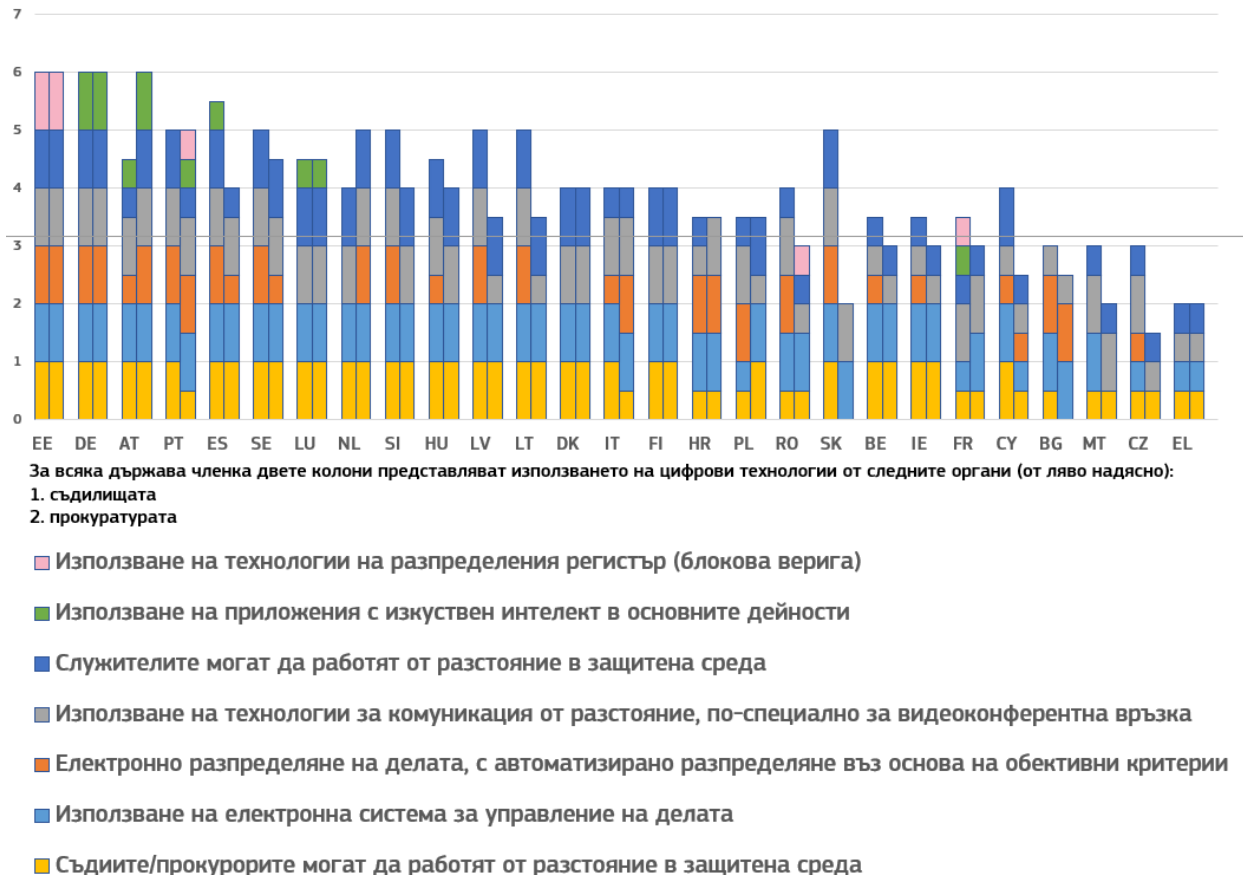
⁹³ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

— Използване на цифрови инструменти —

Освен процесуалните правила, подготвени за цифрови технологии, съдилищата и прокуратурите трябва да разполагат с подходящи инструменти и инфраструктура за комуникация от разстояние и защитен достъп до работното място от разстояние (графика 44). За сигурната електронна комуникация между съдилищата/прокуратурите и практикуващите юристи и институциите са необходими също и подходяща инфраструктура и оборудване (графики 45 и 46).

ИКТ, включително иновативните технологии, изпълняват важна роля за подпомагане на работата на съдебните органи. Следователно те допринасят значително за качеството на правосъдните системи. Наличието на различни цифрови инструменти на разположение на съдиите, прокурорите и съдебните служители може да рационализира работните процеси, да осигури справедливо разпределение на натоварването и да доведе до значително намаляване на времето.

Графика 44: Използване на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹⁴)

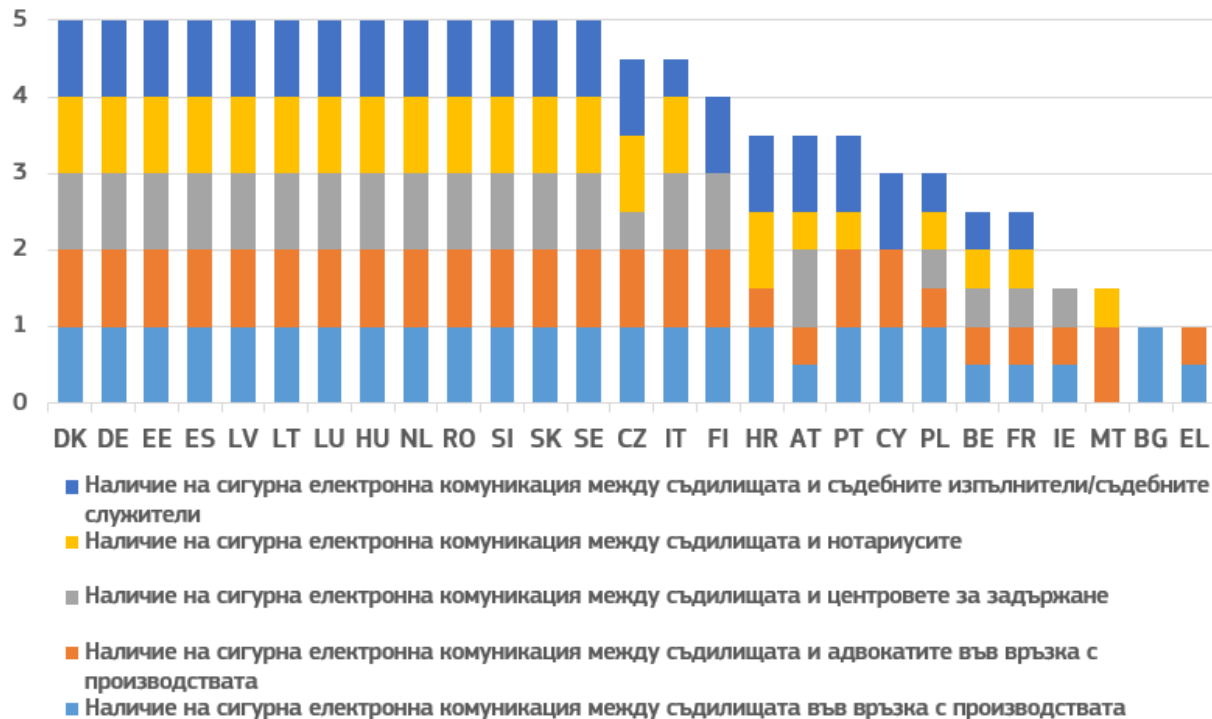

(*) Максимален брой точки: 7 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако дадена технология се използва съответно от съдилищата и прокуратурите, и 0,5 точки, когато технологията невинаги се използва от тях.

⁹⁴ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Сигурната електронна комуникация може да допринесе за подобряване на качеството на правосъдните системи. Възможността съдилищата да комуникират по електронен път помежду си, както и с практикуващите юристи и други институции, може да рационализира процесите и да намали необходимостта от комуникация на хартиен носител и физическо присъствие, което би довело до намаляване на продължителността на досъдебните дейности и съдебните производства.

Графика 45: Съдилища: средства за електронна комуникация, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹⁵)

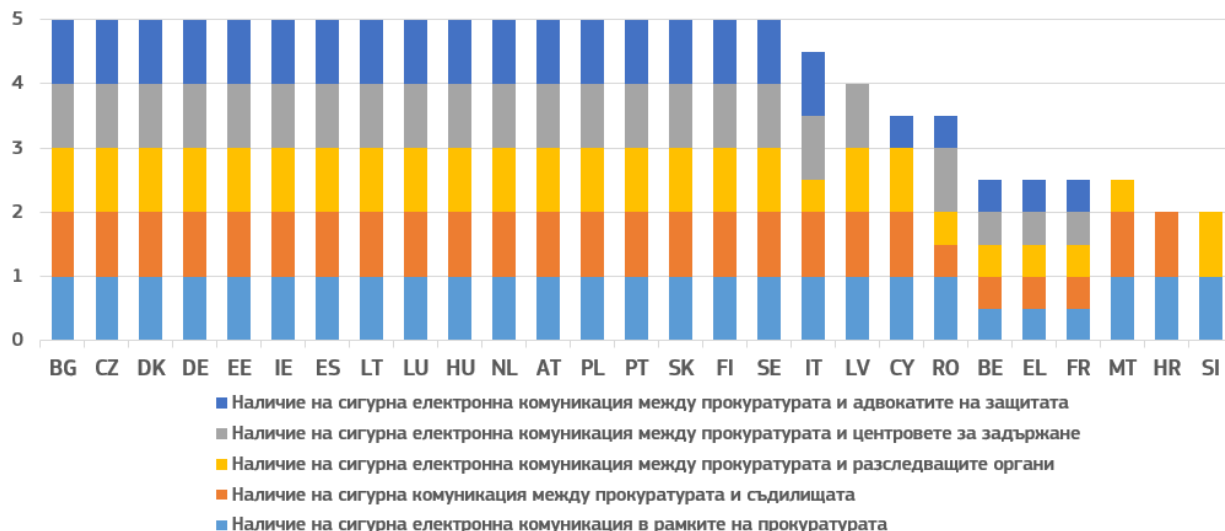

(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице сигурна електронна комуникация за съдилищата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. **FI**: задачите на нотариусите не са свързани със съдилищата. Поради това няма причина да им се предоставя защитена връзка.

Прокуратурата е от основно значение за функционирането на системата на наказателното правосъдие. Достъпът до защитен електронен канал за комуникация би могъл да улесни нейната работа и по този начин да подобри качеството на съдебните производства. Възможността за сигурна електронна комуникация между прокуратурите и разследващите органи, адвокатите на защитата и съдилищата би спомогнала за по-целесъобразната и ефикасна подготовка на производствата пред съда.

⁹⁵ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 46: Прокуратура: средства за електронна комуникация, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹⁶)

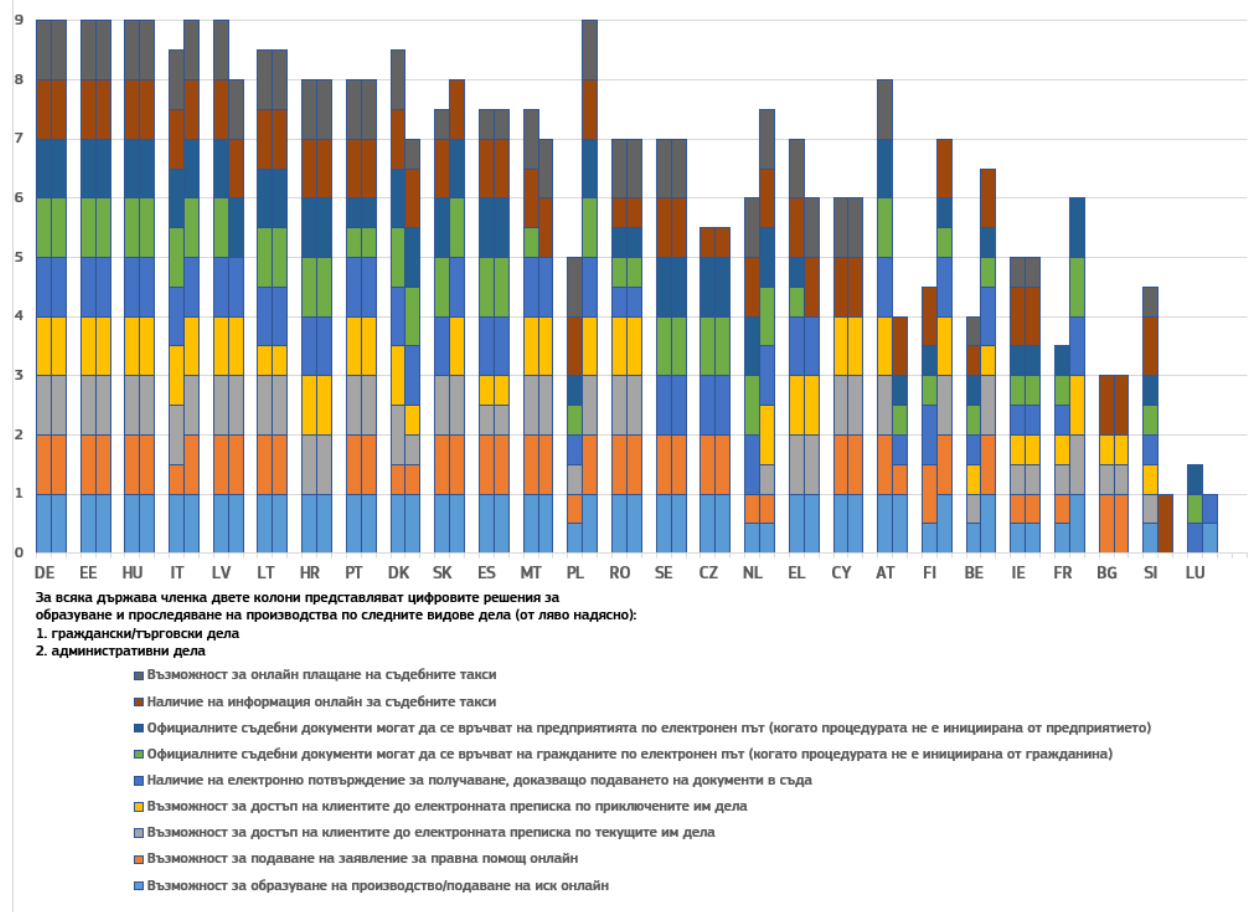
(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице сигурна електронна комуникация за прокуратурата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. Наличието на средства за електронна комуникация в рамките на прокуратурата включва комуникацията с адвокати, наети от прокуратурата.

— *Онлайн достъп до съдилищата* —

Възможността за извършване на определени действия по електронен път в рамките на съдебното производство е важен аспект от качеството на правосъдните системи. Предявяването на искове по електронен път, възможността за онлайн проследяване и придвижване на производството или за връчване на документи по електронен път могат значително да улеснят достъпа до правосъдие за гражданите и предприятията (или за законните им представители) и да намалят забавянията и разходите. Наличието на такива цифрови обществени услуги би спомогнало за приближаването на съдилищата до гражданите и предприятията, както и за повишаване на общественото доверие в правосъдната система.

⁹⁶ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 47: Цифрови решения за образование и проследяване на производства по граждански/търговски и административни дела, 2023 г.(*) (източник: Европейската комисия⁹⁷)

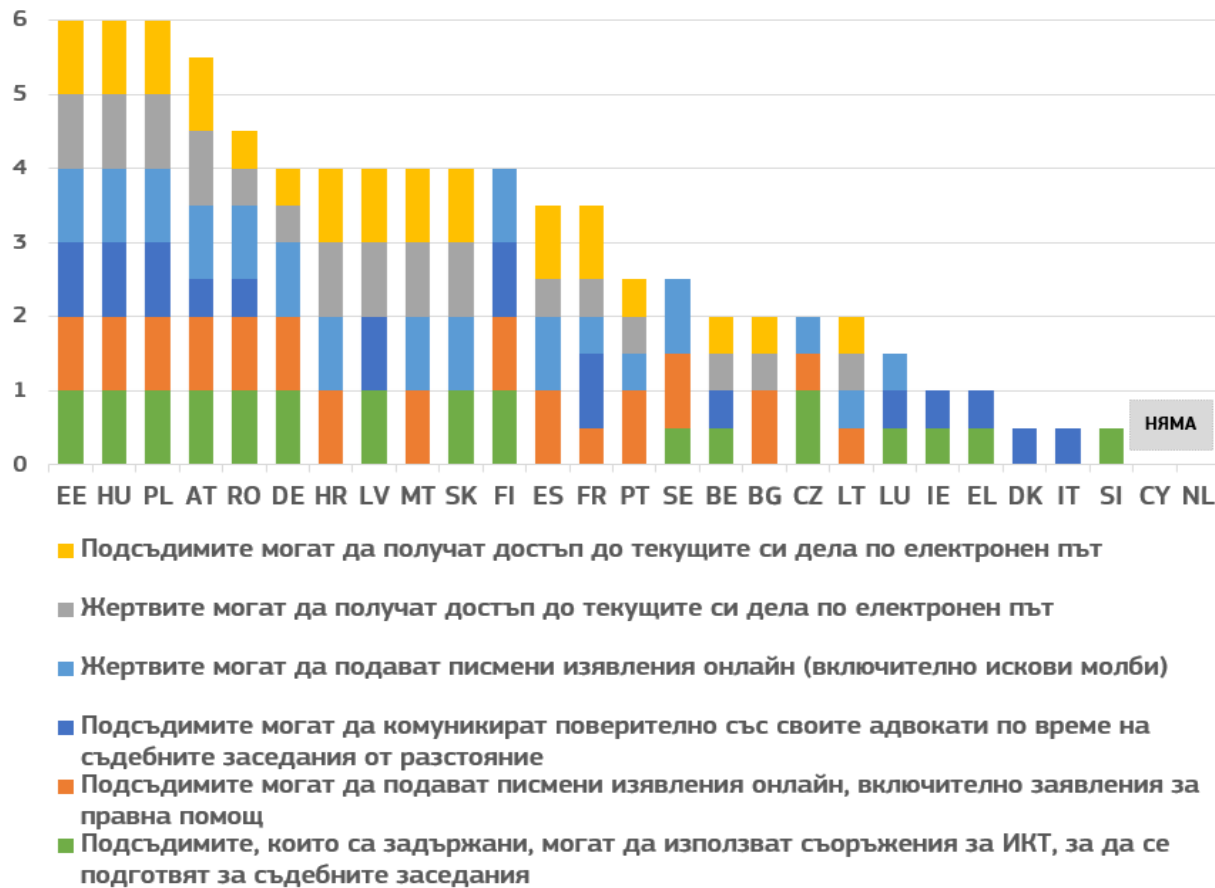

(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице съответно по всички граждански/търговски и административни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области.

Използването на цифрови инструменти за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела може да помогне също да се гарантират правата на жертвите и обвиняемите. Например цифровите решения може да осигурят поверителна комуникация от разстояние между обвиняемите и техните адвокати, да дадат възможност на обвиняемите, които са задържани, да се подготвят за своето изслушване и да помогнат на жертвите на престъпление да избегнат вторична виктимизация.

⁹⁷ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 48: Цифрови решения за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия⁹⁸)

(*) Максимален брой точки: 6 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице по всички наказателни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела.

— Достъп до съдебни решения —

Осигуряването на достъп онлайн до съдебните решения увеличава прозрачността на правосъдните системи, помага на гражданите и предприятията да разберат своите права и може да допринесе за последователността в съдебната практика. Подходящите ред и условия за публикуването онлайн на съдебни решения са от основно значение за създаването на лесни за ползване търсачки⁹⁹, които правят съдебната практика по-достъпна за практикуващите юристи и широката общественост, включително за хора с увреждания. Безпроблемният достъп и лесната повторна употреба на съдебната практика правят правосъдната система по-съобразена с алгоритмите и дават възможност за иновативни приложения за „правни технологии“ в помощ на юристите.

⁹⁸ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

⁹⁹ Вж. *Ръководство за най-добри практики за управление на върховните съдилища*, изготвено по проекта „Върховните съдилища като гаранция за ефективността на съдебните системи“, стр. 29.

За публикуването онлайн на съдебните решения се изисква постигане на баланс между различни интереси, при спазване на ограниченията, налагани от нормативната уредба и рамката на политиката. Общият регламент относно защитата на данните¹⁰⁰ се прилага изцяло за обработването на лични данни от съдилищата. Когато се преценява кои данни да бъдат публикувани, трябва да се постигне справедлив баланс между правото на защита на данните и задължението за публикуване на съдебните решения, за да се гарантира прозрачността на правосъдната система. Това важи в особена степен, когато съществува преобладаващ обществен интерес, който оправдава оповестяването на тези данни. В много държави законът или практиката налагат анонимизиране или псевдонимизация¹⁰¹ на съдебните решения преди публикуването им, било то систематично или при поискване. Данните, изготвени от съдебната власт, също се регулират от законодателството на ЕС относно отворените данни и повторното използване на информацията от общественния сектор¹⁰².

Наличието на съдебни решения в машинночетим формат¹⁰³, както е показано на графика 50, улеснява съобразената с алгоритмите правосъдна система¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (ОВ L 119, 4.5.2016 г., стр. 1).

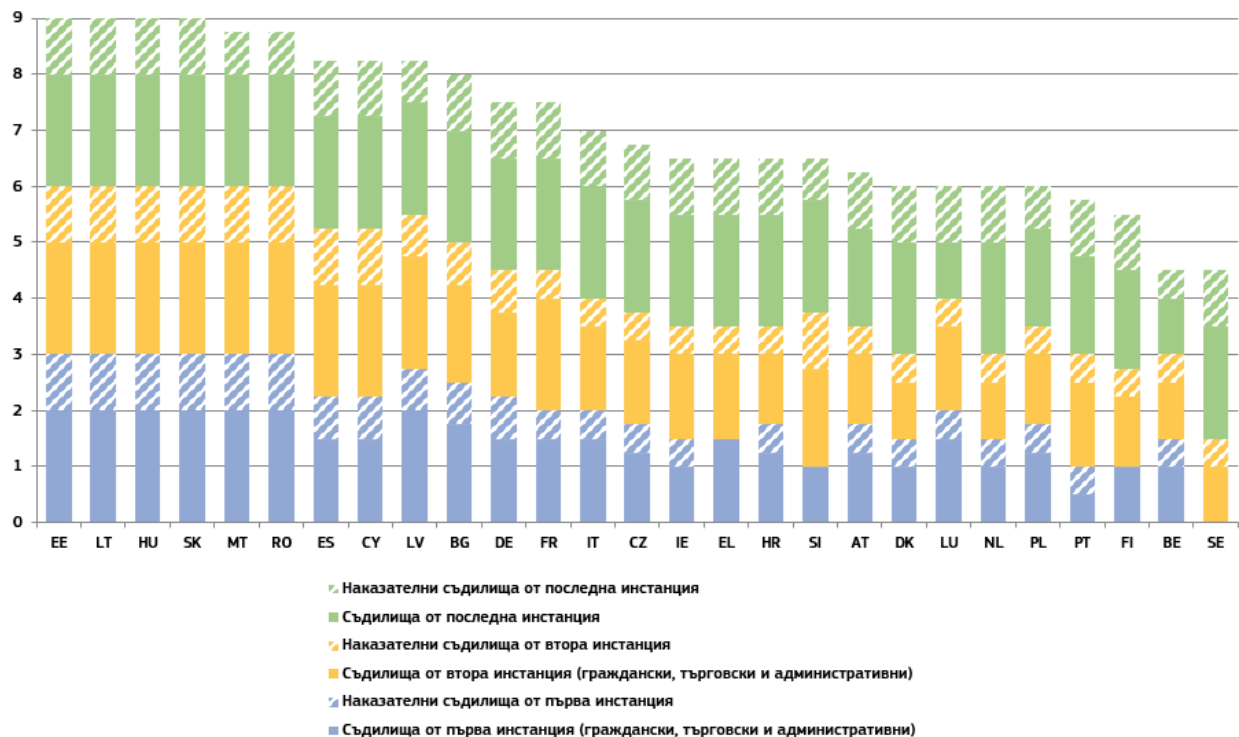
¹⁰¹ Анонимизирането/псевдонимизацията е по-ефикасно/а, ако се подпомага от алгоритъм. Въпреки това е необходим човешки надзор, тъй като алгоритмите не разбират контекст.

¹⁰² Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 г. относно повторната употреба на информацията в общественния сектор (ОВ L 345, 31.12.2003 г., стр. 90) и Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информацията от общественния сектор (ОВ L 172, 26.6.2019 г., стр. 56).

¹⁰³ Решенията, формулирани съгласно стандартите (например Akoma Ntoso), и съпътстващите ги метаданни могат да се изтеглят безплатно под формата на база данни или с помощта на други автоматизирани средства (например приложно-програмен интерфейс).

¹⁰⁴ Вж. също Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Европейска стратегия за данните“, COM(2020) 66 final, Бяла книга на Комисията за изкуствения интелект — Европа в търсене на високи постижения и атмосфера на доверие, COM(2020) 65 final, Заключение на Съвета и на представителите на правителствата на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета, относно добрите практики за публикуване онлайн на съдебни решения (ОВ С 362, 8.10.2018 г., стр. 2).

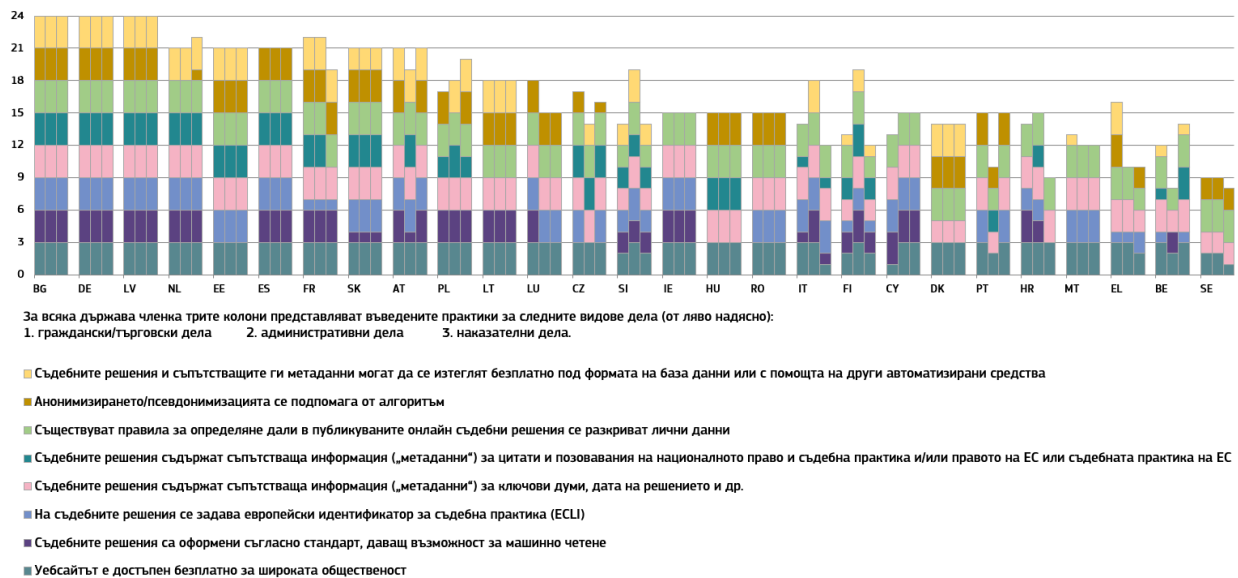
Графика 49: Онлайн достъп на широката общественост до публикувани решения, 2023 г.(*) (граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции) (източник: Европейската комисия¹⁰⁵)

(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всяка съдебна инстанция е присъдена по една точка, ако са достъпни всички съдебни решения съответно по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 0,75 точки, когато са достъпни повечето съдебни решения (повече от 50 %), и 0,5 точки, когато са достъпни само някои съдебни решения (по-малко от 50 %). На държавите членки, в които има само две съдебни инстанции, са дадени точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната най-висша инстанция. На държавите членки, в които не се прави разграничение между тези две области на правото (гражданско/търговско и административно), са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **BE**: за гражданските и наказателните дела всеки съд решава дали да публикува собствените си решения. **DE**: всяка федерална провинция решава дали да предостави онлайн достъп до първоинстанционните съдебни решения. **AT**: за първа и втора инстанция съдиите решават кои съдебни решения да бъдат публикувани. Не се публикуват решенията на Върховния съд, с които се отхвърля жалба без мотиви по същество. Решенията на Върховния административен съд, взети от едноличен съдебен състав, се публикуват, ако съответният съдия реши да ги публикува. Освен това не се публикуват решенията, които съдържат само правни въпроси, по които вече има утвърдена съдебна практика на Върховния административен съд, както и несложните решения за прекратяване на производствa. **NL**: решението за публикуване се взема от съдилищата при спазване на публикувани критерии. **PT**: решението за публикуване се взема от комисия към съда. **SI**: не се публикуват процедурните решения, които имат несъществено значение или са без значение за съдебната практика; от решенията по дела, които са идентични по същество (напр. масови дела), се публикува само водещото решение (заедно със списъка на делата със същото съдържание). Отделните по-висшестоящи съдилища решават кои съдебни решения могат да бъдат публикувани. **SK**: не се публикуват решенията по няколко вида граждански дела, като например дела за наследство или за установяване на бащинство. **FI**: съдилищата решават кои съдебни решения да бъдат публикувани.

¹⁰⁵ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 50: Практики за изготвяне на машинночетими съдебни решения, 2023 г. (*)
 (граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции)
 (източник: Европейската комисия¹⁰⁶)

(*) *Максимален брой точки: 24 точки за всеки вид дело. За всяка от трите инстанции (първа, втора, последна) може да бъде дадена една точка, ако са обхванати всички съдебни решения. Ако в дадена инстанция са обхванати само някои съдебни решения, се присъжда само половин точка. Ако в дадена държава членка има само две инстанции, се присъждат точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната по-висша инстанция. На държавите членки, в които не се прави разграничение между административните и гражданските/търговските дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области на правото. **ES:** не се разрешава използването на базата данни на Генералния съвет на съдебната власт (CGPJ) за търговски цели, както и масовото изтегляне на информация. Повторното използване на тази информация за изготвяне на бази данни или за търговски цели трябва да следва процедурата и условията, установени от CGPJ чрез неговия Център за съдебна документация. **IE:** анонимизирането на решенията се извършва в семейното право, в областта на закрилата на детето и в други области, в които законът изисква или съдията разпорежда да не се разкрива самоличността на страните или лицата.*

¹⁰⁶ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

3.2.5. Обобщение относено качеството на правосъдните системи

Лесният достъп, достатъчните ресурси, ефективните инструменти за оценка и цифровизацията допринасят за високото качество на правосъдната система. Обществеността и предприятията очакват висококачествени решения от една ефективна правосъдна система. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. се прави сравнителен анализ на тези фактори.

Достъпност

В информационното табло за 2024 г. отново се разглеждат редица елементи, които допринасят за това правосъдната система да бъде достъпна за хората:

- 1) **Наличието на правна помощ и размерът на съдебните такси** имат значително отражение върху достъпа до правосъдие, особено за хората, живеещи в бедност или изложени на риск от изпадане в бедност. От графика 24 е видно, че в три държави членки хората с доходи под прага на бедността, установен от Евростат, не могат да получават правна помощ. Размерът на съдебните такси (графика 25) се запазва до голяма степен стабилен от 2016 г. насам, въпреки че в шест държави членки съдебните такси са по-високи, отколкото през 2022 г., особено за исковете с ниска стойност. Тежестта на съдебните такси продължава да е пропорционално по-висока при исковете с ниска стойност. Трудностите при получаването правна помощ в комбинация с високите съдебни такси в три държави членки биха могли да възпрепятстват хората, живеещи в бедност, да потърсят правосъдие. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. също така се представя за първи път **ставката на правната помощ, платена на адвокатите на защитата** по конкретно наказателно дело, която показва, че между държавите членки съществуват значителни разлики в сумите, които се изплащат на адвокатите от публичния бюджет (графика 26).
- 2) В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. за първи път се представя обзор на **органите, които участват в процедурите по наследяване** в държавите членки (графика 27). Докато в 5 държави членки процедурите се извършват само в съдилищата, а в 2 държави членки — само от нотариуси, в 13 държави членки част от процедурата се извършва в съдилищата и част от нея — пред нотариуси. В четири държави членки съдилищата възлагат на нотариусите да извършват действия вместо тях, а в три държави членки участват и други органи.
- 3) В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. продължава да се прави анализ на начините, по които държавите членки насърчават доброволното използване на **алтернативни способности за разрешаване на спорове (АРС)** (графика 28), включително възможността за използване на цифрови технологии. През 2023 г. са се повишили цялостните усилия за насърчаване, като девет държави членки съобщават за повече средства за насърчаване, по-специално за използването на способности за АРС при потребителски спорове. Броят на мерките, използвани за насърчаване на способите за АРС, все още е по-нисък за административните спорове в сравнение с останалите спорове, но също се е увеличил от 2023 г. насам.
- 4) В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. за първи път се прави преглед на специфичните практики за подкрепа на **участието на хора с**

увреждания като специалисти в правосъдната система. От графика 29 е видно, че 20 държави членки са въвели специфични мерки за подпомагане на достъпа на хората с увреждания до заетост в правосъдната система, като е възможно те да надхвърлят общите разпоредби относно заетостта на хората с увреждания. 20 държави членки предоставят информация относно правата на лицата, изложени на риск от дискриминация, 16 предоставят професионално ориентиране и обучение за хората с увреждания, работещи в правосъдната система, 18 държави членки подпомагат служителите с увреждания във връзка със заетостта и условията на труд, включително заплащането и защитата от уволнение, а 14 са предприели мерки за подпомагане на хората с увреждания, работещи в правосъдната система, във връзка с членството и участието им в организации на служителите в правосъдната система.

- 5) Освен това в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. за първи път се представят **специфични подобрени мерки за представителни иски**, насочени към защитата на колективните интереси на потребителите. От графика 30 е видно, че 21 държави членки са въвели поне една такава мярка. Договореностите за информиране на потребителите относно иски и резултатите от тях и мерките за обучение на съдии как да управляват ефективно представителните иски са сред най-разпространените измежду подобрените мерки, като са въведени съответно от 10 държави членки.
- 6) На графика 31 е показано, че всички държави членки са въвели някои **специфични практики за правосъдие и производства, съобразени с интересите на детето, както по отношение на гражданските, така и на наказателните производства.** 15 държави членки са въвели всяка от осемте наблюдавани специфични мерки, включително например уебсайт, проектиран специално с цел лесно използване от деца, и телефонни линии за предоставяне на информация относно правосъдната система или мерки, съгласно които децата се държат отделно от възрастните, когато биват лишени от свобода. Във всички държави членки правото на неприкосновеност на личния живот и личните данни на децата, участващи в съдебни или извънсъдебни производства, са защитени в съответствие с националното законодателство. Освен това всички държави членки разполагат със съобразена с интересите на детето специализирана среда/стаи за изслушване, в които децата се изслушват. Очертаването на **специфичните практики за производства, съобразени с интересите на детето, когато участват деца като жертви или като заподозрени/обвиняеми лица** (графика 32), показва например, че 26 държави членки предоставят информация относно правата на жертвата или на заподозряното/обвиняемото лице и относно производството по начин, съобразен с интересите на детето, а в 18 държави членки наказателните производства с участието на деца се разглеждат като такива с неотложен характер.

Ресурси

Високото качество на правосъдните системи в държавите членки зависи от наличието на достатъчни финансови и човешки ресурси. Това изисква подходящи инвестиции във физическа и техническа инфраструктура, първоначално и продължаващо обучение, както и в многообразие сред съдиите, включително баланс между половете. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. е показано следното.

- 7) Що се отнася до **финансовите ресурси**, през 2022 г. в общите държавни разходи за съдилищата продължават да се наблюдават значителни разлики между държавите членки от гледна точка на нивата на разходи както на глава от населението, така и като процент от БВП (графики 33 и 34). Общо 7 държави членки са увеличили разходите си като процент от БВП през 2022 г. (забавяне в сравнение с 2021 г.), а 22 държави членки са отчели увеличение в разходите на глава от населението.
- 8) В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. продължава да се проучва ситуацията в държавите членки от гледна точка на заплатите в правосъдната система. В него за втори път се представя съотношението между годишните **заплати на съдиите и прокурорите** в сравнение със средната годишна заплата в страната (графика 35). Освен това за първи път е представено **съотношението на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата** в сравнение със средната годишна заплата в държавата (графика 36). И двете графики показват значителни разлики между държавите членки. Освен това от графика 36 е видно, че в 17 държави членки съдебните експерти получават по-малко от националната средна заплата в началото на кариерата си. В 18 държави членки това важи и за експертите от прокуратурата.
- 9) **Жените** продължават да съставляват по-малко от 50 % от съдиите на нивото на върховните съдилища в 20 държави членки (графика 38), докато в 7 държави членки половината или повече съдии във върховните съдилища са жени. Цифровите данни за тригодишния период 2020—2023 г. показват различни нива и тенденции в отделните държавите членки.
- 10) За да се **подобри комуникацията** с уязвимите групи (графика 40), всички държави членки осигуряват обучение за комуникацията с лица, търсеци убежище, и/или с лица от различен културен, религиозен, етнически или езиков произход. Освен това 20 държави членки осигуряват обучение за използването на социалните медии и комуникацията с медиите (леко повишение спрямо предходната година) и 13 повишават осведомеността и осигуряват обучение за справяне с дезинформацията (леко повишение спрямо предходната година).

Инструменти за оценка

- 11) **Използването на проучвания** сред ползвателите на услугите на съдилищата и практикуващите юристи (графика 41) е било по-ниско през 2023 г. в сравнение с предходните години, като 13 държави членки не са провели никакви проучвания. Общото ниво на доверие в правосъдната система, достъпността на съдебните услуги и провеждането на изслушването са повтарящи се теми за проучвания, но само 3 държави членки са задали въпроси във връзка с потребностите и удовлетвореността на лицата, чийто майчин език не е официалният език, а 4 — във връзка с потребностите и удовлетвореността на децата.

Цифровизация

От 2021 г. насам в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е включен голям и подробен раздел относно аспектите, свързани с цифровизацията на правосъдието. Въпреки че държавите членки вече използват цифрови решения в различен контекст и в различна степен, все още има значителни възможности за подобрения.

- 12) 26 държави членки предоставят известна **информация онлайн за своята съдебна система**, включително уебсайтове с ясна информация за осъществяването на достъп до правна помощ, за съдебните такси и критериите за допустимост за намалени такси (графика 42). Ситуацията остава стабилна в сравнение с предходната година, но между държавите членки все още съществуват известни различия по отношение на нивото на информацията и степента, в която тя отговаря на потребностите на хората. Например в 11 държави членки на широката общественост се предоставя образование в областта на юридическите права посредством интерактивни инструменти за обучение онлайн. 26 държави членки предоставят ясно видима и разбираема информация относно правната помощ.
- 13) Шест държави членки са въвели **процесуални правила, подготвени за цифрови технологии** (графика 43), които позволяват цялостно или почти цялостно използване на комуникация от разстояние и допустимост на доказателствата само в цифров формат. В 21 държави членки това е възможно само в ограничен брой ситуации. Независимо от това от 2020 г. насам в това отношение се отчита цялостен напредък с равномерни темпове.
- 14) Графика 44 разкрива **използването на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите**. Тя показва, че държавите членки не се възползват изцяло от потенциала, който осигуряват техните процесуални правила (срв. с графика 43). Съдиите, прокурорите и съдебните служители в държавите членки вече разполагат с разнообразни цифрови инструменти като системи за управление на делата, системи за видеоконферентна връзка и практики за работа от разстояние. Продължава обаче да е налице потенциал за постигане на допълнителен напредък по отношение на електронните системи за разпределяне на делата, като се въведе автоматизирано разпределяне въз основа на обективни критерии.
- 15) Съдилищата във всички държави членки разполагат с някои **инструменти за сигурна електронна комуникация**, макар че едва 13 държави членки са въвели такива инструменти за всички наблюдавани видове комуникация и за всички дела (графика 45). Около една пета от държавите членки все още не са въвели инструменти за цифрова комуникация с нотариусите, местата за задържане или съдебните изпълнители/съдебните служители. Във всички държави членки също така е въведена **сигурна електронна комуникация в рамките на прокуратурата** (графика 46). Във всички държави членки, с изключение на една, е предвидена сигурна електронна комуникация между прокуратурата и съдилищата. Четири държави членки все още не са въвели инструменти за електронна комуникация между прокуратурата и адвокатите на защитата.
- 16) По гражданските/търговските и административните дела 24 държави членки, макар и в различна степен, предоставят на лицата и предприятията (или на техните законни представители) **онлайн достъп до техните текущи или приключени дела** (графика 47). Що се отнася до цифровите решения за провеждане и проследяване на съдебни производства по наказателни дела, от графика 48 е видно, че в 17 държави членки жертвите могат да подават писмени изявления частично или изцяло онлайн. В 11 държави членки обаче обвиняемите и жертвите нямат възможност да проследят или да водят дела по електронен път.

- 17) **Достъпът онлайн до съдебни решения** (графика 49) остава стабилен в сравнение с предходната година. Достъпни онлайн са основно решенията на най-висшестоящите инстанции.
- 18) Както и в предходните години, в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. се анализират **практиките за изготвяне на машинночетими съдебни решения** (графика 50). Във всички държави членки съществуват поне някои практики за граждански/търговски, административни и наказателни дела, въпреки че има значителни различия между отделните държави членки. Като цяло е налице тенденция към въвеждане на повече практики, по-специално за безплатно изтегляне на съдебните решения (бази данни и други автоматизирани решения), за оформяне на решенията така, че да бъдат машинночетими или за анонимизиране/псевдонимизация на решенията посредством алгоритми. През 2022 г. 8 държави членки съобщават за подобрения в сравнение с предходната година, докато ситуацията в 10 държави членки остава стабилна. Правосъдните системи, в които съществуват практики за оформяне на съдебните решения съгласно стандарти, даващи възможност за машинно четене, изглежда, имат потенциала да постигнат по-добри резултати в бъдеще.

3.3. Независимост

Независимостта на съдебната власт, която е неразделна част от задачата за постановяване на съдебни решения, е изискване в правото на Съюза, произтичащо от принципа на ефективна съдебна защита, посочен в член 19 от ДЕС, и от правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в член 47 от Хартата на основните права на ЕС¹⁰⁷. Това изискване предполага:

а) **външна независимост**, когато съответният орган упражнява функциите си самостоятелно, без да е йерархично обвързан или да е подчинен на когото и да било и без да получава нареждания или указания от какъвто и да било вид, като по този начин е защитен от външна намеса или натиск, които биха могли да накърнят независимостта на преценката на членовете му и да повлияят на техните решения; и

б) **вътрешна независимост и безпристрастност**, когато се запазва еднаква отдалеченост от страните по спора и от съответните им интереси с оглед на предмета на спора¹⁰⁸, и когато отделни съдии са защитени от непропорционален вътрешен натиск в рамките на съдебната власт¹⁰⁹.

Независимостта на съдебната власт е от огромно значение за гарантиране на защитата на всички права, които правните субекти черпят от правото на Съюза, и за опазването на общите ценности на държавите членки, прогласени в член 2 от ДЕС, по-конкретно на ценността правова държава¹¹⁰. Запазването на правния ред на ЕС е от съществено значение за всички хора и предприятия, чиито права и свободи са защитени от правото на ЕС.

Високата степен на усещане за независимост на съдебната власт е от жизненоважно значение за доверието, което трябва да вдъхва у хората правосъдието в общество, ръководено от принципите на върховенството на закона. Това допринася и за благоприятна за растежа бизнес среда, тъй както усещането за липса на независимост може да възпрепятства инвестициите. Информационното табло включва показатели за независимостта на съдебната власт, отнасящи

¹⁰⁷ Вж. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=BG>

¹⁰⁸ Съд на Европейския съюз, решение от 16 ноември 2021 г., *Наказателно производство/WB и др.*, съединени дела C-748/19 до C-754/19, решение от 6 октомври 2021 г., *W.Ż.*, C-487/19, решение от 15 юли 2021 г., *Комисия/Полша*, C-791/13, решение от 2 март 2021 г., *AB*, C-824/18, решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др.*, C-585/18, C-624/18 и C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, т. 121 и 122; решение от 5 ноември 2019 г., *Комисия/Полша*, C-192/18, решение от 24 юни 2019 г. *Комисия/Полша*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, т. 73 и 74; решение от 27 февруари 2018 г., *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, т. 44; решение от 25 юли 2018 г., *Minister for Justice and Equality*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, т. 65.

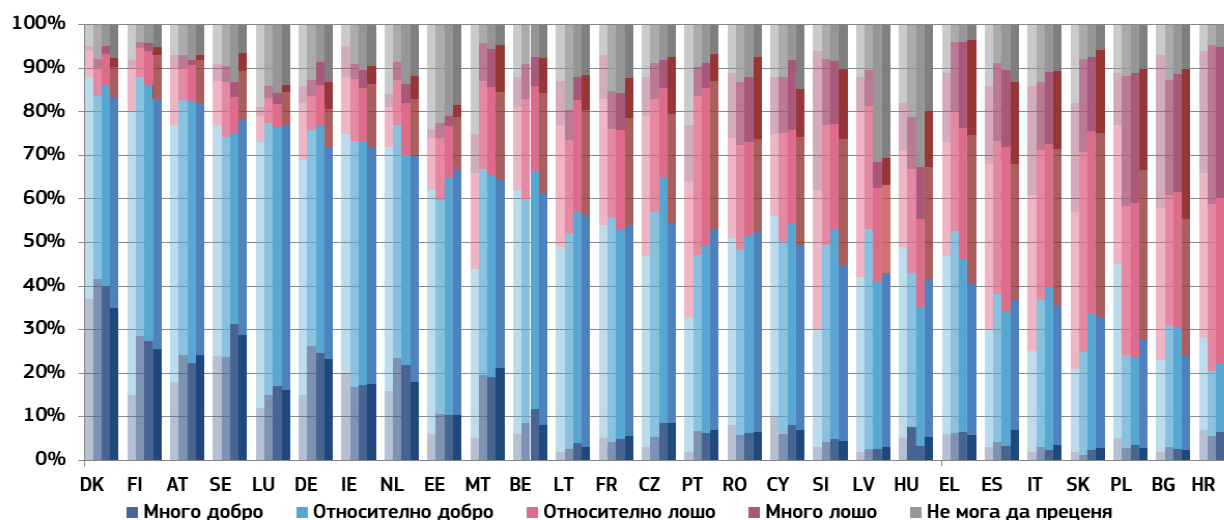
¹⁰⁹ Върховните съдилища, като съдилищата от последна инстанция, и по-висшестоящите/апелативните съдилища като цяло, са от съществено значение за осигуряване на еднаквото прилагане на правото в държавите членки. Въпреки това йерархичната организация на съдебната система не бива да накърнява индивидуалната независимост (Препоръка CM/Rec(2010)12, т. 22). Висшите съдилища следва да не дават указания на съдиите относно начина, по който следва да решават отделните дела, освен в рамките на преюдициални заключения или когато се произнасят по средствата за правна защита съгласно закона (Препоръка CM/Rec(2010)12, т. 23). Според Венецианската комисия йерархичната организация на съдебната власт, изразяваща се в подчиненост на съдиите на по-висши инстанции при постановяването на съдебни решения, би била явно нарушение на принципа на вътрешна независимост (Венецианска комисия, Доклад за независимостта на съдебната система, Част I: Независимост на съдилищата, Проучване № 494/2008, 16 март 2010 г., CDL-AD(2010)004, точки 68—72). Всяка процедура за уеднаквяване на съдебната практика трябва да бъде съобразена с основните принципи на разделение на властите и дори след такова решение на по-висшестоящ/върховен съд всички съдилища и съдии трябва да останат компетентни да преценяват делата си независимо и безпристрастно и да разграничават новите дела от тълкуването, уеднаквено преди това от по-висшестоящ/върховен съд (Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г., стр. 45).

¹¹⁰ Решение на Съда от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 354 и цитираната съдебна практика.

се за ефективността на защитата на инвестициите. В допълнение към показателите за усещането за независимост на съдебната власт, събрани от различни източници, в информационното табло се представят редица показатели за това как са организирани правосъдните системи така, че да бъде защитена независимостта на съдебната власт в определени видове ситуации, при които тя би могла да бъде застрашена. Като е отразен приносът на Европейската мрежа на съдебните съвети (EMCC), на Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (NPSJC) и на Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на Европейския съюз (Мрежата NADAL), както и на националните звена за контакт в борбата с корупцията, в настоящото издание на информационното табло са представени показатели за състава на съдебните съвети, органите, участващи в назначаването на председателите на съдилища и прокурорите, както и първоначален преглед на материалния персонален обхват на декларациите за имущественото състояние, както и на проверката и санкциите, наложени от специализираните органи, участващи в събирането и проверката на декларациите за имущественото състояние, които бяха представени в миналогодишната публикация.

3.3.1. Усещане за независимост на съдебната власт и ефективност на защитата на инвестициите

Графика 51: Как широката общественост възприема независимостта на съдилищата и съдиите(*) (източник: Евробарометър¹¹¹ — в светли цветове: 2016, 2022 и 2023 г., в тъмни цветове: 2024 г.)

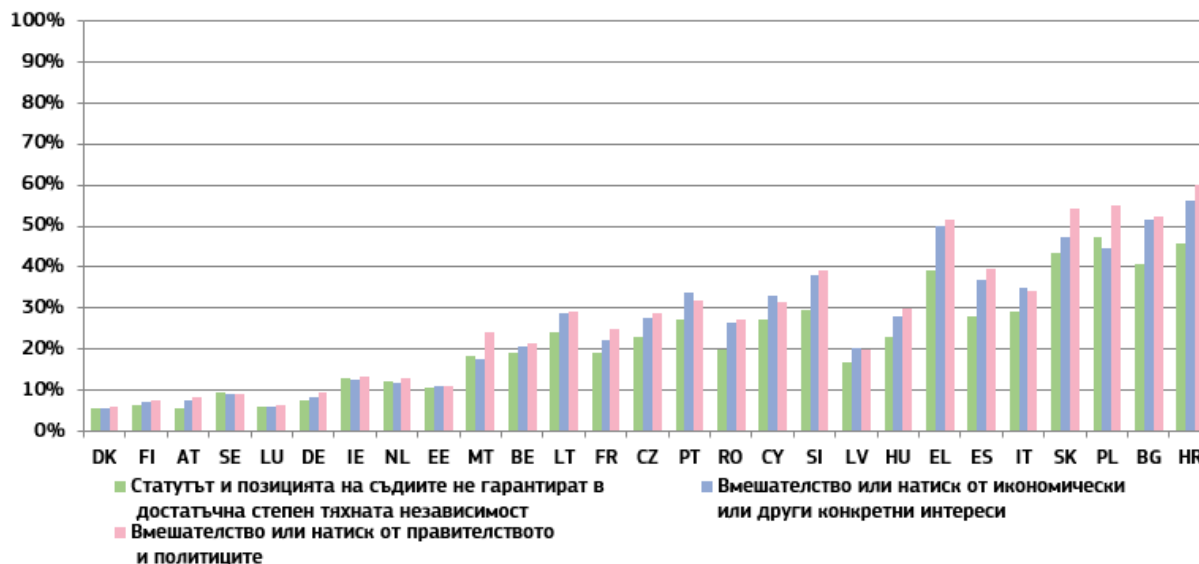

(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много добро или относително добро състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в относително лошо състояние или в много лошо състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много добро състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и много добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много лошо състояние.

¹¹¹ Проучване „Евробарометър“ FL540, проведено между 14 и 27 февруари 2024 г. Отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили правосъдната система във (Вашата държава) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#surveys; FL519 (2023), FL503 (2022), FL435 (2016), също на разположение на следния адрес: <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

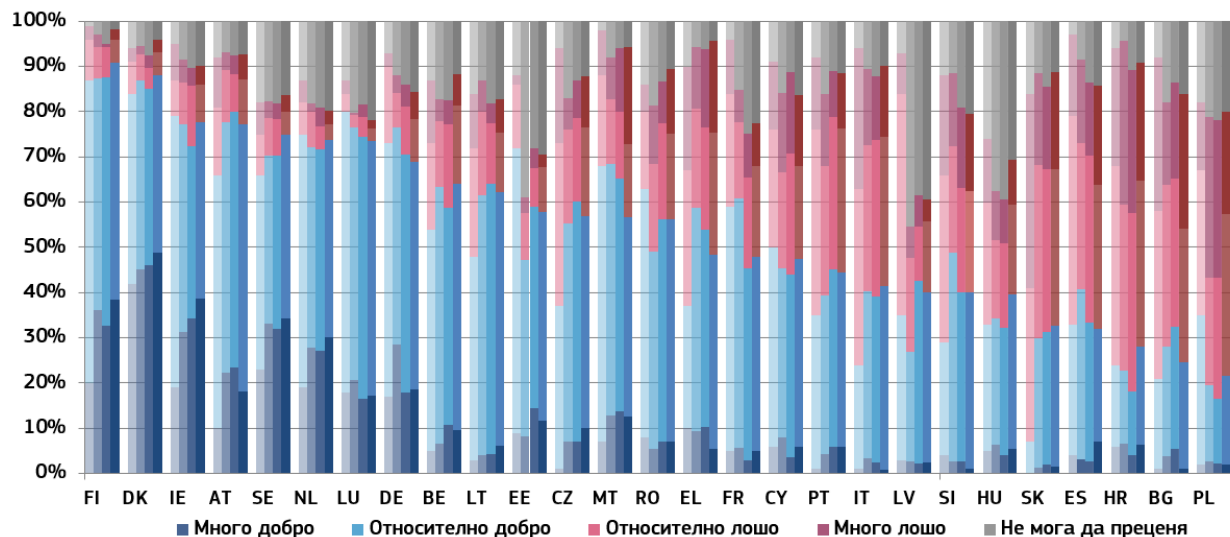
На графика 52 са показани основните причини за усещането за липса на независимост на съдилищата и съдиите, посочени от анкетираните. Анкетираните сред широката общественост, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са могли да избират измежду три причини, с които да обяснят своята оценка. Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 51.

Графика 52: Основни причини за усещането сред обществеността за липса на независимост (дял от всички анкетирувани — по-високата стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър¹¹²)

¹¹² Проучване „Евробарометър“ FL540 отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява Вашата оценка за независимостта на правосъдната система в (нашата страна): до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“, ако отговорът на В1 е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“.

Графика 53: Как дружествата възприемат независимостта на съдилищата и съдиите(*) (източник: Евробарометър¹¹³ — в светли цветове: 2016, 2022 и 2023 г., в тъмни цветове: 2024 г.)

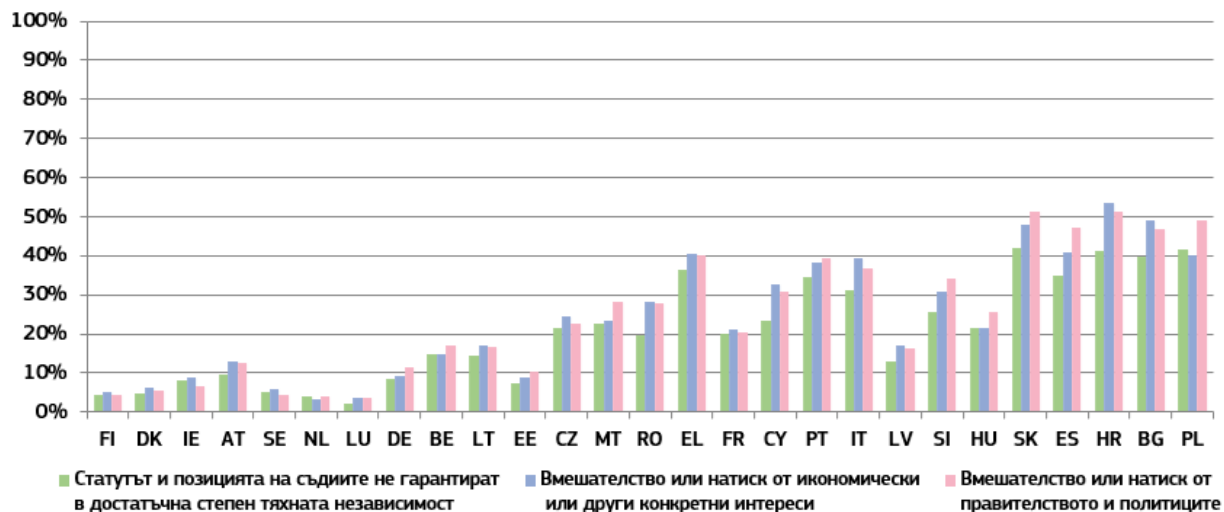

(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много добро или относително добро състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в относително лошо състояние или в много лошо състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много добро състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и много добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много лошо състояние.

На графика 54 са показани основните причини за усещането за липса на независимост на съдилищата и съдиите, посочени от дружествата. Анкетираните, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са могли да избират измежду три причини, с които да обяснят своята оценка. Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 53.

¹¹³ Проучване „Евробарометър“ FL541, проведено между 14 февруари и 5 март 2024 г., отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили правосъдната система в (нашата държава) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#surveys; от 2021 г. обемът на извадката на анкетираните дружества беше увеличен до 500 за всички държави членки, с изключение на MT, CY и LU, където извадката беше 250. Обемът на извадката през предходните години беше 200 за всички държави членки, с изключение на DE, ES, FR, PL и IT, където извадката беше 400. FL520 (2023), FL504 (2022), FL436 (2016) също на разположение на следния адрес: <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

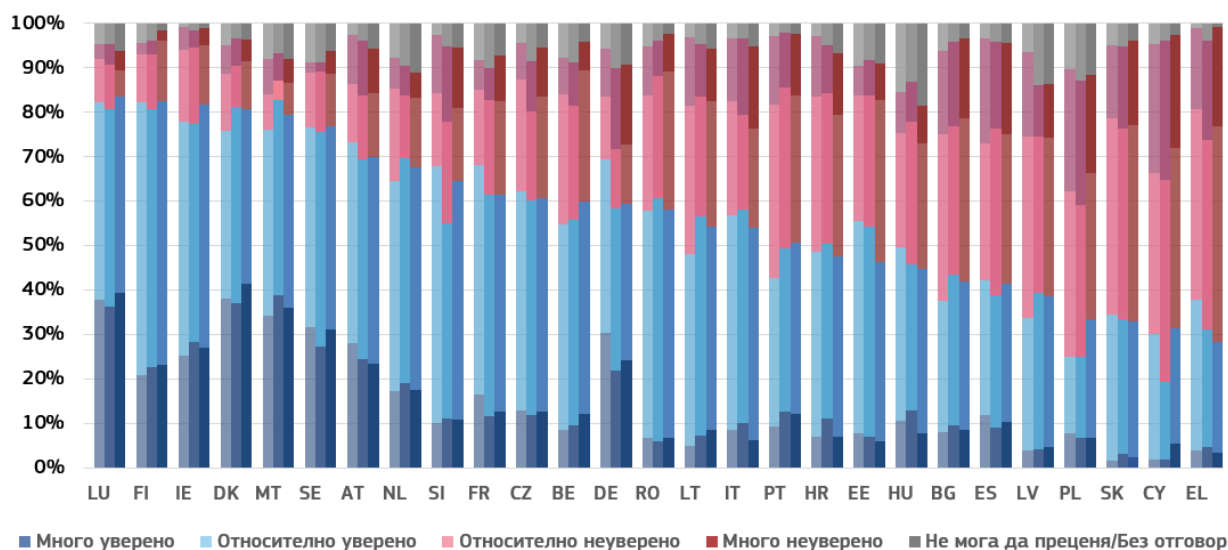
Графика 54: Основни причини за усещането сред дружествата за липса на независимост (дял от всички анкетируани — по-високата стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър¹¹⁴)

¹¹⁴ Проучване „Евробарометър“ FL541; отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява Вашата оценка за независимостта на правосъдната система във (Вашата държава): до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“, ако отговорът на В1 е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“.

Насърчаването, улесняването и защитата на инвестициите са ключови приоритети в рамките на единния пазар на ЕС. Правото на ЕС има за цел да се поддържа хармонично равновесие между защитата на инвестициите и преследването на други цели от обществен интерес, с които се повишава благосъстоянието на гражданите на ЕС. На графика 55 е показан за трети път показателят за това как дружествата възприемат ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата, що се отнася до това, което според тях представляват необосновани решения или бездействие на държавата.

Графика 55: Как дружествата възприемат ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата(*) (източник: Евробарометър¹¹⁵ — в светли цветове: 2022 и 2023 г., в тъмни цветове: 2024 г.)

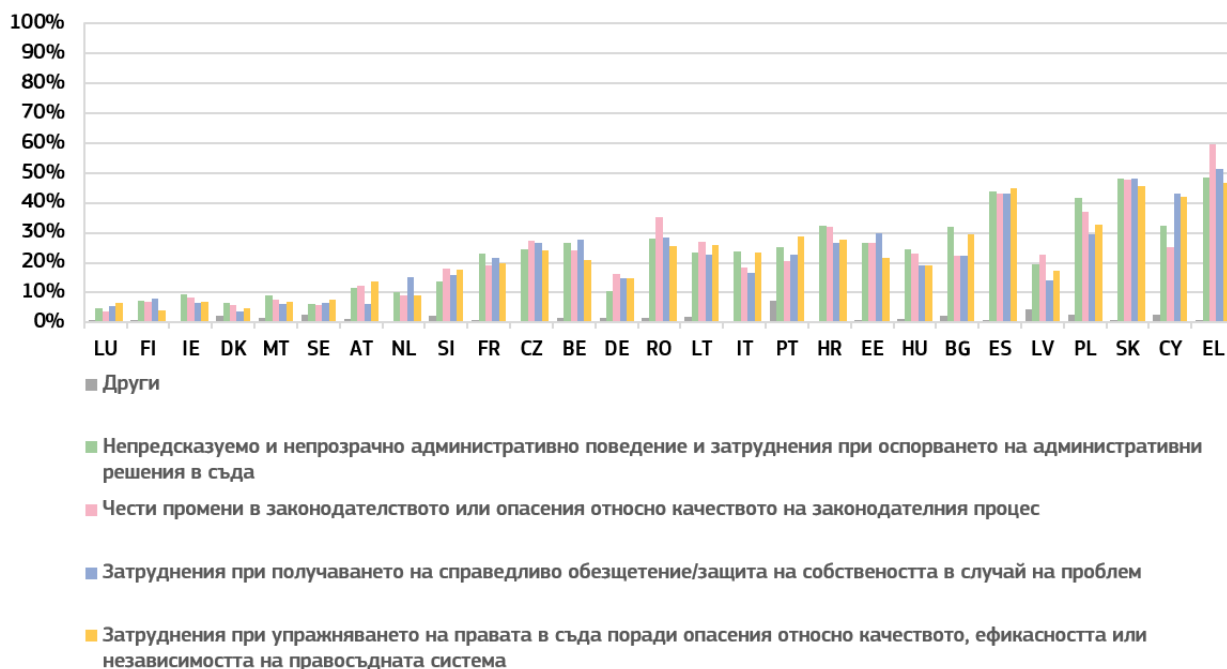

(*) Държавите членки са подредени първо по общия процент анкетираните, които са заявили, че са много или сравнително уверени в защитата на инвестициите от закона и съдилищата (общо доверие).

На графика 56 са показани основните причини за усещането за липса на ефективност на защитата на инвестициите, посочени от дружествата. Анкетираните, по чиято преценка нивото им на увереност съответства на „относително неуверен(а)“ или „много неуверен(а)“, са могли да избират измежду четири причини, с които да обяснят своята оценка (някои са избрали „друго“). Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 55.

¹¹⁵ Проучване „Евробарометър“ FL541, проведено между 14 февруари и 5 март 2024 г., отговори на въпрос В3: „До каква степен сте уверени, че инвестициите Ви са защитени от закона и съдилищата във (Вашата държава), в случай че възникне проблем?“ За целите на проучването понятието „инвестиции“ бе определено като включващо всички активи, които дружеството притежава или контролира и които се характеризират с осигуряването на капитал или други ресурси, очаквания за приход или печалба или поемането на риск.

Графика 56: Основни причини за усещането сред дружествата за липса на ефективност на защитата на инвестициите (дял от всички анкетируани — по-високата стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър¹¹⁶)

Макар че с правото на Съюза не могат да се преодолеят всички предизвикателства, с които е възможно да се сблъскват инвеститорите в своите дейности, то все пак осигурява висока степен на защита за правата на инвеститорите от ЕС в рамките на единния пазар. Тази рамка позволява достъп до пазара, извършване на дейности на пазара и оттегляне от пазара във всички държави членки. Инвеститорите запазват възможността да се позоват на своите права пред административните органи и съдилищата.

¹¹⁶ Проучване „Евробарометър“ FL541; отговори на въпроса: „Кои са основните причини за Вашите опасения по отношение на ефективността на защитата на инвестициите?“, ако отговорът на В3 е „относително неуверен(а)“ или „много неуверен(а)“.

3.3.2. Структурна независимост

Гаранциите за структурна независимост изискват правила, по-конкретно по отношение на състава на съда и назначаването, продължителността на трудовия стаж и основанията за въздържане, отвод и освобождаване от длъжност на членовете му, така че да се разсеят всички основателни съмнения в съзнанието на хората по отношение на неподатливостта на съда към външни фактори и неутралността му спрямо интересите, представени пред него¹¹⁷. Тези правила трябва по-специално да позволяват да се изключи не само всяко пряко влияние под формата на указания, но и всички форми на косвено влияние, които биха могли да повлияят върху решенията на съответните съдии¹¹⁸.

Бяха разработени европейски стандарти, по-конкретно от Съвета на Европа, например в *Препоръката на Съвета на Европа от 2010 г. относно съдиите: независимост, ефикасност и отговорности*¹¹⁹. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се представят определени показатели по въпроси, които са от значение при оценката на това как са организирани правосъдните системи, така че да гарантират независимостта на съдебната власт.

Настоящото издание на информационното табло съдържа нови показатели относно: органите, участващи в назначаването на председателите на съдилища (графики 58 и 59)¹²⁰; националните уредби по отношение на декларациите за имущественото състояние (графики 60, 61 и 62)¹²¹; органите, участващи в назначаването на прокурори (на равнище първа

¹¹⁷ Вж. решение на Съда от 21 декември 2023 г., *Krajowa Rada Sądownictwa (Maintien en fonctions d'un juge)*, C-718/21, EU:C:2023:1015, т. 76—77 и цитираната съдебна практика, решение от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 355; решение от 16 ноември 2021 г., *Наказателни производства срещу WB и др.*, съединени дела C-748/19—C-754/19, т. 67; решение от 6 октомври 2021 г., *W.Z.*, C-487/19, т. 109; решение от 15 юли 2021 г., *Комисия/Полша*, C-791/19, т. 59; решение от 2 март 2021 г., *A.B.*, C-824/18, т. 117, решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др.* (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд), C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982, т. 121 и 122; решение от 24 юни 2019 г., *Комисия/Полша*, C-619/18, EU:C:2019:531, т. 73 и 74; решение от 25 юли 2018 г., *LM*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, т. 66; решение от 27 февруари 2018 г., *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, т. 44. Вж. също точки 46 и 47 от Препоръка CM/Rec(2010)12 относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности (приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г.) и обяснителния меморандум. В тях се предвижда, че органът, който взема решенията за подбора и кариерното развитие на съдиите, следва да бъде независим от изпълнителната и законодателната власт. С цел да се гарантира независимостта на този орган, поне половината от неговите членове следва да бъдат съдии, избрани от своите колеги. Когато обаче съгласно конституционни или други законови разпоредби се изисква държавният глава, правителството или законодателната власт да вземат решения относно подбора и кариерното развитие на съдиите, независим и компетентен орган, чийто персонал в значителна част е набран от съдебната система (без да се засягат посочените в глава IV правила, приложими към съдебните съвети), следва да бъде упълномощен да отправя препоръки или да изразява становища, които съответният назначаващ орган следва в практиката.

¹¹⁸ Вж. решение на Съда от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 355; решение от 2 март 2021 г., *A.B.*, C-824/18, т. 119; решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др.* (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд), C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982, т. 123; решение от 24 юни 2019 г., *Комисия/Полша*, C-619/18, EU:C:2019:531, т. 112.

¹¹⁹ Вж. Препоръка CM/Rec(2010)12 относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г. и обяснителния меморандум („Препоръка CM/Rec(2010)12“).

¹²⁰ Те се основават на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, в които няма съдебни съвети или които не членуват в ЕМСС (CZ, DE, EE, CY, AT и PL), бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС.

¹²¹ Графиките се основават на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с националните звена за контакт в борбата с корупцията.

инстанция) (графики 63 и 64) и освобождаването от длъжност на главни прокурори (графика 65)¹²²; и vi) първи обзор на органите, участващи в назначаването на членове на Конституционния съд (графика 66)¹²³. Освен това в него са представени актуализиран обзор на състава на съдебните съвети (графика 57)¹²⁴ и актуализирани цифрови данни относно независимостта на адвокатурите и адвокатите (графика 67)¹²⁵. В графиките са представени действащите национални уредби към декември 2023 г.

Графиките в информационното табло не представят оценка или количествени данни за ефективността на гаранциите. Те нямат за цел да отразят сложността и подробната уредба на процедурите и съпътстващите ги гаранции. Прилагането на политики и практики за насърчаване на почтеността и за предотвратяване на корупцията в рамките на съдебната власт също е от съществено значение за гарантирането на нейната независимост. Освен всички необходими норми ефективната защита на независимостта на съдебната власт се нуждае в крайна сметка и от култура на почтеност и безпристрастност, споделяна от магистратите и зачитана от обществото като цяло.

— Състав на съдебните съвети —

Съдебните съвети са основните органи, които гарантират независимостта на правосъдието. От държавите членки зависи как да организират своите правосъдни системи, включително да решат дали да създадат съдебен съвет или не. В европейските стандарти обаче, и по-специално в Препоръка CM/Rec (2010)12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа се препоръчва, че „не по-малко от половината от членовете [на съдебните съвети] следва да са съдии, избрани от свои колеги от всички нива на съдебната власт и при отчитане на плурализма вътре в съдебната власт“¹²⁶.

На графика 57 е показан актуализиран обзор, вече представен в изданията на информационните табла на ЕС в областта на правосъдието за 2016 и 2020 г., на състава на съдебните съвети¹²⁷ в зависимост от процеса на номиниране. По-специално това показва дали членовете на Съветите са съдии/прокурори, предложени и подбрани/избрани от техните колеги, членове, номинирани от изпълнителната или законодателната власт, или членове, номинирани от други органи и власти. Графиката е фактическо представяне на състава на съдебните съвети и не дава качествена оценка на тяхното ефективно функциониране.

¹²² Графиките се основават на отговорите на пилотния въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на Европейския съюз — Мрежата Nadal.

¹²³ Графиката е изготвена от Комисията.

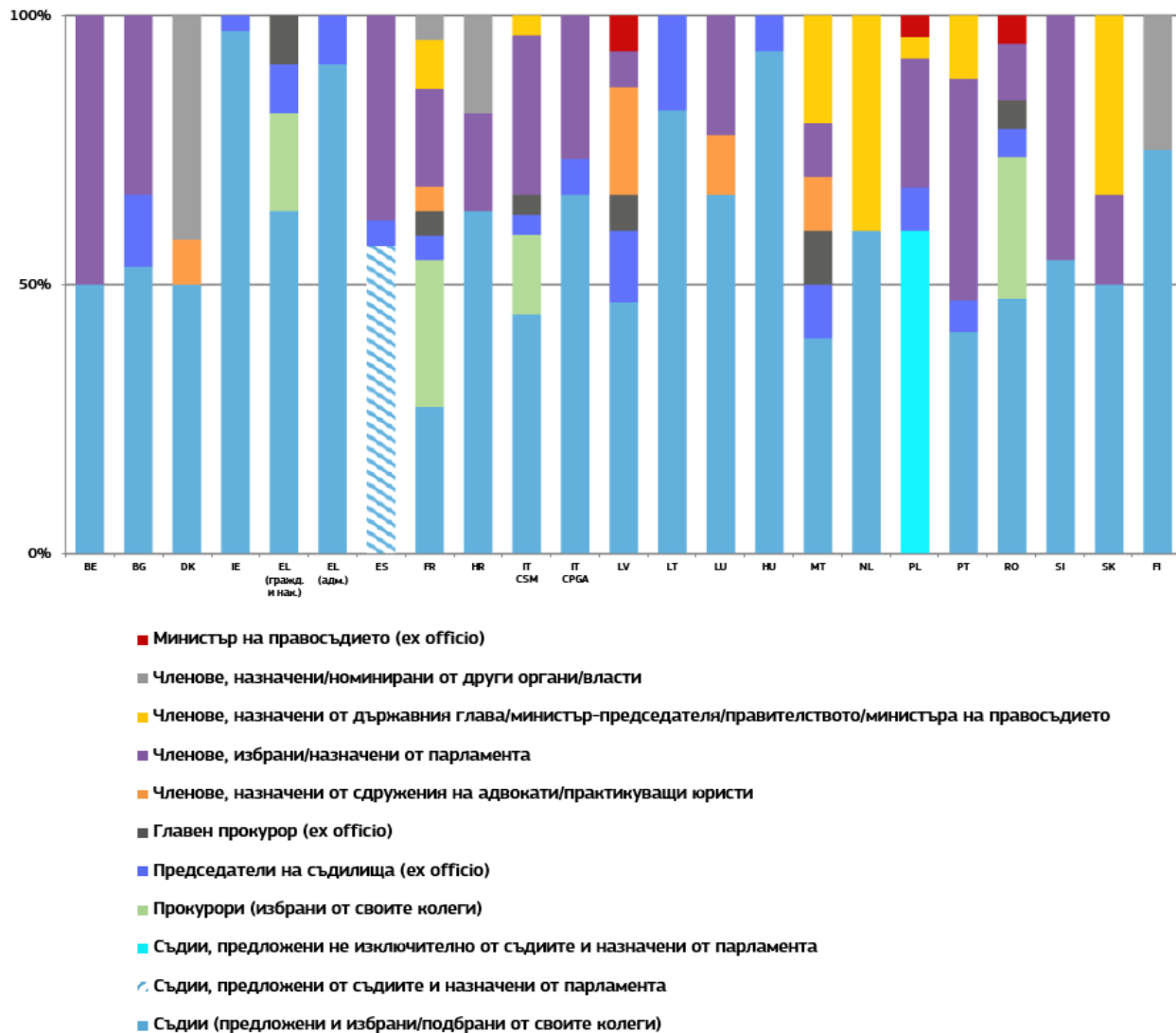
¹²⁴ Графиката се основава на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, които не членуват в ЕМСС (Полша), бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС.

¹²⁵ Графиката се основава на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество със Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ).

¹²⁶ Препоръка CM/Rec(2010)12, т. 27; вж. също така раздел С, подточка ii) от Плана за действие на Съвета на Европа от 2016 г.; точка 27 от Становище № 10 от 2007 г. на Консултативния съвет на европейските съдии (КСЕС) на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно съдебен съвет в услуга на обществото; и раздел 2.3 от стандартите на ЕМСС в доклада за периода 2010—2011 г. „Съдебни съвети“.

¹²⁷ Съдебните съвети са независими органи, създадени със закон или по силата на Конституцията, с които се цели защита на независимостта на съдебната система и на отделните съдии и по този начин се насърчава ефикасното функциониране на съдебната система.

Графика 57: Състав на съдебните съвети (източник: Европейската мрежа на съдебните съвети и Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС¹²⁸)

(*) **BE:** членовете на съдебните съвети са съдии или прокурори; **BG:** Висшият съдебен съвет е реформиран и бившата Прокурорска колегия е трансформирана във Висш прокурорски съвет. Висшият съдебен съвет се състои понастоящем от 15 членове, 8 от които са съдии, избрани от техните колеги, 5 от тях са членове, избрани от Народното събрание (без възможност да се избират прокурори или следователи на тези длъжности), като 2 от тях са председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд. **DK:** Съветът на националната администрация на съдилищата се състои от дванадесет членове (всички се назначават официално от министъра на правосъдието): съдия от Върховния съд, номиниран от Върховния съд, двама съдии от висши съдилища, номинирани съответно от Висшия съд на Източна Дания и от Висшия съд на Западна Дания, председател на съда, номиниран от председателите на районните съдилища, двама съдии от районни съдилища, номинирани от Датската асоциация на съдиите, представител на останалия академичен състав, номиниран от Датската асоциация на помощник-магистратите, двама представители на административния състав, номинирани от синдикалните организации, адвокат, номиниран от Датската адвокатска колегия, двама членове с ръководни и обществени познания, номинирани съответно от Съвета по заетостта и Колегията на ректорите.

¹²⁸ Графиката се основава на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, които не членуват в ЕМСС (Полша), бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС.

Освен това съществува Съвет за назначенията в съдебната система, който подготвя предложения за назначения в съдебната система (половината от неговите членове са съдии, избрани от своите колеги); **IE**: на графиката е представен съставът на Съдебния съвет, който членува в Европейската мрежа на съдебните съвети, създадена на 17 декември 2019 г. На 7 февруари 2020 г. е проведена първата пленарна сесия на Съдебния съвет, който включва всички съдии от Ирландия. **ES**: членовете на съвета, идващи от съдебната система, се назначават от парламента — съветът съобщава на парламента списъка на кандидатите, които са получили подкрепата на асоциация на съдиите или на двадесет и пет съдии. **EL (гражданска и наказателна съдебна система)**: съветът има общо 11/15 членове, от които 7/11 са съдии. Съдиите и прокурорите се избират чрез теглене на жребий. **EL (административна съдебна система)**: съветът има общо 11/15 членове, като 10/14 от тях са съдии, които се избират чрез теглене на жребий. **FR**: съветът има два състава — единият е с компетентност по отношение на съдиите, а другият е с компетентност по отношение на прокурорите; съветът включва един член на Conseil d'Etat (Държавния съвет), избран от общото събрание на Conseil d'Etat. **IT — CSM**: Consiglio Superiore della Magistratura (компетентен за гражданските и наказателните съдилища и прокуратурата); съгласно Конституцията президентът на Републиката, първият председател към Върховния касационен съд и главният прокурор към Върховния касационен съд са членове ex officio. **IT — CPGA**: Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa (компетентен за административните съдилища). **LU**: Conseil National de la Justice е съставен от деветима същински членове и деветима заместници. Процедурата за избор на заместниците е същата като тази за същинските членове. **MT**: Комисията по правораздаване се състои от десетима членове: президента на Малта в качеството на председател (като разполага с решаващ глас само в случай на равен брой гласове); председателя на Върховния съд в качеството на заместник-председател; главния прокурор; двама членове, избрани измежду съдиите във висшестоящите съдилища; двама членове, избрани измежду магистратите в нисшестоящите съдилища; един член, назначен от министър-председателя, и един член, който не е свързан с професията, назначен от лидера на опозицията; и председателя на Камарата на адвокатите. **NL**: членовете се назначават официално с кралски указ по предложение на министъра на сигурността и правосъдието. **PL**: съдиите — кандидати за членове на Съдебния съвет, се предлагат от групи от поне 2 000 граждани или 25 съдии. От всички предложени кандидати парламентарните групи подбират най-много 9, а комисия на долната камара на парламента (Сейма) съставя окончателен списък с 15 кандидати, които се назначават от Сейма. На 6 март 2024 г. полското правителство внесе законопроект относно Националния съдебен съвет с цел да се развеят съмненията относно неговата независимост и да се дадат правомощия на съдиите да назначават членуващите в Съвета съдии вместо членуващите в Сейма. На 17 септември 2018 г. Европейската мрежа на съдебните съвети взе решение за прекратяване на членството на Националния съдебен съвет (KRS), тъй като вече не отговаря на изискванията на ЕМСС да е независим от изпълнителната и законодателната власт по начин, гарантиращ независимостта на полската съдебна система. **PT**: графиката се отнася до състава на Conselho Superior da Magistratura. Освен това има Висш съвет за административните и данъчните съдилища (Conselho Superior dos Tribunais Administrativos e Fiscais) и Висш съвет за прокуратурата (Conselho Superior do Ministério Público). **RO**: избраните магистрати се утвърждават от Сената; **SI**: Членовете, които не са съдии, се избират от Народното събрание по предложение на президента на Републиката. **FI**: правителството официално назначава съвета на директорите на Националната съдебна администрация за петгодишен мандат измежду предложените кандидати.

— Назначаване на председателите на върховните съдилища —

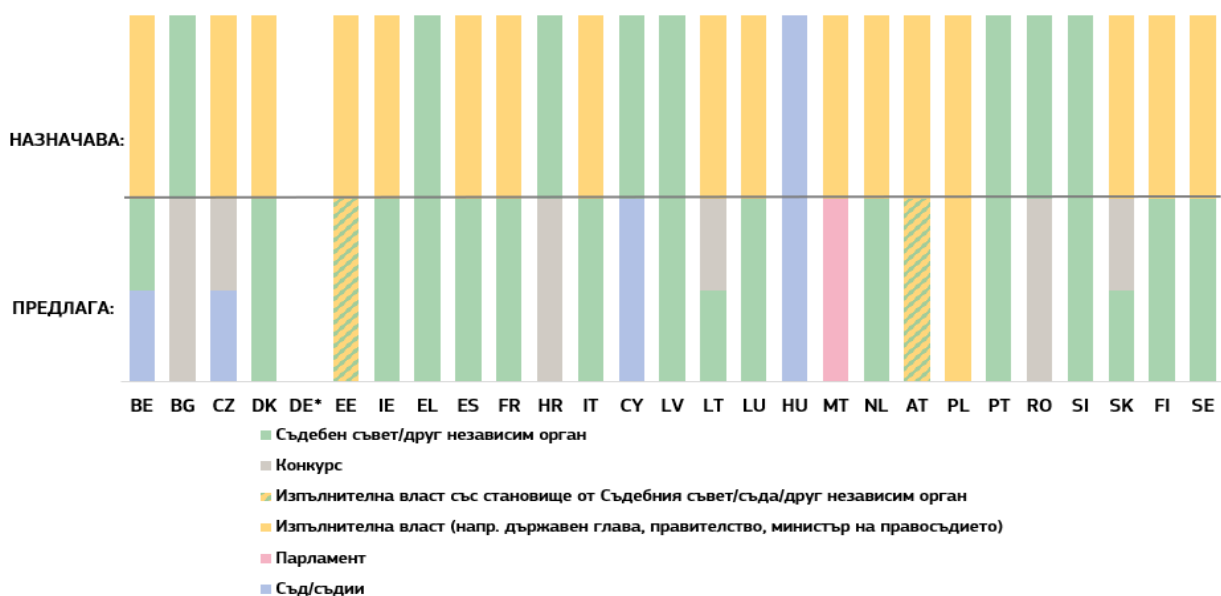
Председателите на съдилищата изпълняват важна роля, тъй като обикновено им се предоставят правомощия за управление на съда. При изпълнението на своите задачи (които са различни в държавите членки) председателите на съдилища трябва да защитават независимостта и безпристрастността на съда и на отделните съдии. Държавите членки са отговорни за организирането на процедурата за подбор, назначаване или избиране на председателите на съдилищата по начин, който гарантира не само спазването на условията във връзка с техните способности, но и тяхната независимост и безпристрастност¹²⁹.

¹²⁹ „Минималната квалификация за назначаване на длъжността председател на съд се състои в това кандидатът да притежава всички необходими квалификации и опит, за да бъде назначен на съдебна длъжност във въпросния съд.“ Становище № 19 (2016) на Консултативния съвет на европейските съдии (КЕСЕ) относно ролята на председателите на съдилищата, 10 ноември 2016 г. („Становището от 2016 г.“), точка 34: <https://rm.coe.int/opinion-no-19-on-the-role-of-court-presidents/16806dc2c4>.

Процедурите за назначаване на председатели на съдилища, в съответствие със Становище № 19 (2016) на Консултативния съвет на европейските съдии (КСЕС) относно ролята на председателите на съдилищата, трябва да следват същата логика като тези за подбора и назначаването на съдии¹³⁰. Това включва процес на оценка на кандидатите и орган, имащ правомощия за подбор и/или назначаване на съдии в съответствие със стандартите, установени в Препоръката от 2010 г.¹³¹. По правило системата за подбор и назначаване на председателите на съдилища следва да включва състезателна процедура за подбор въз основа на открита покана за представяне на кандидатури от кандидати, които отговарят на предварително определени условия, установени в законодателството¹³². В европейските стандарти се предвижда, че гаранциите за несменяемостта на съдиите следва да се прилагат и спрямо длъжността председател на съда, че процедурата в случай на преждевременно отстраняване на председатели на съдилища следва да е прозрачна, както и че следва да се изключва категорично всякакъв риск от политическо влияние, поради което следва да се избягва участието на изпълняващите органи в този процес¹³³.

На графика 58 е представен обзор на институциите и органите, които предлагат кандидати за назначаване като председатели на съдилища, както органите, които ги назначават, и органите, с които се провеждат консултации, като част от процеса (например съдиите, съдебния съвет).

Графика 58: Назначаване на председателите на съдилища: предлагащи и назначаващи органи(*) (източник: Европейската мрежа на съдебните съвети и Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС¹³⁴)

¹³⁰ От 2019 г. досега Съдът постанови редица решения относно съдебните назначения и изискванията на правото на ЕС в това отношение. Вж. по-специално решение на Съда от 29 март 2022 г., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, т. 82—84 и 107; решение от 20 април 2021 г., *C-896/19, Repubblika v Il-Prim Ministru*, EU:C:2021:311, т. 56—57 и цитираната съдебна практика.

¹³¹ Точка 38 от Становището от 2016 г.

¹³² Точка 38 от Становището от 2016 г.

¹³³ Точки 45 и 47 от Становището от 2016 г.

¹³⁴ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, които нямат съдебни съвети и не са членове на ЕМСС, бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища.

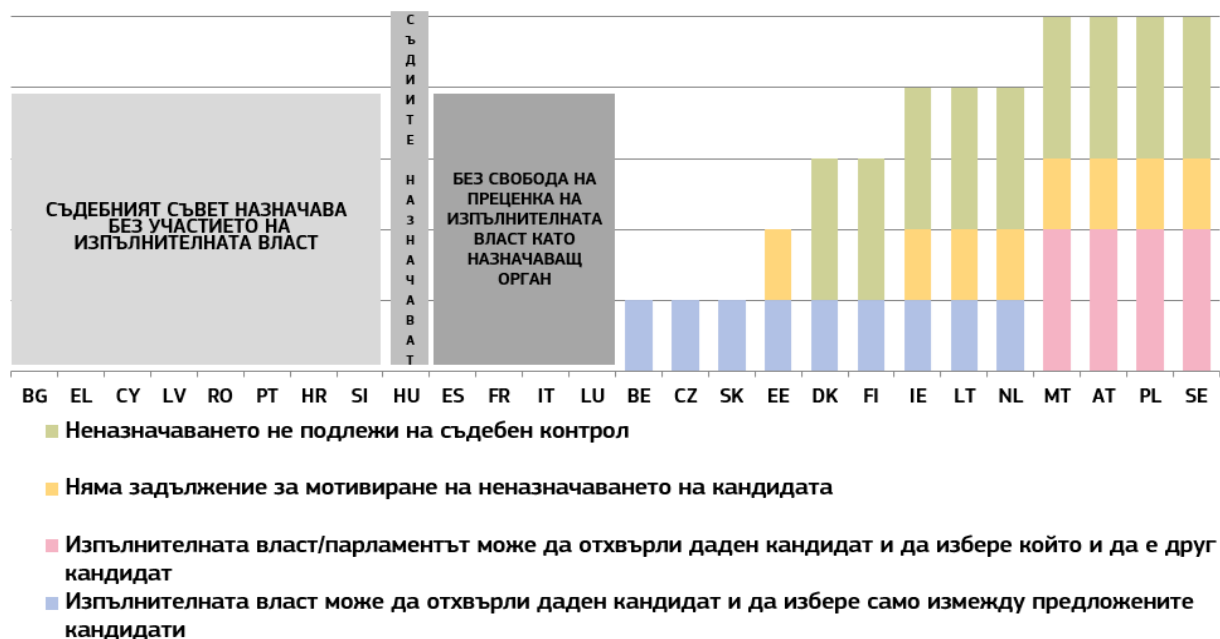
(*) **BE:** предложение: решението по предложението се взема от Съдебния съвет по задължителна препоръка на председателя на съда; назначаване: кралят с кралски указ, изготвен от министъра на правосъдието. **BG:** предложение: общото събрание на съда; министърът на правосъдието, самият кандидат; назначаване: Висшият съдебен съвет. **CZ:** на графиката е представено назначаването на председателите на първоинстанционните съдилища/районните съдилища. предложение: председателят на окръжния съд в съответствие с резултата от процедурата за подбор, обявена от окръжния съд; назначаване: министърът на правосъдието. **Що се отнася до председателите на останалите съдилища (председателите на окръжните съдилища и на висшите съдилища), назначението се осъществяват от президента по предложение на министъра на правосъдието и в съответствие с резултата от процедурата за подбор, обявена от министерството. **DK:** предложение: Съдебният съвет по назначението въз основа на кандидатури за свободни длъжности; назначаване: министърът на правосъдието. **EE:** председателите на първоинстанционните и второинстанционните съдилища се назначават от министъра на правосъдието след изслушване на становището на пленума на съда, за който се назначава председателят, и след получаване на одобрение от Съвета за управление на съдилищата. **IE:** предложение: Комисията за назначения в съдебната система; назначаване: президентът по предложение на правителството. **DE:** процедурите се различават значително в отделните федерални провинции. В половината от 16-те федерални провинции в наемането на съдиите участват съдебни изборни комисии. В някои федерални провинции този въпрос се решава изцяло от министъра на правосъдието на съответната провинция, докато в други правомощията за вземане на решение за наемане на съдиите и за (първото) им назначаване са делегирани на председателите на по-висшите регионални съдилища. Някои федерални провинции предвиждат задължителното участие на съдебен съвет. Други изискват съвместно назначение от компетентния министър и помирителен комитет, ако съдебният съвет има възражения. В някои федерални провинции съдиите се избират от местните парламенти и се назначават от местната изпълнителна власт. **IT:** предложение: Съветът; назначаване: президентът на Републиката. **CY:** не е налице предлагащ орган. Председателят и членовете на Апелативния съд, административните председатели на районните съдилища или председателят на специализиран съд (в зависимост от длъжността на назначението), както и председателят на кипърската адвокатска колегия и главният прокурор могат единствено да представят своите становища/мнения; назначаване: Висшият съдебен съвет. **LV:** предложение: Комисията за подбор на кандидати за съдебни длъжности; назначаване: Съдебният съвет. **LT:** На графиката е представено назначаването на председателите на окръжните и районните съдилища. предложение: Комисията за подбор на кандидати за съдебна длъжност + задължителна препоръка от Съдебния съвет; назначаване: президентът. Парламентът назначава председателите на Апелативния съд. **LU:** предложение: Националният съвет по правосъдие; назначаване: Великият херцог. **MT:** председателят на Върховния съд се назначава от президента, действащ в съответствие с резолюция на парламента, подкрепена от гласовете на не по-малко две трети от всички членове. **FR:** предложение: Висшият съдебен съвет; назначаване: президентът на Републиката. **CZ:** На графиката е представена действащата рамка по отношение на председателите и заместник-председателите на районните съдилища, окръжните съдилища и висшите съдилища. **ES:** Въпреки че официалното назначаване на председатели на съдилища се извършва с кралски указ, подписан от краля (в качеството му на държавен глава) и министъра на правосъдието, нито кралят, нито министърът могат да възразят срещу обвързващото предложение за назначаване, направено от Съдебния съвет. **HU:** на графиката е представено назначаването на председателите на районните съдилища, които се назначават от председателите на окръжните съдилища. Председателят на Националната служба за съдебната власт назначава председателите на окръжните съдилища и председателите на окръжните апелативни съдилища. Съдиите в районните съдилища преценяват кандидатите за свободната длъжност с тайно гласуване. **AT:** предложение: специален състав на съда, висшият съд и Върховният съд; назначаване: федералният президент по препоръка на министъра на правосъдието. **PL:** министърът на правосъдието назначава измежду съдиите в даден съд. **PT:** председателите на първоинстанционните съдилища се избират и назначават от Висшия съдебен съвет измежду съдиите. Председателите на Апелативния съд и на Върховния съд се избират от своите колеги. **FI:** предложение: Съветът за назначения в съдебната система; назначаване: президентът. **SE:** предложение: съветът за номиниране на съдии; назначаване: правителството.**

На графика 59 е представена компетентността, с която разполагат изпълнителната власт и парламентът при назначаване на кандидатите като председатели на съдилища по предложение на предлагащите органи (например съдии или Съдебния съвет). Височината на колоната зависи от това дали изпълнителната власт или парламентът може да отхвърлят кандидат за председател на съд, дали може да избират само измежду предложените кандидати, или може да изберат и назначат друг кандидат, дори и да не е предложен от компетентния орган. Важна гаранция, в случай че даден кандидат не бъде назначен, е задължението да се посочат мотивите¹³⁵ за това,

¹³⁵ Решение от 20 април 2021 г. по дело C-896/19, *Repubblica и Il-Prim Ministru*, т. 71;

както и възможността за съдебен контрол на решението¹³⁶. На графиката е представена фактически правната система, без да се прави качествена оценка на ефективността на гаранциите.

Графика 59: Назначаване на председателите на съдилища: компетентност на изпълнителната власт и парламента(*) (източник: Европейската мрежа на съдебните съвети и Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС¹³⁷)

(*) **BG**: президентът на Републиката има право на вето по отношение на предложените кандидати. След това Висшият съдебен съвет трябва да гласува отново за предложените кандидати. Ако той избере отново същия кандидат, президентът е длъжен да го назначи. **CZ**: в закона не се посочва изрично дали президентът разполага с правомощия да не назначи кандидат на длъжността председател на съд. Няма и съдебна практика по този въпрос. **DK**: Съдебният съвет по назначенията може да предложи на министъра на правосъдието само един кандидат за председател на съд, като препоръката трябва да е мотивирана. Министърът на правосъдието има официалните правомощия за назначаване. Той може да не изпълни препоръката на Съвета само в изключителни случаи. В такъв случай министърът трябва да информира правната комисия на парламента. Това никога не се е случвало на практика. **EE**: Министърът на правосъдието има право, но не е длъжен, да сформира комисия за подбор на председател на съда. Ако министърът на правосъдието реши да създаде комисия за подбор, която да предложи кандидат за председател на съда, това предложение също няма задължителен характер. Ако даден кандидат за председател на съда не бъде назначен, той или тя може да се обърне към административния съд за оспорване на резултата от конкурса. **IE**: на графиката е отразена компетентността на правителството. Съгласно член 13.9 от Конституцията (т.е. по-скоро конституционно изискване, отколкото практика) правомощието на президента за назначаване може да бъде упражнено единствено по предложение на правителството. **ES**: държавният глава (кралят) като орган по назначаването трябва задължително да се съобрази с предложението на Съдебния съвет относно назначенията и повишенията в съдебната система. Следователно кралят няма право на преценка, нито задължение да предоставя мотиви. Решението на краля е под формата на кралски указ, публикува се в Официалния вестник и не може да бъде оспорвано. Прединното решение на Съвета да предложи кандидат за назначение или повишение в съдебната система може да бъде обжалвано първоначално чрез административна жалба (която се решава на пленарното заседание на Съвета) и впоследствие чрез съдебен контрол пред административното отделение на Върховния съд. **FR**: Назначаването на ръководители на съдилища (както на апелативни съдилища, така и на първоинстанционни съдилища) е

¹³⁶ Решение от 19 ноември 2019 г. по съединени дела C-585/18, C-624/18 и C-625/18, АК и др., т. 145.

¹³⁷ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, които нямат съдебни съвети и не са членове на ЕМСС, бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища.

отговорност единствено на Висшия съдебен съвет, който прави предложения и взема решения. Органът по назначаването е президентът на Републиката, който трябва официално да назначи съдиите чрез указ, без да има право на преценка по този въпрос. Ако кандидатът е избран от Съвета за интервю, членовете на Съвета обясняват на кандидата защо не са избрани. Това е въведена от Съвета практика, която не е предвидена в закона. **IT**: по предложение на CSM (Съвета на съдилищата по граждански и наказателни дела) или CPGA (Съвета на административните съдилища), което на практика е обвързващо предложение, президентът на Републиката издава указ за назначаването съответно на председателя на Върховния съд или председателя на Държавния съвет, като няма право на преценка в това отношение. **LT**: назначаването на кандидат на съдебна длъжност се извършва с указ на президента, а кандидат, който не е назначен, няма основания да поиска провеждането на съдебен контрол по отношение на този акт. Кандидатът може да поиска от Върховния съд да проведе специален съдебен контрол по отношение на процедурата за подбор въз основа на процедурни въпроси, засягащи начина, по който комисията за подбор е стигнала до становището си. (Това становище не е обвързващо за президента на Републиката). **MT**: представеният орган е парламентът. **PL**: министърът на правосъдието назначава измежду съдиите в даден съд. **SK**: въпреки че това никога не се е случвало, ако кандидат за председател на съд не бъде назначен, назначаващият орган/институция ще трябва да посочи мотиви за решението, като се предвижда възможност за съдебен контрол пред Върховния административен съд или Конституционния съд. **FI**: президентът трябва да посочи мотиви за решението, въпреки че това не е посочено в закона.

— Борба с корупцията —

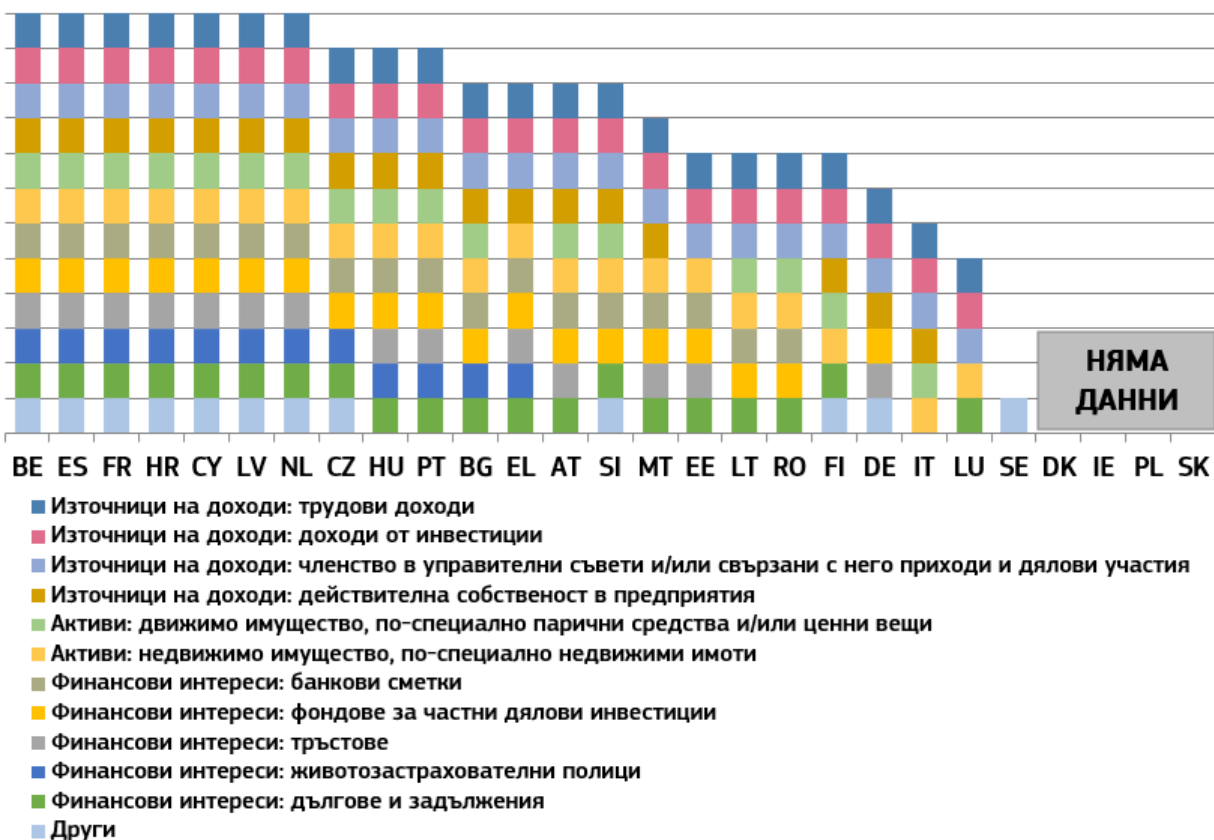
Корупцията е многостранно явление, съществуващо както в публичния, така и в частния сектор. Тя повлиява отрицателно на просперитета и икономическия растеж, социалното сближаване и устойчивото развитие. Комисията извършва мониторинг на националните уредби за борба с корупцията чрез ежегодния доклад относно върховенството на закона, а също така в контекста на европейския семестър и плановите за възстановяване и устойчивост, както и, ако е уместно, като част от оценката съгласно Регламента относно обвързаността с условия¹³⁸. На 3 май 2023 г. Комисията представи Съобщение относно борбата с корупцията, както и предложение за Директива относно борбата с корупцията по наказателноправен ред¹³⁹. В тези документи се посочва колко е важно предотвратяването на корупцията, за да се насърчи култура на почтеност. Задължението на определени длъжностни лица да разкриват имущественото си състояние е признато за важен инструмент в тази връзка.

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. се основава на данните от предходната година и в него се прави обзор на правомощията на националните органи, ангажирани в областта на предотвратяването на корупцията, като се поставя акцент върху оповестяването на имущественото състояние. Оповестяването на имущественото състояние от публични служители и лица, заемащи изборна длъжност, е основен инструмент за предотвратяване на корупцията и укрепване на почтеността. На графиките е показан материалният обхват (графика 60) и персоналният обхват (графика 61) на националните уредби по отношение на системите за деклариране на имущественото състояние, както и дали съществуват механизми за прозрачност, проверка на декларациите за имущественото състояние и санкции (графика 62). Системите на национално равнище могат да се различават в зависимост от персоналният обхват (например членовете на парламента често се ползват от различен „режим на деклариране“ в сравнение със съдиите и прокурорите). В графики 60 и 62 обаче не се прави разграничение въз основа на този персонален обхват, а само се проверява дали в някой аспект на системата за деклариране на имущественото състояние е включен един от посочените елементи. Показаните данни не позволяват да се придобие всеобхватна представа за подробно описани системни слабости в законите и практиката.

¹³⁸ Регламент (ЕС, Евратом) 2020/2092 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2020 г. относно общ режим на обвързаност с условия за защита на бюджета на Съюза (ОВ L 433I, 22.12.2020 г.).

¹³⁹ Предложение за Директива относно борбата с корупцията COM(2023) 234 и Съвместно съобщение относно борбата с корупцията JOIN(2023) 12 final.

Графика 60: Национални уредби по отношение на декларациите за имущественото състояние — материален обхват(*) (източник: Европейската комисия и националните звена за контакт за борба с корупцията¹⁴⁰)

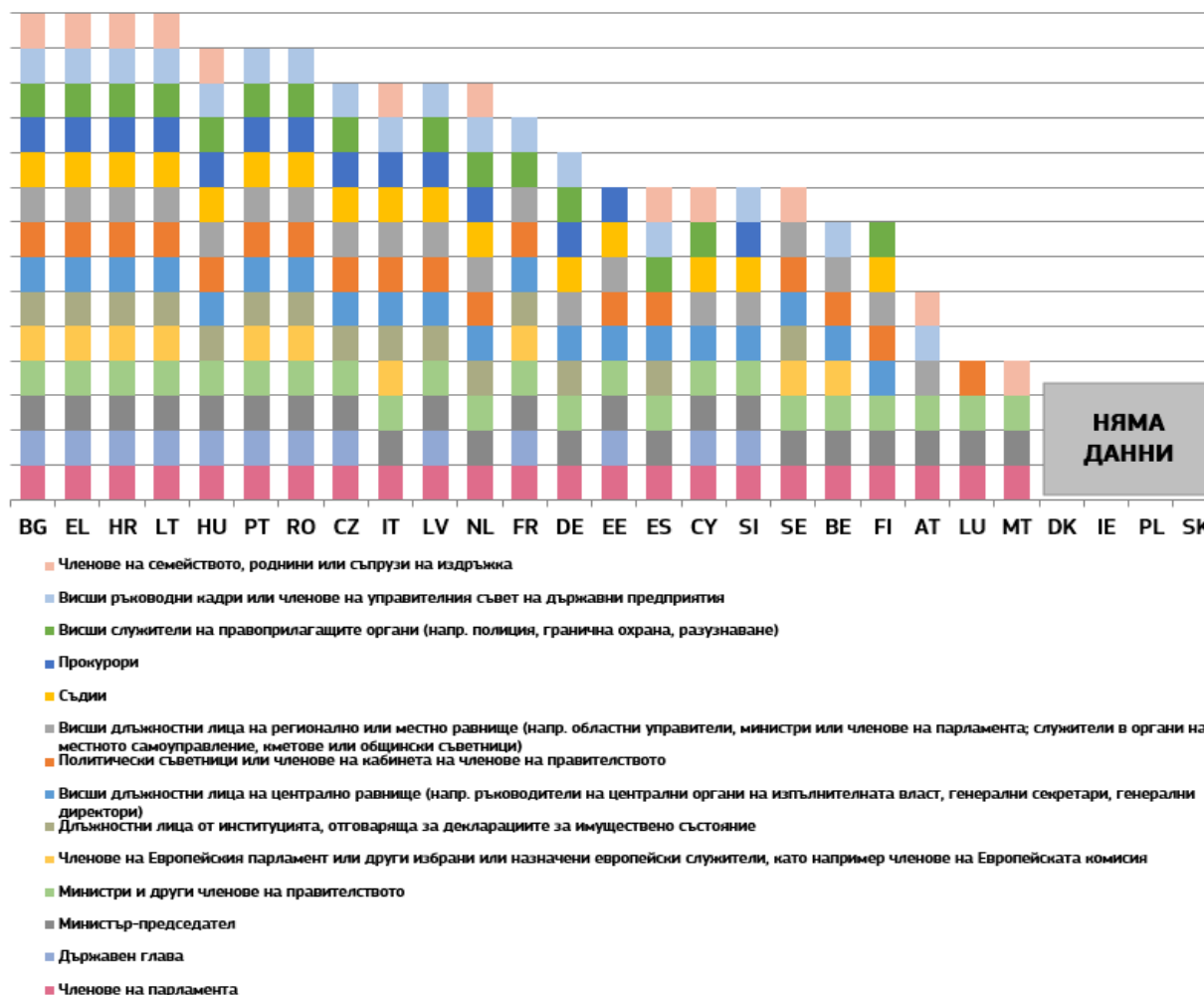

(*) **BE:** законовото задължение за деклариране на имущественото състояние включва не само еднолично притежаваното имуществено състояние, но и това, което е съвместно притежавано или съсобственост. **BG:** деклараторите са длъжни да декларират имуществено състояние и финансови интереси над праг от 10 000 BGN ($\pm 5\ 110\ EUR$). **CZ:** деклараторите са длъжни да декларират приходи над праг от 100 000 CZK ($\pm 3\ 950\ EUR$) за една календарна година, които са получили, докато са заемали длъжността, но които не произтичат пряко от самата публична длъжност. **DE:** адресатите са длъжни да декларират само притежаваните права в частни корпорации или партньорства, които надхвърлят праг от пет процента, освен ако дейността на частната корпорация или партньорство е свързана изключително с отдаване под наем, лизинг и управление на частно имущество. **ES:** деклараторите са длъжни да декларират движимо имущество, чиято единична стойност надхвърля праг от 6 000 EUR, както и да декларират държани за търгуване финансови активи над праг от 100 000 EUR. Други активи, които трябва да бъдат декларирани, включват административни права, права върху интелектуална и индустриална собственост. **FR:** задължението за деклариране също така обхваща задължения (заеми и дългове) и имущество, което е разделено на части или се притежава в съсобственост. Деклараторите са длъжни да декларират друго движимо имущество, парични средства и други активи, включително текущата сметка на дружеството и опциите върху акции над праг от 10 000 EUR. Доходите, които трябва да бъдат декларирани, обхващат както доходите от трудови възнаграждения, така и приходите от инвестиции. **HR:** единствените доходи, които трябва да бъдат декларирани, са доходите от трудови възнаграждения. Задълженията за деклариране, които се прилагат по отношение на съдиите, обхващат както придобитото, така и наследеното имущество. Деклараторите са длъжни да декларират движимо имущество (с изключение на

¹⁴⁰ Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с националните звена за контакт в борбата с корупцията.

битови принадлежности и облекло) над индивидуален праг от 398 000 EUR. На разкриване подлежи само прякото притежаване на предприятия. **HU**: посочените данни не предопределят оценка съгласно който и да е приложим законодателен акт на ЕС, включително Регламента относно обвързаността с условия или Регламента за MBV, по-специално по отношение на действителна собственост и фондове за частни дялови инвестиции, недвижимо имущество/имоти. **IT**: движимото имущество подлежи на деклариране само ако е вписано в публичните регистри. **LV**: деклараторите са длъжни да декларират парични и непарични спестявания, заеми и дългове, чийто общ размер надхвърля праг от 20 минимални месечни заплати (2022 г.: 500 EUR). **LT**: деклараторите са длъжни да декларират парични и несъбрани средства, някои движими вещи и ценни книжа над прага от 1 500 EUR. **AT**: освен ако не бъдат упълномощени от парламентарна комисия по несъвместимостта, членовете на федералните правителства, държавните секретари, членовете на правителствата на провинциите, председателят на Националния съвет и ръководителите на парламентарните групи като цяло нямат право да бъдат наемани на работа в допълнение към официалната им длъжност, поради което не могат да декларират такива доходи; членовете на парламента трябва да декларират второстепенните си дейности. Членовете на федералното правителство, държавните секретари и членовете на правителствата на провинциите са длъжни да декларират тръстове и фондове за частни дялови инвестиции над праг от 14 500 EUR. **RO**: имуществото под формата на парични средства може да бъде декларирано, но това не е задължително. Деклараторите са длъжни да декларират движимо имущество, банкови сметки/средства/инвестиции и финансови задължения над праг от 5 000 EUR; движими активи, продадени през предходната година, над праг от 3 000 EUR; подаръци и привилегии, получени от институции, дружества и други над праг от 500 EUR. В декларацията за имущественото състояние също така е предвиден праг от 5 000 EUR по отношение на благородни метали, скъпоценности, произведения на изкуството и такива с религиозно предназначение, колекции от произведения на изкуството и от нумизматични предмети, артикули, които представляват част от националното или универсалното културно наследство. **SI**: имуществено състояние над праг от 10 000 EUR (за всяка категория) трябва да бъде декларирано като стойност, а не с конкретни подробности във връзка с вида му. Тази информация може да бъде получена посредством официална административна процедура. **FI**: прилагат се определени прагове за деклариране, които варират в зависимост от статута и длъжността на декларатора и имущественото състояние, което подлежи на деклариране. Праговете варират от 5 000 EUR (за доходи на членове на парламента, получени извън рамките на служебните задължения) до 200 000 EUR (за гаранции и задължения). Източници на доходи: доходи от трудови възнаграждения и приходи от инвестиции: съобщават се доходите, получени от второстепенни дейности. Надниците и заплатите в публичния сектор са публично достояние, аналогично на данъчните данни. Министрите не са длъжни да декларират годишните си доходи или приходите от инвестициите си в декларацията за частни интереси. Независимо от това по отношение на министрите се прилага същото публично оповестяване на данъчната информация, както за всички останали хора. Имуществено състояние: Движимо имущество: Не е обхванато от декларацията за частни интереси. Независимо от това съдържанието на декларацията за частни интереси е стандартизирано и правителството въведе регистър на подаръците, в който се въвежда информация за подаръци, получени от министрите (VN/23634/2020). Разпоредбите относно декларирането на частни интереси от страна на членовете на парламента са определени в Процедурния правилник на парламента. Финансови интереси: Тръстове и фондове за частни дялови инвестиции: Законът за държавните служители предвижда, че държавните служители „[...] предоставят информация за своите стопански дейности, дяловото си участие в дружества и други активи“. **SE**: Длъжностните лица в Швеция са задължени да докладват прякото или непряко притежаване на финансови инструменти съгласно Закона за задължението на определени длъжностни лица да докладват притежаването на финансови инструменти и наредбата на правителството относно задължението на определени длъжностни лица да докладват притежаването на финансови инструменти.

Графика 61: Национални уредби по отношение на декларациите за имущественото състояние — персонален обхват(*) (източник: Европейската комисия и националните звена за контакт за борба с корупцията¹⁴¹)

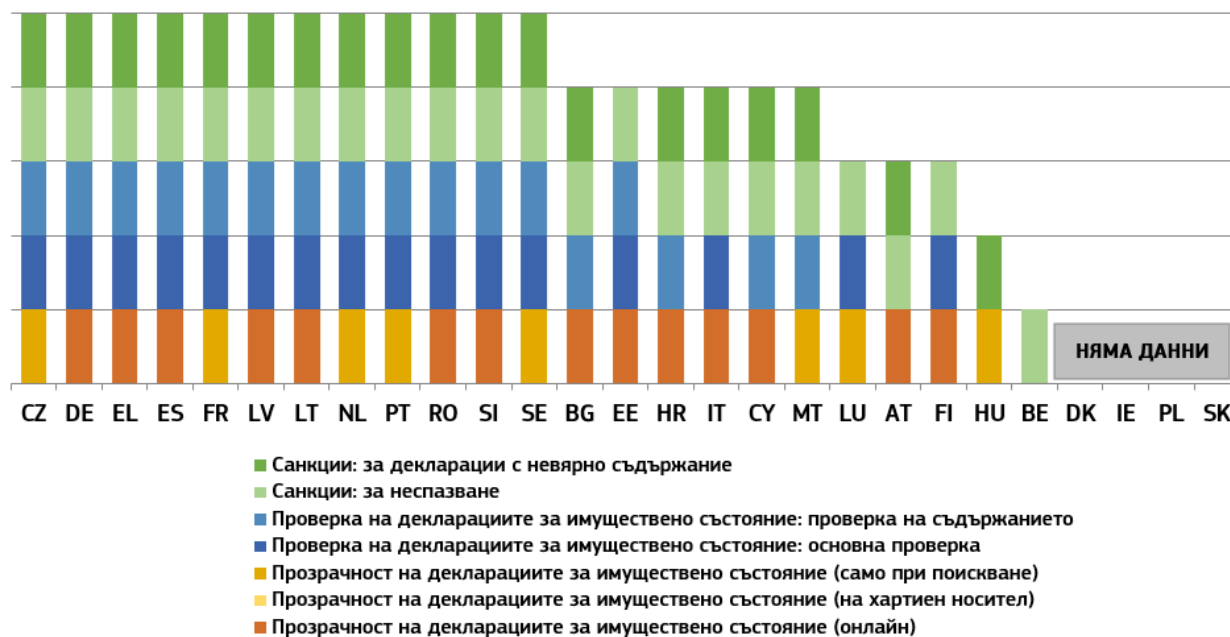
(*) **BE:** декларациите трябва да се подават ежегодно до Сметната палата в запечатан плик. **CZ:** в допълнение към предвидения персонален обхват декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на длъжностните лица, които боравят с публични средства в размер над 250 000 CZK (\pm 9 880 EUR), вземат решения във връзка с обществени поръчки, вземат решения по административни производства или участват в наказателни производства. **DE:** членовете на федералното правителство не са длъжни да подават декларации за имущественото състояние, тъй като нямат право на никаква странична заетост. По отношение на държавните служители страничната заетост е ограничена, но ако осъществяват такава, те са длъжни да уведомят за това и незабавно да съобщят за всяка промяна, особено във връзка с изплащаното възнаграждение. Същото важи за съдиите и прокурорите. Служителите в публичните служби трябва да уведомят своя работодател своевременно за каквато и да е допълнителна платена заетост. При определени условия допълнителните дейности могат да подлежат на ограничения или забрани. **EL:** декларациите трябва да се подават ежегодно и една година след приключването на мандата на лицето. **EL:** декларациите трябва да се подават ежегодно и една година след приключването на мандата на лицето. **ES:** що се отнася до „длъжностните лица от институцията, отговаряща за декларациите за имущественото състояние“, единствено ръководителят на Службата по конфликтите на интереси е длъжен да подава такава декларация. Що се отнася до „политическите съветници или членовете на кабинети на членове на правителството“,

¹⁴¹ Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с националните звена за контакт в борбата с корупцията.

единствено началниците на кабинети са задължени да подават декларации. Членовете на семейството са длъжни да подават декларации за имущественото състояние само в извънредни случаи. Не всички висши длъжностни лица на централно равнище са държавни служители. **HR**: членовете на Комисията за разрешаване на конфликти на интереси трябва допълнително да подадат декларации 12 месеца след освобождаването на длъжността. Съдиите са длъжни да съобщават за всяка съществена промяна в имуществото след като встъпят в длъжност. **FR**: президентът трябва да подава декларации в началото и в края на своя мандат, за да се прецени дали са настъпили съществени промени в имущественото състояние вследствие и във връзка със заемането на длъжността. Съпрузите са длъжни да подават декларации за имущественото състояние само в случай на брак съгласно законовия режим на общност въз основа на приходи. **IT**: членовете на кабинета са длъжни да подават декларации за имущественото състояние само ако са длъжностни лица/държавни служители. Членовете на кабинета, назначени отвън, като например съветници, професори или асистенти, не са длъжни да подават декларации за имущественото състояние. Членовете на семейството от първа и втора степен и съпрузите, които не са разделени, са длъжни да подават декларации за имущественото състояние и доходите, ако членът на семейството или съпругът/ата изрази съгласие. **LV**: в допълнение към предвидения персонален обхват, декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на членовете на Комисията за обществени поръчки, синдиките, заклетите нотариуси, заклетите съдебни изпълнители. **LT**: в допълнение към предвидения персонален обхват, декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на кандидатите за избори, държавните служители и членовете на техните семейства, нотариусите и членовете на техните семейства, военните, членовете на съвета на националната банка или други кредитни институции и членовете на техните семейства, някои членове на политическите партии и членовете на техните семейства. **LU**: членовете на правителството са длъжни да подадат допълнителна ограничена декларация до министър-председателя, преди да бъдат назначени. Членовете на парламента са длъжни да уведомят своя председател в 30-дневен срок за всяка промяна, която засяга декларациите им; съветниците и членовете на правителството са длъжни да изготвят нова декларация в случай на промяна. **HU**: посочените данни не предопределят оценка съгласно който и да е приложим законодателен акт на ЕС, включително Регламента относно обвързаността с условия или Регламента за МВУ. **MT**: съпрузите са длъжни да подават декларации за имущественото състояние само ако то представлява част от общността от придобити активи. **NL**: като цяло длъжностните лица на институцията, отговаряща за декларациите за имущественото състояние, трябва да подават декларации за имущественото състояние, но съществуват разлики в зависимост от институцията. Висшите служители на правоприлагащите органи са длъжни да подават декларации за имущественото състояние. Висшите служители на граничната охрана трябва да подават декларации за имущественото състояние само ако тези дейности се квалифицират като спомагателни. Декларациите по отношение на членовете на семейството са задължителни само за висшите полицейски служители. Прокурорите, граничните служители и съдиите трябва да подават декларации за имущественото състояние за спомагателни дейности. Политическите съветници са длъжни да декларират имущественото си състояние подобно на държавните служители. Висшите държавни служители декларират имущественото си състояние в началото на своя мандат, непосредствено след като възлагането на нова задача или отговорност доведе до засягане на финансовите интереси или при промяна във финансовите интереси. **AT**: декларациите на национално равнище трябва да бъдат подавани в тримесечен срок от встъпването в длъжност и след това на всеки две години, както и при подаването на оставка. За декларациите на провинциално, регионално и местно равнище съществуват отделни разпоредби. Що се отнася до декларациите на членовете на парламента, те трябва да бъдат подавани в едномесечен срок от присъединяването към парламента, като същото важи и при последващи промени, свързани със започването на работа; декларациите за доходи трябва да бъдат подавани ежегодно до 30 юни за предходната календарна година. **PT**: в допълнение към предвидения персонален обхват, декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на омбудсмана, представителя на Републиката в автономните региони Азорски острови и Мадейра, членовете на Висшия съдебен съвет, на Висшия съвет за административните и данъчните съдилища и на Висшия съвет на прокуратурата. **RO**: в допълнение към предвидения персонален обхват, декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на членовете на Висшия съдебен съвет, лицата, заемащи длъжности, приравнени към тези на съдии и прокурори, специализираните служители със спомагателни функции в съдилищата, омбудсмана и неговите заместници, дипломатическите и консулските служители, лицата на ръководни длъжности или такива с контролни функции в рамките на образователната система и държавните звена на системата на общественото здравеопазване, лицата, работещи във федерации и конфедерации на синдикалните организации и в публични институции, членовете на националните съвети, на Органа за финансов надзор и на Службата за разузнаване. Имущественото състояние на съпруга/та и на децата на издържка трябва да бъде декларирано от лицата, даващи показания под клетва, при оповестяването от тяхна страна. Освен това в случай на федерации и конфедерации на синдикалните организации единствено председателят, заместник-председателят, секретарите и касиерът са обхванати от задължението за оповестяване на имущественото състояние. Що се

отнася до Службата за разузнаване на Румъния, задължението обхваща само директора, първия заместник и техните заместници. Освен това имущественото състояние на съпруга/та и на децата на издръжка трябва да бъде декларирано от лицата, даващи показания под клетва, при оповестяването от тяхна страна. В допълнение длъжностните лица и сано̀вниците са длъжни по закон да декларират имущественото си състояние и интересите си всяка година (до 15 юни) и в 30-дневен срок от встъпването в длъжност и освобождаването на длъжността. **SI**: в допълнение към предвидения персонален обхват, декларирането на имущественото състояние се прилага и по отношение на лица, които отговарят за възлагането на обществени поръчки, надхвърлящи 100 000 EUR. Комисията за предотвратяване на корупцията може да поиска да бъдат представени декларации за имущественото състояние на съпруга/та на декларатора, на членовете на семейството му и на свързани с него лица. **FI**: единствено висшите служители на правопримлагащите органи и членовете на съвета на Изпълнителната служба за специални операции, които попадат в обхвата на определението за висши служители съгласно Закона за държавните служители, са длъжни да декларират имущественото си състояние. Декларациите трябва да бъдат подавани непосредствено след встъпването в длъжност, при настъпване на съществени промени и редовно на годишна основа. **SE**: малолетните или непълнолетните деца и съпругът/ата са длъжни да подават декларации за имущественото състояние само ако деклараторът е член на правителството. Декларират се финансовите инструменти, държани от малолетно или непълнолетно дете под попечителството на декларатора. Членовете на правителството също така декларират финансовите активи на своите съпрузи и партньори. Ако това е необходимо във връзка с наличието на вътрешна информация в рамките на даден орган, правителството може да вземе решение лицата, които са част от ръководството на органа, да бъдат задължени да съобщават за притежаваните от тях финансови инструменти. В тези случаи висшите длъжностни лица на централно равнище, като например ръководителите на централните изпълнителни органи, генералните секретари, генералните директори и други, са обхванати от задължението за оповестяване. На свой ред органът може да вземе решение други служители и изпълнители, които разполагат с достъп до вътрешна информация като част от своите задължения, да бъдат обхванати от същите задължения за оповестяване. Висшите длъжностни лица и наетите от тях лица и изпълнители трябва да подават декларация за притежаваните от тях финансови инструменти само в случай че боравят с чувствителна вътрешна информация и ако правителството поиска такава информация.

Графика 62: Национални уредби по отношение на декларациите за имущественото състояние: прозрачност, проверка, санкции(*) (Източник: Европейската комисия и националните звена за контакт за борба с корупцията¹⁴²)

¹⁴² Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с националните звена за контакт в борбата с корупцията.

(*) „Прозрачност на декларациите за имущественото състояние (онлайн + на хартиен носител)“ следва да се разбира като „Подаване на декларации за имущественото състояние (онлайн + на хартиен носител)“. Ако бъде избран вариантът „само при поискване“, това по подразбиране означава, че не се допускат вариантите „онлайн“ и „на хартиен носител“. **DE:** Информацията се отнася само за германския парламент (Бундестаг). Относно прозрачността — **BE:** ежегодно публикуване само на възнагражденията, получени за мандати, функции и професии. **CZ:** не се публикуват декларациите на съдиите, прокурорите и членовете на въоръжените сили. **EE:** достъп до декларациите за имущественото състояние се предоставя само след установяване на самоличността. **EL:** декларациите за имущественото състояние се публикуват само за видните политически личности за срок от 3 години. **FR:** декларациите за имущественото състояние на членовете на правителството и на Органа за прозрачност (HATVP) се публикуват на уебсайта на HATVP. В съответната префектура може да се направи справка с декларациите на сенаторите, членовете на френския и на Европейския парламент. Декларациите на останалите декларатори не се публикуват. **CY:** декларациите за имущественото състояние на съпрузите и децата не се публикуват. **LV:** декларациите за имущественото състояние, подадени от длъжностните лица, обхванати от Закона за държавната тайна, не се публикуват. **LT:** публикуват се повечето декларации. Данните за някои длъжностни лица се пазят поверителни. **HU:** посочените данни не предопределят оценки съгласно който и да е приложим законодателен акт на ЕС, включително Регламента относно обвързаността с условия или Регламента за МВУ като цяло, и по-специално с оглед на прозрачността и публикуването, тъй като не всички категории длъжностни лица, посочени в графика 61 по-горе, са длъжни да оповестяват публично декларациите за имущественото си състояние (напр. съдиите), като същевременно формата на публикуване в някои случаи не позволява публичен мониторинг или ефективна проверка. Публикуват се единствено декларациите за имущественото състояние на председателя на Върховния съд, на председателя на Националната служба за съдебната власт и на главния прокурор, както и на висшите политически лидери. Декларациите се заличават една година след приключването на мандата. **NL:** що се отнася до членовете на Камарата на представителите, регистрите са достъпни онлайн за широка обществена достъпност по отношение на данните за последните години, а тези за предходните години са достъпни само при поискване. **SI:** публикуват се единствено промените по декларациите за имущественото състояние и само за висшите политици (членове на парламента, министри) и служителите на ключови институции (напр. съдии в Конституционния съд) за срок от една година след края на мандата. Оповестената информация е анонимизирана и обективизирана в значителна степен. **FI:** не се публикува информация за доходите от трудови възнаграждения. Декларациите за частни интереси, подадени от министрите, са достъпни онлайн на уебсайтовете на правителството и парламента, като могат да бъдат поискани правителствени съобщения, съдържащи декларации за частни интереси на хартиен носител, например от регистъра на кабинета на министър-председателя (в съответствие със Закона за откритост на правителствените дейности). **SE:** при поискване се предоставят само някои декларации за имущественото състояние — например на членовете на правителството — ако не се прилагат изисквания за поверителност. Декларациите за имущественото състояние могат да бъдат поискани в съответствие с принципа за публичен достъп до информация, но е възможно да се прилагат изисквания за поверителност. Членовете на правителството и държавните секретари дават съгласието си за разкриване на декларациите за имущественото им състояние. Относно проверките — **BE** и **SI:** проверките се извършват само при съмнение за нередност. **IT:** италианският орган за защита на конкуренцията (AGCM) проверява декларациите за имущественото състояние само на членовете на правителството. **HU:** посочените данни не предопределят оценки съгласно който и да е приложим законодателен акт на ЕС, включително Регламента относно обвързаността с условия или Регламента за МВУ като цяло, и по-специално с оглед на прозрачността и публикуването, тъй като не всички категории длъжностни лица, посочени в графика 60 по-горе, са длъжни да оповестяват публично декларациите за имущественото си състояние (напр. съдиите), като същевременно формата на публикуване в някои случаи (напр. на членовете на парламента) не позволява публичен мониторинг. Освен това системата за налагане на санкции за неспазване на изискванията все още не е реформирана. **MT:** проверката се извършва непосредствено след подаването, но тя може да бъде повторена след получаване на искане от други компетентни органи. **AT:** в закона не е предвиден формален процес на проверка, но поради задълженията за редовно оповестяване всяко извънредно увеличаване на имущественото състояние ще бъде отбелязано от Сметната палата и ще бъде съобщено на председателя на Националния съвет/парламента на провинцията. Освен това Комисията по несъвместимостта може да поиска от длъжностните лица да предоставят допълнителна информация относно имущественото им състояние в случай на съмнения. **RO:** проверките се извършват само след сигнализиране от медиите или от физическо/юридическо лице, включително от точката за контакт, или в случай че деклараторът не подаде декларация за имущественото състояние. Относно санкциите — **BG:** Националната агенция за приходите или Комисията за отнемане на незаконно придобитото имущество се сезират само в случай на имущество с неизяснен произход в размер на повече от 5 000 BGN (\pm 2 550 EUR). **FR:** санкциите включват глоби, лишаване от свобода и освобождаване от длъжност за определени публични служители, както и забрана за заемане на публична длъжност. **IT:** националният орган за противодействие на корупцията (ANAC) извършва преглед на декларациите на членовете на правителството и на сената, публикувани на съответните уебсайтове. **RO:** неспазването на изискванията за оповестяване или неоповестяването в законовия срок се наказва с глоба и може да задейства процедурата за оценка. Независимо от това процедурата за проверка също така може да бъде задействана служебно въз основа на информация, получена от медиите или от други източници. **FI:** за декларации с невярно съдържание: мерките съгласно законодателството за държавната служба включват и евентуални санкции.

Прокуратурата изпълнява основна роля в системата на наказателното правосъдие и в сътрудничеството между държавите членки по наказателноправни въпроси. Правилното функциониране на националната прокуратура е от решаващо значение за ефективната борба с престъпността, включително икономическата и финансовата престъпност, като изпирането на пари и корупцията. Според съдебната практика на Съда на ЕС, отнасяща се до Рамковото решение относно европейската заповед за арест¹⁴³, прокуратурата може да се смята за съдебен орган на държава членка за издаване и изпълняване на европейска заповед за арест, когато може да действа независимо, без да е изложена на риск да получава пряко или косвено конкретни разпореждания или указания от страна на изпълнителната власт, като например министъра на правосъдието¹⁴⁴.

Организацията на националните прокуратури е различна в рамките на ЕС, като не съществува единен модел за всички държави членки. Въпреки това Съветът на Европа отбелязва широко разпространена тенденция прокуратурата да бъде по-независима институция, вместо да е подчинена или свързана с изпълнителната власт¹⁴⁵. Според Консултативния съвет на европейските прокурори ефективната и автономна прокуратура, ангажирана да поддържа върховенството на закона и правата на човека при правораздаването, е един от стълбовете на демократичната държава¹⁴⁶.

¹⁴³ Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 18.7.2002 г., стр. 1).

¹⁴⁴ Съд на Европейския съюз, решение от 27 май 2019 г., *OG и PI (прокуратури на Любек и на Цвикау)*, съединени дела C-508/18 и C-82/19 PPU, т. 73, 74 и 88, ECLI:EU:C:2019:456; решение от 27 май 2019 г., C-509/18, т. 52, ECLI:EU:C:2019:457; вж. също решенията от 12 декември 2019 г., *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg и Openbaar Ministerie (прокуратури на Лион и на Тур)*, по съединени дела C-566/19 PPU и C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie (прокуратура на Швеция)*, C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, и *Openbaar Ministerie (прокуратура на Брюксел)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; решение от 24 ноември 2020 г., *AZ*, C-510/19, т. 54, ECLI:EU:C:2020:953. Вж. също решение от 10 ноември 2016 г., *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, т. 34 и 36, ECLI:EU:C:2016:861, и решение от 10 ноември 2016 г., *Poltorak*, C-452/16 PPU, т. 35, ECLI:EU:C:2016:858, относно понятието „съдебна власт“, което „трябва [...] да се разграничава от изпълнителната власт съгласно принципа на разделение на властите, характерен за функционирането на всяка правова държава“. Вж. също Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръка xii.

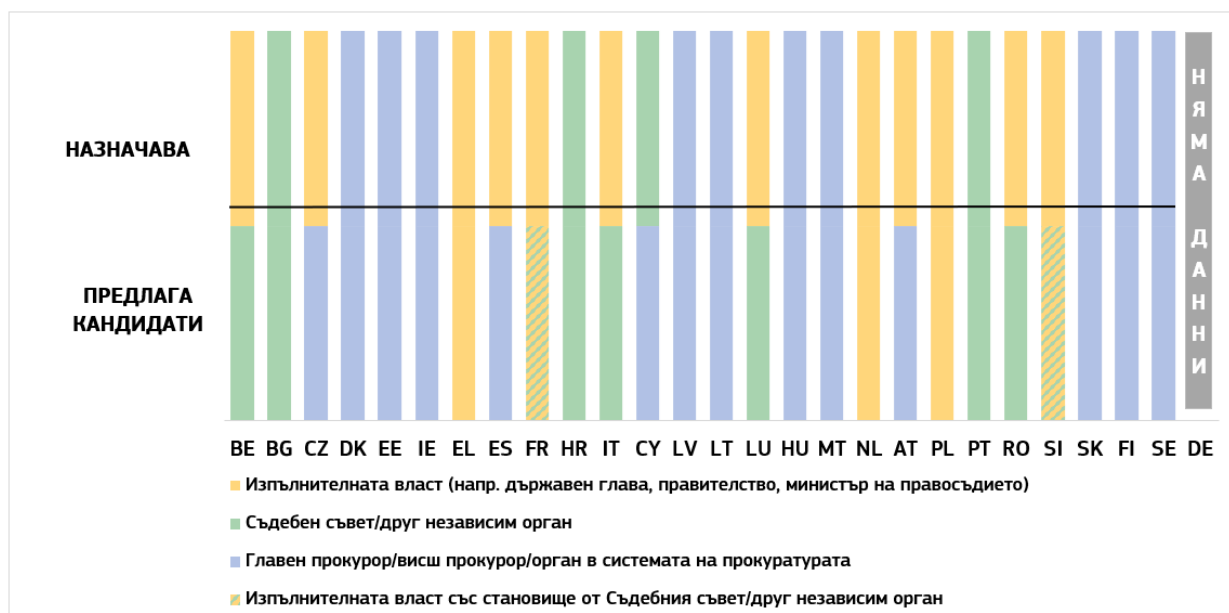
¹⁴⁵ CDL-AD(2010)040-е Доклад относно европейските стандарти по отношение на независимостта на съдебната система: Част II — Прокуратура — приет от Венецианската комисия на нейната 85-а пленарна сесия (Венеция, 17—18 декември 2010 г.), точка 26.

¹⁴⁶ В едно демократично общество както съдилищата, така и разследващите органи не трябва да са подложени на политически натиск. Понятието за независимост означава, че прокурорите не са подложени на незаконно вмешателство при изпълнението на задълженията си, така че да се осигури пълно зачитане и прилагане на закона и принципа на върховенство на закона, както и че не са подложени на политически натиск или неправомерно влияние от какъвто и да е вид. Независимостта се прилага не само спрямо прокуратурата като цяло, но и спрямо конкретните ѝ органи и отделните прокурори. Независимо от модела на националната правосъдна система или правната традиция, на които тя се гради, в европейските стандарти се предвижда държавите членки да предприемат ефективни мерки, за да се гарантира, че прокурорите са в състояние да изпълняват професионалните си задължения и отговорности при подходящи правни и организационни условия и без неоправдано вмешателство. Вж. Становище № 15 от 2020 г. на Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП) относно ролята на прокурорите в извънредни ситуации, по-специално когато са изправени пред пандемия; Становище № 16 от 2021 г. относно последиците от решенията на международните съдилища и органите, учредени с договори, по отношение на практическата независимост на прокурорите, точка 13. Вж. също Препоръка Rec(2000)19 относно ролята на прокуратурата в системата на наказателното правосъдие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 6 октомври 2000 г. („Препоръката от 2000 г.“), точки 4, 11 и 13. Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръки i и iii; Група държави срещу корупцията (GRECO), четвърти кръг на оценка „Превенция на корупцията по отношение на народните представители, съдиите и прокурорите“, в голям брой от препоръките се призовава за въвеждане на мерки за защита на прокуратурата от неправомерно влияние и намеса в разследването на наказателни дела.

Процедурите за назначаване на националните прокурори, могат да повлияят на степента на независимост на прокуратурата. Независимо от модела на националната правосъдна система или правната традиция, на които тя се гради, в европейските стандарти се предвижда държавите членки да предприемат ефективни мерки, за да се гарантира, че прокурорите са в състояние да изпълняват професионалните си задължения и отговорности при подходящи правни и организационни условия¹⁴⁷ и без неоправдано вмешателство¹⁴⁸.

На графика 63 са представени процедурите за назначаване на национални прокурори. Тя не включва назначаването на главни прокурори или други подобни управленски длъжности. Графиката показва разнообразието от модели на организация на прокуратурата в държавите членки, която се концентрира около изпълнителната власт или съдебната власт. Графиката също така показва ролята на главния прокурор и на съдебните/прокурорските съвети като важни участници в назначаването на прокурори.

Графика 63: Назначаване на прокурори: предлагащи и назначаващи органи(*)
(източник: Европейската комисия и NADAL¹⁴⁹)

(*) **BE:** предложение за назначаване: Съдебният съвет. Решение за назначаване: държавният глава по предложение на министъра на правосъдието. **CZ:** предложение за назначаване: главният прокурор. Решение за назначаване: министърът на правосъдието. **DK:** Службата за човешки ресурси на директора на прокуратурата има правомощието да назначава или отхвърля кандидати за прокурори (прокурори от първа инстанция). Кандидатите за прокурори трябва да изпратят заявление до съвместна комисия за набиране на персонал, състояща се от представители на Министерството на правосъдието, Службата на директора на прокуратурата, Службата на националния комисар на полицията, Гражданската агенция, Датската агенция за защита на данните, Независимата комисия за жалби срещу полицията и Дирекцията за пробационната служба. Кандидатите трябва да посочат в заявлението си, че кандидатстват за прокурори. Заявленията, в които се посочва, че кандидатът желае да стане прокурор, се препращат от комисията на Службата за човешки ресурси на директора на прокуратурата. Службата за човешки ресурси на директора на

¹⁴⁷ Препоръка Rec(2000)19 относно ролята на прокуратурата в системата на наказателното правосъдие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 6 октомври 2000 г. („Препоръката от 2000 г.“), точка 4.

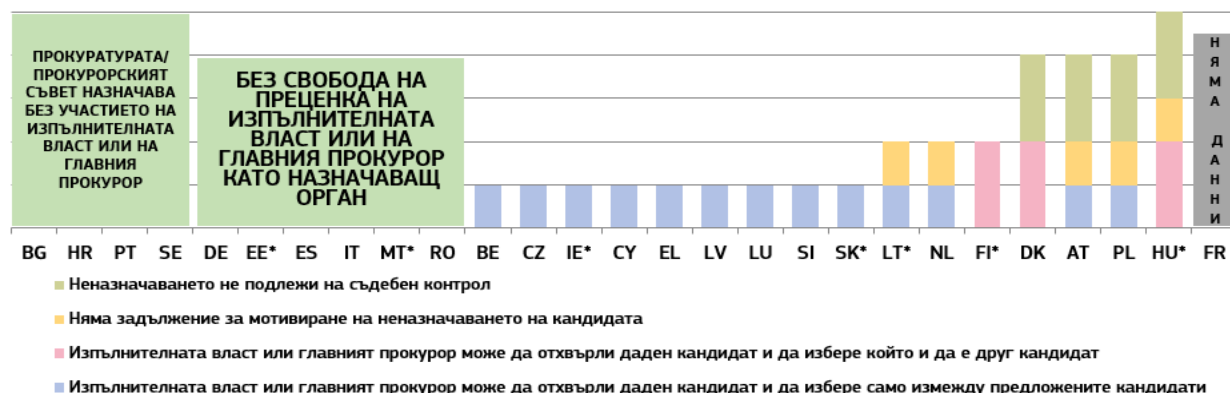
¹⁴⁸ Препоръката от 2000 г., точки 11 и 13. Вж. също Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръки i и iii.

¹⁴⁹ Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите NADAL.

прокуратурата решава кои кандидати ще бъдат поканени на интервю в Службата за човешки ресурси на директора на прокуратурата. След това интервю Службата за човешки ресурси на директора на прокуратурата решава дали кандидатът може да бъде допуснат за интервю със Службата за човешки ресурси на прокуратурата в конкретен полицейски район. След това интервю Службата за човешки ресурси на директора на прокуратурата взема решение за назначаване или отхвърляне на кандидата. **EE:** предложение за назначаване: Комисията за подбор на прокурори — за специализираните прокурори, районните прокурори и помощник-прокурорите; главните прокурори — за старшите прокурори. Решение за назначаване: главният прокурор. **IE:** предложение за назначаване: конкурс за назначаване съгласно лиценз за назначаване, издаден от Комисията по назначенията в публичната администрация (CPSA), който обикновено се провежда от Службата на директора на прокуратурата (или евентуално от Службата за назначаване в публичната администрация). Решение за назначаване: директорът на прокуратурата. **ES:** предложение за назначаване: национален прокурор след доклад на Фискалния съвет, след като изслуша Висшия фискален съвет на съответната автономна област в случай на длъжности в прокуратура, попадаща в неговия териториален обхват. Решение за назначаване: правителството. **EL:** предложение за назначаване: за кандидатите за прокурори Министерството на правосъдието ежегодно издава министерско решение относно приемния изпит в Националната школа на съдиите. Процесът на подбор, провеждан от петчленна комисия, понастоящем се състои от писмени и устни казуси. След като влязат в гръцката Национална школа на съдиите, успешите кандидати започват 16-месечен курс на теоретично и практическо обучение. След това обучение се пристъпва към изпит, чрез който те се класират по успех. В зависимост от техния ранг те ще бъдат назначени в компетентния съд. Решение за назначаване: кандидатите се назначават за прокурори с президентски указ. **FR:** предложение за назначаване: министърът на правосъдието въз основа на необвързващо предложение на Съдебния съвет. Решение за назначаване: президентът на Републиката. **IT:** решение за назначаване: по предложение на Съвета министърът на правосъдието издава министерско постановление, без право на преценка дали да назначи, или да не назначи друг кандидат, различен от предложения кандидат за прокурор. **SU:** предложение за назначаване: главният прокурор. Решение за назначаване: Комисията за публичната администрация въз основа на становището на главния прокурор. **LT:** предложение за назначаване: Комисията за подбор на прокурори (състояща се от двама прокурори, предложени от Съвета на колегията, двама прокурори, предложени от главния прокурор, и по един член, предложен от президента на Републиката, председателя на Сейма и министър-председателя). Решение за назначаване: главният прокурор. **LU:** предложение за назначаване: Националният съвет по правосъдие предлага кандидатурата на Великия херцог. Решение за назначаване: Великият херцог, който няма право на преценка. **HU:** предложение/решение за назначаване: старши прокурор. Предложение за освобождаване от длъжност: старши прокурор. **NL:** предложение за назначаване: министърът на правосъдието. Решението за назначаване се взема с кралски указ (органът по назначаването има задължение съгласно конституционната практика да следва предложението за назначаване на кандидат за прокурор). **AT:** предложение за назначаване: независимата Комисия за персонала (Personalkommission), състояща се от четирима членове, които трябва да са прокурори. Решение за назначаване: федералният президент делегира решението на министъра на правосъдието. **PL:** предложение и решение за назначаване: главният прокурор, който е и министърът на правосъдието, по предложение на националния прокурор. Съветът на компетентната прокуратура дава становище за кандидатите за длъжността прокурор. В съответствие с плана за действие на полското правителство от 20 февруари 2024 г. то възнамерява да отдели длъжността министър на правосъдието от длъжността главен прокурор. **RO:** предложение за назначаване: Висшият съдебен съвет. Решение за назначаване: президентът (органът по назначаването има задължение по закон да следва предложението за назначаване на кандидата на длъжността прокурор). **SI:** предложение за назначаване: министърът на правосъдието по предложение на Прокурорския съвет. Решение за назначаване: правителството. **SK:** предложение за назначаване: председателят на Комисията за подбор на Главната прокуратура. Назначаване: главният прокурор. **FI:** Назначаване: главният прокурор. **SE:** предложение за решение за назначаване: директорът на дирекция „Човешки ресурси“ на шведската прокуратура по предложение на главния прокурор.

На графика 64 е представен общ преглед на дискреционните правомощия, които изпълнителната власт има при назначаването на национални прокурори, както и правото на съдебен контрол в случай на неназначаване.

Графика 64: Назначаване на прокурори: компетентност на изпълнителната власт и главните прокурори(*) (източник: Европейската комисия и NADAL¹⁵⁰)

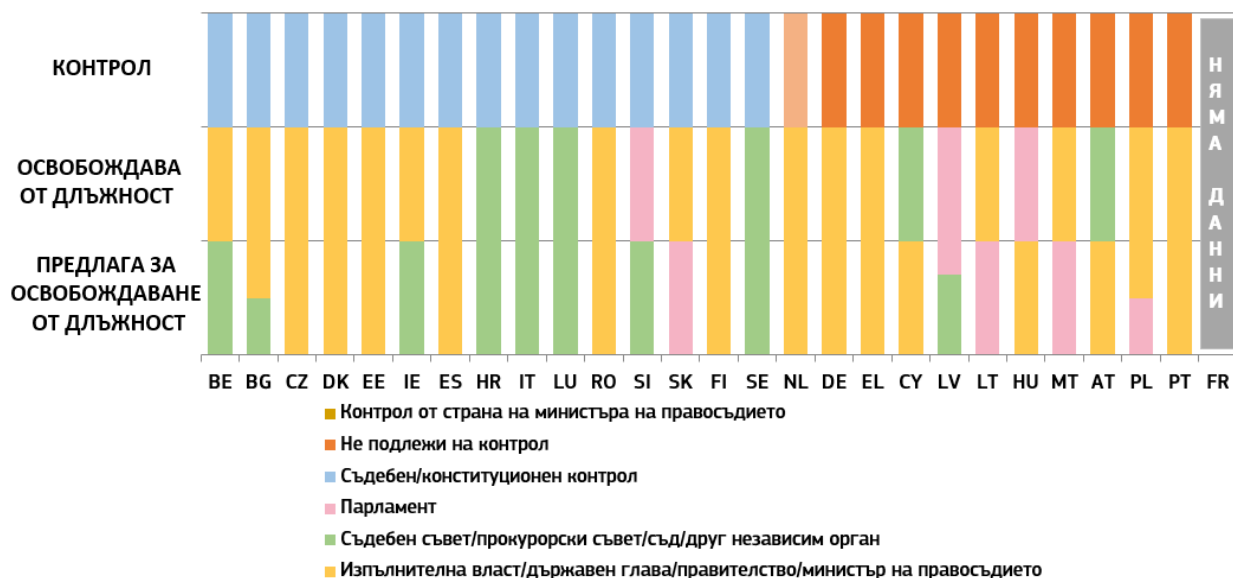

(*) Графиката представя действащите национални уредби към януари 2024 г. На всяка държава членка се присъжда по една точка, ако изпълнителната власт може да отхвърли предложен кандидат и да избере друг кандидат сред предложените; присъжда се по една точка, ако не съществува задължение изпълнителната власт да мотивира неназначаването на кандидат за прокурор; присъждат се по две точки, ако изпълнителната власт може да отхвърли даден кандидат и да избере всеки друг кандидат, и по още две точки, ако няма съдебен контрол в случай на неназначаване. Със звездичка (*) са отбелязани държавите членки, в които главният прокурор е органът по назначаването. **BE:** Министърът на правосъдието може да откаже да назначи кандидата, предложен от Висшия съдебен съвет, но след това делото ще бъде върнато на Висшия съдебен съвет, който може да представи същия кандидат, като мотивира предложението си по-добре или по различен начин, или да представи друг кандидат. Министърът на правосъдието няма правомощия сам да назначава друго лице. **DE:** Работодателят трябва да информира кандидата за отрицателното решение при подбор. Публичният работодател трябва да присъди длъжностите според пригодността, резултатите и способностите на кандидатите (подбор на най-добрите). Спазването на този принцип може да бъде разглеждано в съда. Ако искането на ищеца бъде уважено, работодателят — публичноправен орган трябва да вземе решението за подбор отново, като вземе предвид правното становище на съда. Не е задължително обаче решението да е в полза на ищеца. **IE:** Тъй като тя е орган на държавните служби всички конкурси се провеждат в съответствие с Кодекса на практиката за назначаване на длъжности в държавните служби и публичната администрация. Кодексите на практиката се публикуват от Комисията по назначенията в публичната администрация (CPSA). Ако даден кандидат е недоволен след процес на подбор, съгласно Кодекса той има право да поиска преразглеждане на решение, взето по време на процеса, или да подаде жалба, че последвалият процес на подбор е несправедлив. Кандидатите също така имат право на обратна връзка, що се отнася до резултатите им в даден конкурс. **ES:** Съгласно член 27 от Правилника за дейността на прокурора за 2022 г. (Reglamento) кандидатите, които не са преминали успешно курса, и тези, които не са могли да преминат или да завършат курса поради надлежна обосновка въз основа на непреодолима сила, могат да се включат отново в него при следващата покана за участие в конкурс, при новата процедура за повишаване, в условията, предвидени в Устава на Автономния център за правни изследвания, одобрен с кралски указ 312/2019 от 26 април. Ако тези кандидати не преминат с успех и този втори курс, те ще бъдат окончателно изключени и ще бъдат лишени от всякаква възможност да бъдат приети в прокуратурата въз основа на положените от тях изпити за подбор (също така член 309 от LOPJ (Органичният закон за съдебната власт) във връзка със съдебната власт). Така че неуспехът да бъде завършен курсът на обучение е единствената причина за неназначаване на кандидат за прокурор и причините са свързани с крайния резултат от оценката, този резултат е публичен, но не е в компетентността на органа по назначаването. **NL:** Теоретично е възможно министърът на правосъдието да реши да не назначи кандидат за прокурор, но на практика това никога не се случва. Независима комисия в рамките на прокуратурата извършва интензивен подбор на стажант-прокурори, преди кандидатите да бъдат назначени като такива. Министърът не назначава прокурор, преди да получи съвет от прокуратурата. Назначаването от министъра е само формалност. След периода на обучение стажантът се назначава за прокурор от Краля по препоръка на министъра. Няма преразглеждане или обжалване специално за отказ на решение на министър за назначаване на стажант-прокурор или прокурор. Това обаче е решение на правителството, което засяга кандидата и което винаги може да бъде обжалвано пред граждански съд. Тогава ще стане трудов спор. **AT:** Кандидатът може да обжалва пред Комисия за равно третиране, която може да установи нарушение на правото. В хода на гражданско дело е възможно да се иска и обезщетение за пропуснати доходи. Нито една от тези мерки не може да промени решението за назначаването. **SE:** Шведската прокуратура е единственият орган, който участва в набирането на прокурори, като избира кого да назначи или отхвърли. Разглеждат се единствено кандидати за прокурори, които са кандидатствали за определена длъжност като прокурор.

¹⁵⁰ Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите NADAL.

На графика 65 е представена процедурата по освобождаване от длъжност на главния прокурор. На нея са показани предлагащите и освобождаващите от длъжност органи, както и наличието на контрол (напр. от съд или Конституционен съд).

Графика 65: Освобождаване от длъжност на главния прокурор(*) (източник: Европейската комисия и NADAL¹⁵¹)

(*) **BE**: прокурорът, който представлява прокурора пред Дисциплинарния трибунал, и главният прокурор, който представлява прокурора на изслушването от Дисциплинарния апелативен съд, дават становище и предлагат дисциплинарна санкция (вж. член 418, параграф 2 от Съдебния кодекс). Ако Дисциплинарният трибунал прецени, че магистрат от прокуратурата следва да бъде освободен от длъжност, Дисциплинарният трибунал изпраща мотивирано предложение за освобождаване от длъжност до краля. Кралят може да се отклони от решението да направи мотивирано предложение за освобождаване от длъжност и да наложи, вместо компетентния орган, друго посочено дисциплинарно наказание (вж. член 418, параграф 3 от Съдебния кодекс). Преглед от Дисциплинарния апелативен съд. **BG**: предложение: Върховният прокурорски съвет. Освобождаване от длъжност: президентът на Републиката. Преглед от Върховния административен съд. **CZ**: предложение: министърът на правосъдието. Освобождаване от длъжност: правителството. Преглед от Върховния административен съд. **DK**: предложение: министърът на правосъдието. Освобождаване от длъжност: кралят. Освобождаването или отстраняването от длъжност на директора на прокуратурата трябва, както при всеки друг държавен служител, да се основава на мотивиран довод, свързан с обстоятелствата в институцията (напр. недостатъчни средства или реструктуриране) или с поведението на служителя (напр. липса на способности, твърде продължително отсъствие поради болест или проблеми със сътрудничеството). Министърът на правосъдието взема решение относно отстраняването от длъжност на директора на прокуратурата, но трябва да отправи препоръка за това до НВ Краля, който има окончателните правомощия да извърши освобождаването от длъжност. Преди да отправи препоръка до НВ Краля, министърът на правосъдието трябва да следва посочената по-долу процедура: На директора на прокуратурата, както на всеки друг публичен служител, трябва да се даде възможност да направи коментар по фактите по случая и/или да направи възражения относно планираното освобождаване от длъжност. Освен това, що се отнася до държавните служители (включително директора на прокуратурата), от раздел 31 от Закона за държавните служители следва, че след като и служителят, и организацията на служителя има право на

¹⁵¹ Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите NADAL.

преговори, трябва да им се даде възможност да направят изявление преди изпълнението на планираното освобождаване от длъжност. **И** накрая, съгласно Закона за държавните служители трябва да се проведе изслушване под ръководството на независим съдия, преди държавен служител (включително директора на прокуратурата) да бъде освободен от длъжност за професионално нарушение. **Преглед:** Решенията за освобождаване от длъжност на държавен служител могат да бъдат обжалвани пред съда. **DE:** Предложение и освобождаване от длъжност: министърът на правосъдието. **EE:** Предложение и освобождаване от длъжност: министърът на правосъдието. **EL:** Предложение и освобождаване от длъжност: министърът на правосъдието. **IE:** предложение: Комитет, състоящ се от I) председателя на Върховния съд, (II) председателя на общия съвет на адвокатската колегия на Ирландия, (III) председателя на адвокатската колегия, (IV) секретаря на правителството и (V) старшия юридически помощник в службата на главния прокурор може да представи доклад на правителството, в който се препоръчва отстраняване от длъжност. Правителството взема окончателното решение. Освобождаване от длъжност: правителството. **Преглед:** Конституционният съд. **ES:** предложение: Правителството, след консултация с Генералния съвет на съдебната власт (CGPJ). Освобождаване от длъжност: кралят. През 2007 г. законът беше изменен, за да бъдат въведени допълнителни гаранции. Правителството няма правомощия да освободи главния прокурор от длъжност по свое собствено усмотрение. **Преглед:** Конституционният съд. **IT:** Предложение и освобождаване от длъжност: Съдебният съвет. **Преглед:** Върховният съд. **LV:** предложение: Съдебният съвет; парламентът; председателят на Върховния съд. Освобождаване от длъжност: парламентът. **LT:** предложение: парламентът. Освобождаване от длъжност: президентът. Няма правилник и практика по отношение на производството по обжалване. **LU:** предложение: Националният съвет по правосъдие. Освобождаване от длъжност: дисциплинарният съд. **Преглед:** административният съд. **HU:** предложение: президентът. Освобождаване от длъжност: парламентът. По предложение на президента на Републиката парламентът може, по силата на свое решение, да отстрани главния прокурор от длъжност, ако той не е в състояние да изпълнява задълженията, произтичащи от мандата му, по причини, които са извън неговия контрол. По предложение на президента на Републиката парламентът лишава главния прокурор от длъжност с решение, ако главният прокурор не изпълнява задълженията си, произтичащи от мандата му, по причини, които са от негов контрол, или е извършил престъпление, установено с окончателно и категорично решение, или по друг начин стане недостоеен за заеманата от него длъжност. Ако мандатът на главния прокурор бъде прекратен, тъй като някое от условията за назначаване на прокурорска длъжност, определени в Закона за статута на прокурорите, вече не е изпълнено, президентът на Републиката констатира това. Освен това президентът на Републиката определя конфликта на интереси по отношение на главния прокурор. Мандатът на главния прокурор се прекратява при установяване на конфликт на интереси. **AT:** предложение: министерството на правосъдието. Освобождаване от длъжност: Върховният съд. **MT:** предложение: парламентът (мнозинство от 2/3). Освобождаване от длъжност: президентът. **NL:** предложение: министърът на правосъдието. Освобождаване от длъжност: кралят. **Преглед:** министърът на правосъдието. Главният прокурор може да възрази срещу решение за уволнението му. По това възражение се произнася министърът на правосъдието. **PL:** Няма възможност за освобождаване от длъжност на главния прокурор, който в същото време е и министър на правосъдието. Следователно единствената процедура, която би имала такъв ефект, е процедурата по отстраняване от длъжност на член на Министерския съвет (в случая: министъра на правосъдието). **PT:** предложение: правителството. Освобождаване от длъжност: президентът. **RO:** предложение: министърът на правосъдието. Освобождаване от длъжност: парламентът. Освобождаването от длъжност на главния прокурор се извършва от президента на Румъния по предложение на министъра на правосъдието, със становището на отдела на прокурорите към Висшия съдебен съвет. **Преглед:** Върховният съд. **SI:** предложение: Прокурорският съвет. Освобождаване от длъжност: Народното събрание (Парламентът). Преди да вземе решение, Народното събрание изпраща предложението на правителството, за да получи неговото становище. **Преглед:** Административният съд. **SK:** предложение: парламентът. Освобождаване от длъжност: президентът. **Преглед:** Конституционният съд. **FI:** предложение: министърът на правосъдието. Освобождаване от длъжност: президентът. **Преглед:** Върховният административен съд. **SE:** Предложение и освобождаване от длъжност: Националният дисциплинарен съвет.

Конституционното правосъдие е ключов компонент от принципите на взаимозависимост и взаимоограничаване в рамките на конституционната демокрация. Както бе отбелязано от Венецианската комисия, няма общо изискване за създаване на конституционен съд¹⁵². Съществуват различни начини да се гарантира, че действията на законодателната и на изпълнителната власт са конституционносъобразни, като например предварителен контрол за конституционносъобразност и последващи проверки от конституционен съд или от съдебни инстанции, упражняващи контрол по конкретни случаи, свързани с предприемането на действия от страна на законодателната и на изпълнителната власт. Конституционните юрисдикции играят изключително важна роля за ефективното прилагане на правото на ЕС, като гарантират целостта на правния ред на Съюза и определят фундаменталните принципи, съставляващи върховенството на закона. Още през 1970 г. Съдът призна общите за държавите членки конституционни традиции като основата за европейската защита на основните права¹⁵³. В по-скорошен план Съдът на ЕС отбеляза, че принципите на правовата държава, както са развити в практиката на Съда въз основа на Договорите на Съюза, произтичат от общи ценности, които също са признати и прилагани от държавите членки в техния собствен правен ред¹⁵⁴.

Организацията на правораздаването, включително създаването на конституционен съд и въпросите на неговия състав и начин на функциониране, е от компетентността на държавите членки¹⁵⁵. Освен това в случаите, в които съществуват конституционни съдилища, те може да не са част от съдебната власт. Както обаче изтъкна Съдът, държавите членки все пак остават длъжни при упражняването на тази компетентност да спазват задълженията, които произтичат за тях от правото на Съюза, и по-конкретно ценностите, на които се основава ЕС¹⁵⁶. Венецианската комисия отбеляза, че съставът на конституционните съдилища и процедурата за назначаване на съдии в Конституционния съд са сред най-важните и чувствителни въпроси за конституционното правораздаване и за запазването на надеждна система на върховенството на конституционното право. Тя подчерта необходимостта както да се гарантира независимостта на съдиите от Конституционния съд, така и да се включат различни държавни органи и политически сили в процеса на назначаване, така че съдиите да се възприемат като нещо повече от инструмент на една или друга политическа сила¹⁵⁷. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. се основава на данните от предходната година за различните решения, приети в държавите членки с цел да се гарантират защитата на конституционните права на най-висшата инстанция и нейните компетенции¹⁵⁸, а на графика 66 е представен първоначален обзор на органите и властите,

¹⁵² Венецианска комисия, Компиляция от становища, доклади и проучвания на Венецианската комисия относно конституционното правосъдие, стр. 6; Венецианска комисия, Списък на критериите за правова държава, т. 108.

¹⁵³ Съд на ЕС, решение от 17 декември 1970 г., *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, EU:C:1970:114.

¹⁵⁴ Съд на ЕС, решения от 16 февруари 2022 г., *Унгария/Парламент и Съвет*, C-156/21, EU:C:2022:97, т. 237 и от 16 февруари 2022 г., *Полиша/Парламент и Съвет*, C-157/21, EU:C:2022:98, т. 291.

¹⁵⁵ Съд на ЕС, решение от 20 април 2021 г., *Repubblica*, C-896/19, EU:C:2021:31.

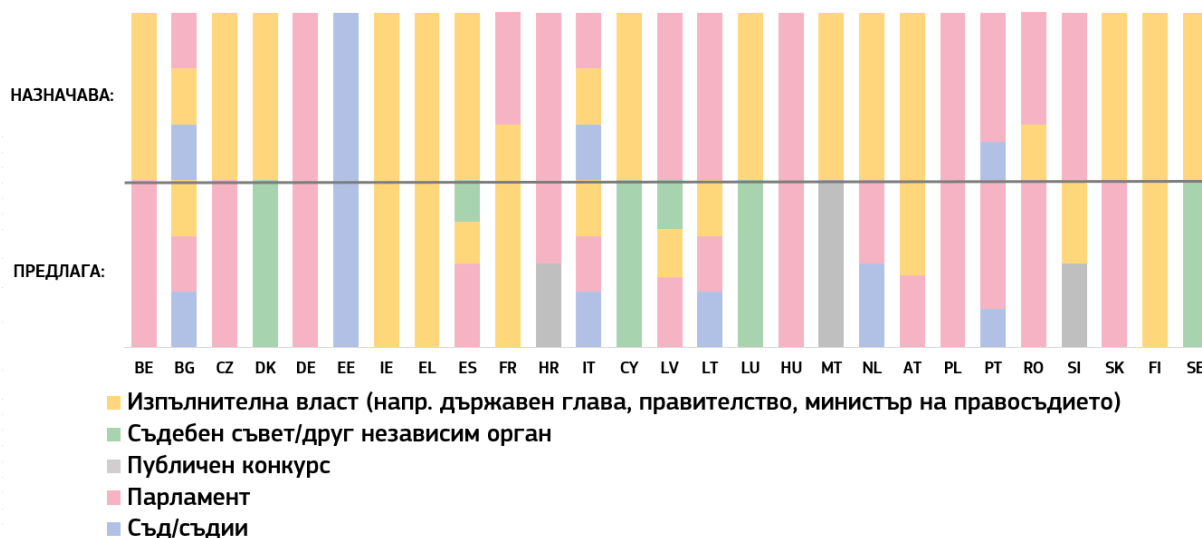
¹⁵⁶ Съд на ЕС, решение от 22 февруари 2022 г., [RS \(Действие на решенията на конституционен съд\)](#), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 38.

¹⁵⁷ Венецианска комисия, CDL-AD(2004)043, т. 18.

¹⁵⁸ Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2023 г., графики 63 и 64.

които предлагат кандидати за назначаване като членове на най-висшата инстанция, която упражнява конституционна компетентност, и на органите, които ги назначават.

Графика 66: Членове на най-висшата инстанция, която упражнява конституционна компетентност: отправящи предложения и назначаващи органи(*) (източник: Европейската комисия)

(*) Отчетените за целите на тази графика юрисдикции са: **BE**: Cour Constitutionnelle, Grondwettelijk Hof (Конституционен съд на Белгия). **BG**: Конституционен съд на Република България. **CZ**: Ústavní soud (Конституционен съд на Чехия). **DK**: Højesteret (Върховен съд на Дания). **DE**: Bundesverfassungsgericht (Федерален конституционен съд). Всички съдилища са компетентни да упражняват контрол за конституционност на законодателството. Контролът се състои в проверка дали актът е приет в съответствие с процедурата, определена в Конституцията и в Правилника за дейността на Парламента, и дали съдържанието на акта е в съответствие с Конституцията. **EE**: Riigihokus (колегията за конституционен контрол на Върховния съд и пленумът на Върховния съд). **IE**: Cúirt Uachtarach na hÉireann (Върховен съд на Ирландия). **EL**: Areios Pagos (Върховен съд) и Symvoulio Tis Epikrateias (Държавен съвет). Няма конституционен съд. Всеки съдия разполага с правомощия да преценява конституционността на законодателството (член 87, параграф 2 от Конституцията: „съдиите се съобразяват единствено с Конституцията и законите; те в никакъв случай не са задължени да спазват разпоредби, приети в нарушение на Конституцията“). **ES**: Tribunal Constitucional de España (Конституционен съд на Испания). **FR**: Conseil Constitutionnel (Конституционен съвет). **HR**: Ustavni sud Republike Hrvatske (Конституционен съд на Република Хърватия). **IT**: Corte Costituzionale (Конституционен съд). **CY**: Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (Върховен конституционен съд). **LV**: Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Конституционен съд на Република Латвия). **LT**: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Конституционен съд на Република Литва). **LU**: Cour constitutionnelle de Luxembourg (Конституционен съд на Люксембург). **HU**: Alkotmánybíróság (Конституционен съд на Унгария). Всички съдилища могат да упражняват децентрализирана форма на „конституционен“ контрол на пряко приложими договори. **MT**: Конституционният съд. **NL**: Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия) — Върховният съд на Нидерландия функционира като касационен съд по граждански, наказателни и данъчни дела. **AT**: Verfassungsgerichtshof (Конституционен съд на Австрия). **PL**: Trybunał Konstytucyjny (Конституционен съд на Полша)¹⁵⁹. **PT**: Tribunal Constitucional (Конституционен съд). **RO**: Curtea Constituțională (Конституционен съд на Румъния). **SI**: Ustavno sodišče

¹⁵⁹ Европейската комисия предяви иск срещу Полша пред Съда на Европейския съюз за нарушения на правото на ЕС от нейния Конституционен съд, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_23_842. (дело C-448/23, Комисия/Полша, висящо); тази процедура за нарушение включва съображението, че Конституционният съд вече не отговаря на изискванията за независим и безпристрастен съд, създаден преди това със закон.

Republike Slovenije (Конституционен съд на Република Словения). SK: Ústavný súd Slovenskej republiky (Конституционен съд на Словашката република). FI: Korkein oikeus ja Korkein hallinto-oikeus (Върховен съд и Върховен административен съд на Финландия). Във Финландия няма конституционен съд. Всички съдилища могат да упражняват последващ контрол за конституционност по конкретни дела, като Върховният съд и Върховният административен съд са най-висшата инстанция във всеки клон на съдебната система. SE: Högsta Domstolen Högsta och Förvaltningsdomstolen (Върховен съд и Върховен административен съд на Швеция). Всички съдилища могат да упражняват контрол за съответствие на законите с Конституцията или с по-висши закони, когато се произнасят по конкретни дела, и трябва да оставят без приложение всички несъвместими разпоредби.

BE: Съдът се състои от дванадесет съдии, назначени пожизнено от краля от списък от двама кандидати за всяко свободно място, предложени съответно от Камарата на представителите и Сената с мнозинство от най-малко две трети от присъстващите членове. **BG:** Конституционният съд се състои от 12 съдии, една трета от които се избират от Народното събрание, една трета се назначават от президента и една трета се избират от общо събрание на съдиите от Върховния касационен съд и Върховния административен съд. **CZ:** Конституционният съд се състои от 15 съдии, назначени за срок от 10 години. Съдиите се назначават от президента на Чехия след получаване на съгласие от Сената (горната камера на парламента). **DE:** Конституционният съд се състои от 16 съдии, половината от които се предлагат и назначават от Бундестага (долната камера на парламента; от избирателна комисия, съставена от 12 членове, които представляват пропорционално партиите, представени в Бундестага), а другата половина — от Бундесрата (горната камера на парламента, която представлява федералните провинции). Ако дадена длъжност остане незаета повече от 2 месеца, избирателната комисия трябва да поиска от Конституционния съд сам да предложи кандидати, от които да бъде избран съдия. **DK:** Съдиите се назначават официално от краля въз основа на препоръка от Съдебния съвет по назначенията (Dommerudnævnelserådet). Единственото изключение е председателят на Върховния съд, който се назначава от съдиите на самия Върховен съд. **EE:** Всяка година, по предложение на председателя на Върховния съд, съставът на Върховния съд назначава двама нови членове в състава за конституционен контрол и освобождава двамата най-стариши членове от задълженията им като членове на състава за конституционен контрол, като взема предвид становището на административноправните, наказателните и гражданските състави в рамките на състава за конституционен контрол и като има предвид, доколкото е възможно, равното им представителство в него. **IE:** предложение от правителството и назначаване от президента на Републиката. Въпреки това процесът, който води до предложението на правителството, е неофициален и би могъл да бъде под всякаква форма. **EL:** председателите на трите най-висши съдилища (Държавния съвет, Върховния съд, Сметната палата) се назначават съгласно една и съща процедура; предложение от правителството и назначаване от президента на Републиката. **ES:** Конституционният съд се състои от 12 съдии, назначени от краля; четирима от тях се назначават по предложение на Конгреса с мнозинство от три пети от неговите членове; четирима се предлагат от Сената (Senado), като се изисква същото мнозинство; двама се назначават по предложение на правителството и двама по предложение на Генералния съвет на съдебната власт. **FR:** Трима членове се назначават с решение на президента на Републиката, който назначава и председателя на Съвета. Трима членове се назначават от председателя на Националното събрание и трима — от председателя на Сената. Бившите президенти на Републиката също са пожизнени членове на Конституционния съвет. **IT:** Конституционният съд се състои от 15 съдии, една трета от които се назначават от парламента (заседават на съвместна сесия), една трета се назначават от президента на Републиката (който няма преки изпълнителни правомощия), една трета — от върховните съдилища. **LV:** Конституционният съд се състои от седем съдии, които се назначават на длъжност с мнозинството от гласовете на Saeima — с най-малко 51 гласа. Трима съдии се назначават по предложение на най-малко десет членове на Saeima, двама — по предложение на кабинета на министрите и двама — по предложение на пленарната сесия на Върховния съд. Пленарната сесия на Върховния съд прави подбор измежду съдиите на Република Латвия. **LT:** Конституционният съд се състои от девет съдии, назначени с мандат от девет години, който не може да бъде подновяван. Парламентът назначава съдиите измежду кандидатите, номинирани от президента на Република Литва, председателя на парламента и председателя на Върховния съд. **LU:** Конституционният съд е съставен от председателя на Върховния съд, председателя

на Административния съд, двама съветници към Касационния съд и петима магистрати, назначени от Великия херцог след съвместно становище на Върховния съд и Административния съд. **HU:** Всички 15 членове на Конституционния съд се избират от парламента с мнозинство от две трети по предложение на парламентарна комисия. **MT:** Конституционният съд се състои от трима съдии, назначени от президента, който действа в съответствие с препоръката на Комитета по съдебните назначения. **NL:** Комитетът на съдиите във Върховния съд съставя списък от шестима кандидати и го представя на Камарата на представителите, която избира и класира трима кандидати и кани на интервю само класирания на първо място. След това избраният кандидат се номинира от министъра на правосъдието за назначаване. **AT:** Конституционният съд се състои от 12 съдии, председател и заместник-председател. 6 съдии, председателят и заместник-председателят се назначават от президента на Републиката по предложение на правителството. По трима съдии се назначават от президента по предложение съответно на Nationalrat (долната камара на парламента) и Bundesrat (горната камара на парламента, представляваща регионите). **PL:** Конституционният съд се състои от 15 съдии, които се предлагат и назначават от Сейма (долната камара на парламента); съгласно нормативната уредба президентът на Републиката приема клетва от назначените съдии при встъпването им в длъжност, но, както е постановено от Конституционния съд, президентът на Републиката няма право на преценка в това отношение и трябва да приеме клетвата незабавно. **PT:** Конституционният съд се състои от 13 съдии, 10 от които се избират и назначават от парламента, а останалите трима съдии се предлагат съвместно от съдиите, назначени от парламента. Съдиите, назначени от парламента, изготвят списък с кандидати и избират останалите трима съдии чрез тайно гласуване. **RO:** Конституционният съд се състои от девет членове с деветгодишен мандат, който не може да бъде удължаван, като президентът, Сенатът и Камарата на депутатите назначават по трима членове. Трима членове се преизбират на всеки 3 години. **SK:** Конституционният съд се състои от 13 съдии, назначени за срок от 12 години. Съдиите се назначават от президента на Словакката република по предложение на парламента на SK. **FI:** Органът по назначаването както за Върховния съд, така и за Върховния административен съд е президентът на Републиката, без етап на номиниране. **SE:** Всички постоянни съдии се назначават от правителството за неопределен срок от време по препоръка на комитета за номиниране на съдии. Процедурата е еднаква за първоинстанционните, апелативните и върховните съдилища.

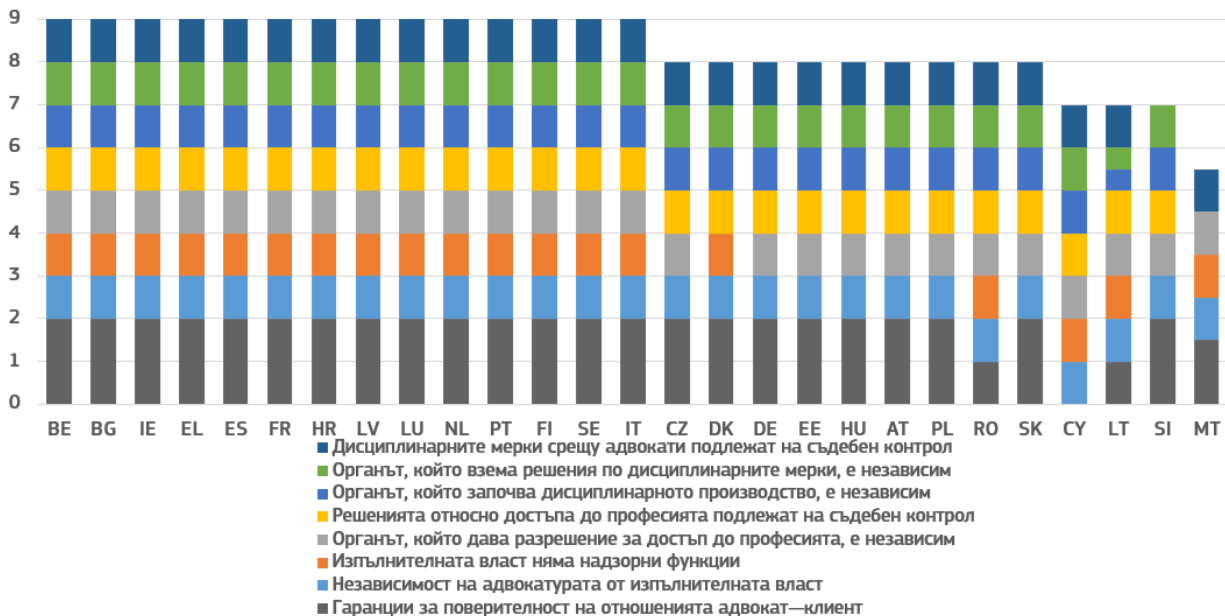
— Независимост на адвокатурите и адвокатите в ЕС —

Адвокатите и техните професионални организации изпълняват основна роля за гарантирането на защитата на основните права и на върховенството на закона¹⁶⁰. Справедливата система на правораздаване изисква адвокатите да могат свободно да упражняват дейността си по консултиране и представляване на своите клиенти. Фактът, че адвокатите практикуват свободна професия, и авторитетът, произтичащ от него, спомагат за запазването на независимостта им, а адвокатските колегии изпълняват важна роля за гарантиране на независимостта на адвокатите. В европейските стандарти се предвиждат свобода на упражняване на адвокатската професия и независимост на адвокатските колегии. В тези стандарти също така се определят основните принципи на дисциплинарното производство срещу адвокати¹⁶¹.

¹⁶⁰ „Адвокатите играят важна роля за защитата на върховенството на закона и независимостта на съдебната власт, при зачитане на разделението на властите и основните права“, „Достъп до адвокат и върховенство на закона“, Документ за обсъждане на председателството за заседанието на Съвета по правосъдие и вътрешни работи на 3 и 4 март 2022 г.: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/bg/pdf>.

¹⁶¹ Препоръка № R(2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа.

Графика 67: Независимост на адвокатурите и адвокатите, 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия и ССВЕ¹⁶²)

(*) Въз основа на резултатите от проучването на държавите членки могат да се присъдят максимум 9 точки. Проучването бе проведено в началото на 2023 г. Що се отнася до въпроса, свързан с гаранциите за поверителност на отношенията между адвокат и клиент, по 0,5 точки са присъдени за всеки от сценариите, които са обхванати напълно (претърсване и изземване на електронни данни, съхранявани от адвоката, претърсване на помещенията на адвоката, прихващане на съобщения между адвокат и клиент, наблюдение на адвоката или на неговите помещения, данъчен одит на адвокатската кантора и други административни проверки). За всички останали критерии, които са напълно изпълнени, е присъдена 1 точка. Ако даден критерий не е изпълнен, не е присъдена точка. **MT:** отговори от 2020 г., адаптирани към новата методика. **EE:** Министерството на правосъдието има широки надзорни правомощия по отношение на организацията на системата за правна помощ. **LT:** в съответствие със Закона за адвокатурата дисциплинарните действия срещу адвокати могат да се предприемат от Адвокатския съвет. В закона обаче се предвижда, че министърът на правосъдието също разполага с такова право. Ако министърът на правосъдието вземе решение за инициране на дисциплинарни действия срещу адвокат, адвокатурата няма думата в това производство и делото се отнася директно до дисциплинарния съд. Дисциплинарният съд се състои от петима адвокати, които са членове на адвокатурата. Трима от петимата са избрани от общото събрание на адвокатурата, а другите двама са назначени от министъра на правосъдието. **PL:** Министерството на правосъдието има надзорна роля по отношение на адвокатурата, като организира изпити за адвокати и определя размера на минималните такси за правни услуги (след незадължително становище на Висшия адвокатски съвет). **SI:** дисциплинарните производства се провеждат изключително в рамките на самата адвокатска колегия. Решението на дисциплинарната комисия на първа инстанция може да се обжалва, като се разглежда от дисциплинарната комисия на втора инстанция. Решенията на дисциплинарната комисия на втора инстанция не подлежат на обжалване. Това е посочено в член 65 от Закона за адвокатите: „Решенията на дисциплинарните органи на адвокатската колегия подлежат на изпълнение“. **SK:** на първо място, независимата надзорна комисия на словашката адвокатска колегия подава петиция въз основа на жалбата. Министърът на правосъдието обаче също може да иницира дисциплинарно производство: ако „адвокат е извършил действие, което може да се счита за професионално нарушение съгласно действащите правни норми, председателят на надзорната комисия или министърът на правосъдието (действащ като вносител на петиция) може да внесе заявление за образуването на дисциплинарно производство съгласно настоящия акт до управителния орган на съответната адвокатска колегия в рамките на срока, приложим за образуването на дисциплинарното производство съгласно действащата правна норма“. **FI:** Адвокатската колегия е под надзора на канцлера на правосъдието като публичен орган. Канцлерът има правомощия за надзор над процесуалните представители, както е установено в Закона за адвокатурата.

¹⁶² Данните за 2023 г. са събрани чрез отговори на членове на ССВЕ на въпросник.

3.3.3. Обобщение относено независимостта на съдебната власт

Независимостта на съдебната власт е основен елемент на правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в член 47 от Хартата на основните права на ЕС, и е абсолютно необходима за гарантиране на ефективна съдебна защита, както се изисква съгласно член 19 от Договора за Европейския съюз. Това е основен елемент на ефективната правосъдна система и е от съществено значение за спазването на върховенството на закона. Тя играе изключително важна роля за гарантиране на справедливостта на съдебното производство и доверието на обществеността и предприятията в правната система. Поради това националните правосъдни системи трябва изцяло да отговарят на изискванията за независимост на съдебната власт, произтичащи от правото на Съюза, както се тълкува от Съда на ЕС, и надлежно да вземат предвид европейските стандарти за независимост на съдебната власт. В информационното табло за 2024 г. са показани тенденциите в усещането за независимост на съдебната власт сред широката общественост и дружествата. В настоящото издание също така се представят някои нови показатели относно назначаването на председатели на съдилища и органи, участващи в назначаването на национални прокурори, относно освобождаването от длъжност на главните прокурори, относно органите, участващи в проверката на декларациите за имущественото състояние, и относно назначаването на членове на най-висшите инстанции, които упражняват конституционни компетенции. Структурните показатели сами по себе си не позволяват да се направят заключения за независимостта на съдебната власт в държавите членки, а представляват възможни елементи, които могат да послужат като отправна точка за такъв анализ.

- а) В информационното табло за 2024 г. са представени промените в **усещането за независимост** съгласно проучванията сред широката общественост (Евробарометър FL540) и дружествата (Евробарометър FL541):
- Осмото проучване „Евробарометър“ сред широката общественост (графика 51) показва, че усещането за независимост се е *подобрило* или е останало стабилно в 19 държави членки в сравнение с 2016 г., включително в 4 от държавите членки, изправени пред специфични затруднения. В сравнение с миналата година усещането за независимост сред широката общественост се е *подобрило* или е останало стабилно в 17 държави членки, както и в 6 от държавите членки, изправени пред специфични затруднения, въпреки че в две от тези държави членки, изправени пред специфични затруднения¹⁶³, усещането за независимост остава на особено ниско равнище.
 - Осмото проучване „Евробарометър“ сред дружествата (графика 53) показва, че усещането за независимост се е *подобрило* или е останало стабилно в 19 държави членки в сравнение с 2016 г., включително в 5 от държавите членки, изправени пред специфични затруднения. В сравнение с миналата година усещането за независимост сред дружествата се е подобрило или е останало стабилно в 18 държави членки, както и в 7 от държавите членки, изправени пред специфични затруднения. В две държави членки усещането за независимост остава на особено ниско равнище.

¹⁶³ Вж. бележка под линия 22.

- Сред причините, водещи до усещане за липса на независимост на съдилищата и съдиите, най-често изтъквани са *намесата или натискът от страна на правителството или политиците* и на второ място — *натискът поради икономически или други конкретни интереси*. В сравнение с предходни години и двете причини продължават да се открояват при трите държави членки, в които усещането за независимостта е на особено ниско равнище (графики 52 и 54).
 - Сред причините за положителното усещане за независимост на съдилищата и съдиите съответно 40 % и 39 % от всички отговорили от широката общественост и от дружествата посочват *гаранциите, предоставяни от статута и позицията на съдиите*, като основната причина за своя отговор.
- б) От 2022 г. насам в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се представят резултатите от проучване „Евробарометър“ за това как дружествата възприемат **ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата**, що се отнася до това, което според тях представляват необосновани решения или бездействие на държавата (графика 55). Административното поведение, стабилността и качеството на законодателния процес, както и ефективността на съдилищата и защитата на собствеността продължават да бъдат ключови фактори със сравнимо значение за доверието в защитата на инвестициите (графика 56). В сравнение с миналата година доверието в защитата на инвестициите се е повишило в 13 държави членки.
- в) На графика 57 е представен актуализиран преглед на състава на съдебните съвети в държавите, в които съществуват такива органи.
- г) На графики 58—59 е представена ситуацията по отношение на назначаването на председателите на съдилища във всички държави членки. На графика 58 са представени органите, които предлагат кандидатите за назначаване като председатели на съдилища, както и органите, които ги назначават. На графика 59 е представена компетентността, с която разполагат изпълнителната власт и парламентът при назначаване на председателите на съдилища по предложение на предлагащите органи.
- д) За втори път в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието са представени поредица от показатели, насочени към борбата с корупцията. В публикацията е представен съпоставителен преглед на материалния (графика 60) и персоналният (графика 61) обхват на декларациите за имущественото състояние в държавите членки и наличието на механизми за проверка, прозрачност и санкции (графика 62).
- е) На графики 63—64 е представена ситуацията по отношение на назначаването на прокурори в държавите членки. На графика 63 са представени органите, които предлагат кандидатите за назначаване като национални прокурори, както и органите, които ги назначават. На графика 64 е представена компетентността, с която разполагат изпълнителната власт или главният прокурор при назначаването на национални прокурори по предложение на предлагащите органи.
- ж) На графика 65 за първи път са представени органите, участващи в освобождаването от длъжност на главните прокурори.

- з) На графика 66, въведена за първи път в настоящото издание на информационното табло, е представен първоначален преглед на органите, които участват в предлагането и назначаването на членове на съдилищата от най-висока инстанция, упражняващи конституционни компетенции.
- и) На графика 67 е показано, че макар в девет държави членки изпълнителната власт да изпълнява известна надзорна роля по отношение на адвокатурата, независимостта на адвокатите обикновено е гарантирана, което им позволява да могат свободно да упражняват дейността си по консултиране и представляване на своите клиенти.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. е представена широкообхватна картина на ефективността на правосъдните системи в държавите членки. От него е видно, че в много юрисдикции понастоящем се полагат усилия за подобряване на ефикасността, качеството и независимостта на правосъдните системи. Продължават обаче да съществуват предизвикателства, така че не може да се каже, че обществеността има пълно доверие в правните системи на всички държави членки. Информацията, съдържаща се в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието, допринася за мониторинга, осъществяван в рамките на европейския цикъл за върховенството на закона, и подпомага годишния доклад на Комисията относно върховенството на закона.